

IJOTEM

Cilt/Volume 6

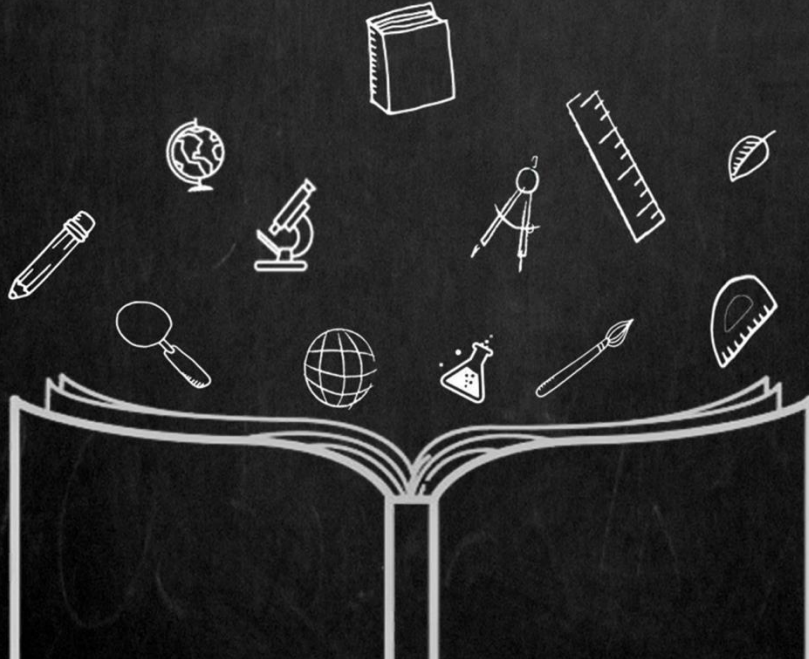
Sayı/Number 1

eISSN 2667-4351

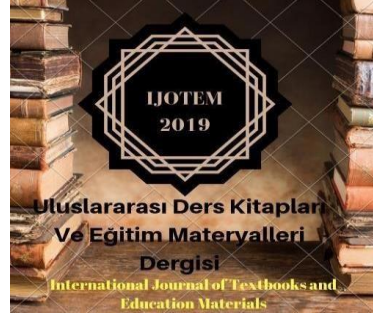
ULUSLARARASI DERS KİTAPLARI ve EĞİTİM MATERYALLERİ DERGİSİ

International Journal of Textbooks and Educational Materials

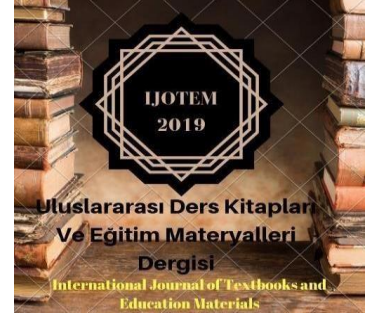
Mayıs/May- 2023

Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi (IJOTEM) 2023, 6 (1), 1-158.

**International Journal of
Textbooks and Education
Materials ISSN 2667-
4351
Period Biannually
ijotem.ijotem@gmail.com**

**Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi
International Journal of Textbooks and Education Materials
(IJOTEM)**

**Publising Date: May, 2023
2023, Volume 6, Issue 1**

IJOTEM is published biannually (May- October)
<https://dergipark.org.tr/en/pub/ijotem>

Owner/ Editör

Doç. Dr. Mustafa ÇEN
Yildiz Technical University, TURKEY
Orcid: 0000-0002-3289-6097

Dergi Yöneticisi/Editör Yardımcısı

Sibel ÇAĞIR
Yildiz Technical University, TURKEY
Orcid: 0000-0002-8312-1152

Yayıncı

Bilgiçağı Eğitim Danışmanlık ve Yayıncılık Sanayi Ticaret Limited ğirketi

Dil/Language

Turkish-English

Yayın Kurulu

Assoc. Prof.	Banu YÜCEL TOY	Yildiz Technical University, TURKEY
Assoc. Prof.	Hasan ÜNAL	Yildiz Technical University, TURKEY
Assist. Prof.	Muhammad KRISTIAWAN	University of Bengkulu, INDONESIA
Dr.	Mustafa ĞÇEN	Yildiz Technical University, TURKEY
Prof.	Mustafa TALAS	Niğde Ömer Halisdemir University, TURKEY
Assoc. Prof.	Mustafa ĞEKER	Yildiz Technical University, TURKEY
Assoc. Prof.	Remziye CEYLAN	Yildiz Technical University, TURKEY

Yazım ve Dil Editörleri (YDE)

Ğngilizce YDE	Dr. Öğr. Üyesi	Bünyamin BAVLI	Yildiz Technical University	bunyaminbavli@gmail.com
Türkçe YDE	Assoc. Prof. Dr	Talat AYTAN	Yıldız Technical University	talataytan@gmail.com

Alan Editörleri

Dr. Öğr. Üyesi	Abdullah KARATAğ	Niğde Ömer Halisdemir University	akaratas@ohu.edu.tr
Prof. Dr.	Ali Fuat ARICI	Yıldız Technical University	afaturkey2@hotmail.com
Prof. Dr.	Erdoğan TEZÇĞ	Balıkesir University	erdogan.tezci@hotmail.com
Doç. Dr.	Faiq ELEKBERLĞ	Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Fəlsəfə Ğnstitutu	faikalekperov@mail.ru
Prof. Dr.	Hilmi DEMĞRKAYA	Akdeniz Üniversitesi	hilmi.demirkaya@gmail.com
Prof. Dr.	Mustafa TALAS	Niğde Ömer Halisdemir University	mtalas44@gmail.com
Prof. Dr.	Selahattin KAYMAKCI	Kastamonu Üniversitesi	selahattinkaymakci@gmail.com

Bilim Kurulu

Dr. Abitter ÖZULUCAN	Niğde Ömer Halisdemir University, TURKEY
Dr. Bahri ATA	Gazi University, TURKEY
Dr. Bayram POLAT	Niğde Ömer Halisdemir University, TURKEY
Dr. Cengiz DÖNMEZ	Gazi University, TURKEY
Dr. Dianne LANKFORD	University of Missouri, USA
Dr. Efkan UZUN	Niğde Ömer Halisdemir University, TURKEY
Dr. Ercan POLAT	Niğde Ömer Halisdemir University, TURKEY
Dr. Hamit PEHLİVANLI	Kırıkkale University, TURKEY
Dr. Hansel BURLEY	Texas Tech University, USA
Dr. Hilmi ÜNSAL	Gazi University, TURKEY
Dr. Hüseyin KÖKSAL	Gazi University, TURKEY
Dr. Jeronimo Garcia FERNANDEZ	Universidad D Sevilla, SPAIN
Dr. Malgorzata TOMECKA	Private Academy of Sport Education in Warsaw, POLAND
Dr. Margret A. PEGGIE PRICE	Texas Tech University, USA
Dr. Mehmet MELEMEN	Marmara University, TURKEY
Dr. Meryem HAYIR KANAT	Yıldız Technical University, TURKEY
Dr. Metin AKTAĞ	Niğde Ömer Halisdemir University, TURKEY
Dr. Muammer DEMİREL	Uludağ University, TURKEY
Dr. Mustafa SAFRAN	Gazi University, TURKEY
Dr. Mustafa TALAS	Niğde Ömer Halisdemir University, TURKEY
Dr. Oktay AKBAĞ	Kırıkkale University, TURKEY
Dr. Petronel C. MOISESCU	Universitatea Dunarea de Jos Galati, ROMANIA
Dr. Remzi KILIÇ	Erciyes University, TURKEY
Dr. Soner Mehmet ÖZDEMİR	Mersin University, TURKEY
Dr. Tatiana DOBRESCU	“Vasile Alecsandri” University of Bacău, ROMANIA
Dr. Wounyoung KIM	Wichita University, USA
Dr. Yüksel DEMİRKAYA	Marmara University, TURKEY

Sayının Hakemleri / Reviewers for 2023, 6 (1), 1-158			
Unvan	Ad Soyad	Kurum	İletişim
Dr. Öğr. Üyesi	Tugba GÖNEL SÖNMEZ	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	tugbagonel@nevsehir.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi	Dilek BÜYÜKAHISKA	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	dbuyukahiska@omu.edu.tr
Doç. Dr.	Cihad ŞENTÜRK	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	cihadsenturk@gmail.com
Doç. Dr.	Cihat ABDİOĞLU	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	cabdioglu@kmu.edu.tr
Dr.	Mustafa YILDIZLI	Atatürk Üniversitesi	yildizlimustafa46@gmail.com
Dr. Öğr. Üyesi	Yasin UZUN	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	yuclathrus@gmail.com
Doç. Dr.	Arzu ÇEVİK	Bartın Üniversitesi	arzucevik@outlook.com
Prof. Dr.	Ali GÖÇER	Erciyes Üniversitesi	gocer@erciyes.edu.tr
Doç. Dr.	Recep TEK	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	receptek@nevsehir.edu.tr
Doç. Dr.	Cafer ÇARKIT	Gaziantep Üniversitesi	cafer_carkit_87@hotmail.com
Prof. Dr.	Mustafa TÜRKYILMAZ	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	turkyilmazmustafa@yahoo.com
Prof. Dr.	Zekerya BATUR	Uşak Üniversitesi	zekerya.batur@usak.edu.tr
Prof. Dr.	Pınar GİRMEN	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	pgirmen@gmail.com

Contents Volume 6, Issue 1, May 2023	İçindekiler Cilt 6, Sayı 1, Mayıs 2023
--	--

Makaleler /Articles

Cover-Contents / Kapak- İçindekiler... 1-158

Araştırma Makalesi / Research Article: 5

Erdemli Halk Kültürü Ürünlerinin Turizmde Kullanımı Üzerine Bir Araştırma
Değerlendirme Makalesi
An Evaluation on The Use of Erdemli Folk Culture Products in Tourism Research
Article

Ömer KIRMIZI..... 1-17

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Atasözlerinin Araştırma
İncelenmesi: Yaratıcı Düşünmeyi Destekleme Aracı Olarak Atasözleri Makalesi
Examining The Proverbs in The Primary School 4th Grade Turkish Textbook: Research
Proverbs as a Means to Support Creative Thinking Article

Emrah KARACA & Ata PESEN..... 18-40

Türkiye’de İlkokul ve Ortaokul Düzeyindeki Devlet Okullarında Okutulan Araştırma
İngilizce Ders Kitaplarında Bulunan Kök Değerlerin İncelenmesi Makalesi
Investigating the Integration of the Key Values into English Language Textbooks Research
Used in Public Primary and Middle Schools Article

Mustafa ŞAHİN & İsmail YAMAN..... 41-88

Özel Güvenlik Eğitimindeki Uyuşturucu Madde Bilgileri, Hava/Deniz Liman ve Araştırma
Terör/Terörizm Derslerinin Analizi Makalesi
Analysis of Drug Information, Air/Sea Port and Terror/Terrorism Courses in Research
Private Security Training Article

Ali YAĞCI 89-130

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Etkinliklerinin Yaratıcılığa Katkısına İlişkin Öğretmen Araştırma
Görüşlerinin İncelenmesi Makalesi
Examination of Teachers' Opinions on The Contribution of 8th Grade Turkish Research
Textbook Activities to Creativity Article

Gökhan AVŞAR & Cevdet EPÇAÇAN 131-158

İletişim / Contact

Yıldız Technical University, Department of Social Education Davutpasa Campus

34220 Esenler / Istanbul, TURKEY

Yıldız Teknik Üniversitesi Davutpaşa Kampüsü Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler

Eğitimi Bölümü, B-215, Esenler/İstanbul, TÜRKİYE

Yayıncı: *Bilgiçâğı Eğitim Danışmanlık ve Yayıncılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi*

Dergi Yöneticisi: *SİBEL ÇAĞIR*

Phone: *0531 404 17 57*

e-mail: ijotem.ijotem@gmail.com

cagirsibel@gmail.com

web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijotem>

ULUSLARARASI DERS KİTAPLARI VE EĞİTİM MATERYALLERİ DERGİSİ (IJOTEM)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijotem>

Erdemli Halk Kültürü Ürünlerinin Turizmde Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme

* Bu makale, Uluslararası Erdemli Sempozyumu'nda (2018) sunulan tebliğin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

Ömer KIRMIZI¹

*Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Türk Halkbilimi Bölümü
Dr. Öğr. Üyesi*

omerkrmz@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0003-3393-6043

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Alınma tarihi: 18.01.2023

Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 18.04.2023

Kabul edilme tarihi: 27.05.2023

Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 28.05.2023

Alıntı: Kırmızı, Ö. (2023). Erdemli halk kültürü ürünlerinin turizmde kullanımı üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 6(1), 1-17.

Erdemli Halk Kültürü Ürünlerinin Turizmde Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme

Ömer Kırmızı¹

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üni. Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü

ÖZ

Araştırma Makalesi

Dünya ekonomisinde yükselen bir değer olan kültür turizmi, yerel ekonomilere katkı sağlayan, doğal ve tarihsel mirası sürdürülebilir kılan ve kültürlerarası diyalog geliştirmeye zemin hazırlayan önemli faaliyet alanlarından biridir. Kültürel mirasın korunması, pazarlanması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasının; böylece turistik hareketlerin 12 aya ve ülke geneline yayılmasının en etkin yolu kültür turizmidir. Bu çalışmada doğal ve beşeri özellikleri bakımından Akdeniz Bölgesi'ni örnekleyen bir ilçe olan Erdemli'deki halk kültürü ürünlerinin turizmde kullanım imkânları ve bunun yolları üzerinde durulmuştur. Çalışmada öncelikle turizm ve turist tanımına yer verilip kültür turizmi, kültür ekonomisi ve halkbilimi-turizm ilişkisi üzerinde durulmuştur. Ayrıca Erdemli'nin zengin tarihî ve kültürel dokusu, nüfus ve ekonomik yapısı ile coğrafi özelliklerine yer verilmiştir. Özgün kültür, tarihî miras, kırsal yaşam ve kıyı turizmi açısından zengin bir görünüm arz eden ilçede; anonim halk edebiyatı ürünlerinin, halk mutfağının ve yaylacılık geleneğinin turizm endüstrisinde gelir ve istihdam yaratma potansiyeline dikkat çekilmiştir. Makalede bu potansiyelin hangi alanlarda ve ne gibi etkinliklerle kullanılabileceğine dair somut görüş ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültür turizmi, Mersin, Erdemli halk kültürü, halk edebiyatı, yaylacılık.

Alınma Tarihi:
18.01.2023
Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 18.04.2023
Kabul Edilme Tarihi:
27.05.2023
Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 28.05.2023

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri:
Dr. Öğr. Üyesi
omerkrmz@nevsehir.edu.tr
Orcid ID: 0000-0003-3393-6043

An Evaluation on The Use of Erdemli Folk Culture Products in Tourism

Ömer Kırmızı¹

Hacı Bektaş Veli University Faculty of Arts and Sciences Department of Turkish Folklore

Abstract

Research Article

The culture tourism, a rising value in the world economy, is one of the important areas of activity that contributes to local economies, makes natural and historical heritage sustainable and lays the groundwork for developing intercultural dialogue. The most effective way of protecting, marketing and sustainability of cultural heritage; so spreading tourist movements to 12 months and the whole country, is culture tourism. In this study, the usage facilities of folk culture products in Erdemli which is a county samples mediterranean Region in terms of natural and human features and their ways are emphasized. In our work, firstly the definition of tourism and tourist is given and the relationship between culture tourism, culture economy and folklore-tourism is emphasized. Also the rich historical and cultural texture, population and economic structure and geographical features of Erdemli are included. In the county that has a rich appearance with original culture, historical heritage, rural life and coastal tourism, it is pointed to potential for creating income and employment in tourism industry of anonymous folk literature product, folk cuisine and traditional transhumance. In our notice, concrete views and suggestions have been made on which areas and what activities this potential can be used.

Keywords: Culture tourism, Mersin, erdemli folk culture, folk literature, transhumance.

Received: 18.01.2023

Revision received:
18.04.2023

Accepted: 27.05.2023

Published online:
28.05.2023

¹ Corresponding author:

Assist. Prof.

omerkrmz@nevsehir.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-3393-6043

Giriş

Halk kültürü ürünleri ve bu ürünlerin turizmde kullanımını konusuna geçmeden önce turist ve turizm kavramlarını tanımlamak ve bunlarla ilgili kısaca bilgi vermek yerinde olacaktır. Turizm kavramı tanımlanırken bu olgunun ekonomik, sosyal, kültürel, coğrafi, işletmecilik yönü ve bireyi turizme yönelten motivasyon kaynakları gibi unsurlar göz önünde bulundurulmuş; tanımlamalar bu çerçevede yapılmıştır. Bu bağlamda turizm, “insanların sürekli olarak yaşadıkları, çalıştıkları ve gündelik ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünü” olarak tanımlanmıştır (Kozak, 2012, s. 6).

Turist ise “para kazanma amacı olmaksızın, dinlenmek ve eğlenmek için ya da kültürel, bilimsel, sportif, idari, diplomatik, dinsel, sıhhi ve benzeri nedenlerle, oturduğu yer dışına geçici olarak çıkan ve tüketici olarak belirli bir süre seyahat edip kalan ve yeniden ikametgâhına dönen kimse” olarak tanımlanmıştır (Kozak, 2012, s. 8). Turizm ve turist farklı disiplinlerle ilişkisi değerlendirilerek birçok farklı tanımları yapılmıştır. Bu tanımlar dikkatle irdelendiğinde bir kişinin turizm faaliyeti içerisinde bulunabilmesi için sürekli olarak yaşadığı yerin dışına çıkması ve belli bir süre bunu devam ettirmesi gerektiği görülecektir.

Kronolojik anlamda turizmin tarihini araştıran araştırmacılar, bu sürecin başlangıcını tekerliği ve yazıyı bulan Sümerlere dayandırmaktadır. Bu bağlamda Sümerlerin ticareti başlatmaları ve Fenikelilerin bugünkü anlamda gezgin bir topluluk olmaları ilklerden sayılmaktadır. İnsanların ticaret, din, sağlık gibi gereke ve amaçlarla ikamet ettikleri yerden başka yerlere seyahatleri turizm olgusunu tetiklemiştir. (Kozak, 2012, s. 39).

Turizmin sektörleşmesindeki en önemli etkenlerden biri de endüstriyel devrimdir. Toplu taşımının yaygın hale gelmesi, geniş topluluklar arasında zevk almak amacıyla gerçekleştirilen seyahatleri yaygınlaştırmıştır. Seyahat kültürünün oluşması ve bu faaliyetin kolaylaşıp yaygınlaşması, düşük gelir gruplarına mensup toplumsal sınıflar arasında dahi turizme yönelik bir talebin oluşmasını sağlamıştır. Bunun dışında endüstriyel devrim sonucunda insan gücü yerine makinelerin kullanımı üretim için insan faktörünün etkisini azaltmış, görece boş zaman ve dinlenme amacıyla tatil anlayışını yaygınlaştırmıştır. (Kurt, 2009, s. 30).

Değişen şartlar ve gelişen teknolojinin etkisiyle deniz, kum ve güneş turizminin yanı sıra kültür turizmi, günümüzde talep edilen turizm sektörleri arasında yer almaktadır (Serbest, 2020: s. 755). Geçmişle kıyaslandığında ekonomik ve sosyal hayattaki değişimlere paralel

olarak turizmin de değişim ve dönüşüm geçirdiği görülecektir. Turizm, etkileri ve sonuçları itibarı ile bir kitle olayı olmaktan çok; çok yönlü sosyo-ekonomik etkiler bırakan bir “uluslar göçü”ne dönüşmüştür. Bütün bu faktörler dikkate alındığında turizmin 21. yüzyılda da çok yönlü etkilerini sürdüreceği görülmektedir. (Bulut, 1998, s. 39).

Ülkemizde turizme dayalı etkinliklerin geçmişı eski olmakla beraber bu faaliyetlerin hız kazandığı dönem, Cumhuriyet dönemidir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kalkınmanın ana sacayaklarından biri olarak değerlendirilen ve bir ekonomik sektör olarak tanımlanan turizm sektörü; 80’li yıllarda uygulamaya konulan teşvik programları ve yapılan düzenlemelerle sonraki yıllarda gerçekleşecek ekonomik sıçramanın temelini oluşturmuştur. (Kozak, 2012, s. 125). Ancak Türkiye’nin deniz-kum-güneş üçlüsüne sığdırılmış mevcut turizm politikası ve özellikle “her şey dâhil” tatil köyleri yüzünden bir yöreye gelen turistler, neredeyse kapalı diyebileceğimiz bir mekânda zamanlarını geçirmektedirler. Bu tatil anlayışı kültür odaklı olmaktan çok uzaktır. Turizm hareketlerinin sınırlı bir zamana ve belli bir bölgeye yoğunlaşmasından ötürü bu sektörde sezonluk gelir sağlanmaktadır. Ayrıca ülkemize gelen turistlerin nitelikleri düşünöldüğünde bunların hem eğitim seviyesi bakımından hem de ekonomik açıdan belli bir sınıfa mensup oldukları görülecektir. Türkiye’yi ucuz bir tatil cenneti olarak gören bu tip turistlerin turizm ekonomisine beklenen katkıyı sağlamaları beklenemez. Bu olumsuz tablonun önüne geçebilecek ve ülke turizmini içine girdiği darboğazdan çıkaracak yegâne yol kültür turizmidir. Kültür turizmi sadece büyük ekonomik kazanç elde ettirdiği için değil turizmi sürdürülebilir kıldığı için de ülkemiz açısından önemlidir.

Türkiye’nin bünyesindeki arz potansiyeli değerlendirildiğinde, ülkemizin Akdeniz çanağındaki diğer ülkelere kıyasla turizmde pazar payı düşüktür. Bunda ülkemize gelen turistlerin niteliğinden, dış basında Türkiye aleyhine yapılan kara propagandaya kadar birçok sebep etkili olmaktadır. Fakat bu olumsuz tabloya rağmen ülkemize gelen turist sayısı ve turizmin ülkemize kattığı ekonomik değer artmaktadır. TÜİK 2022 yılı IV. Çeyrek verilerine göre turizm geliri geçen yılın aynı çeyreğine göre %54 artmış, ziyaretçilerin kişi başına gecelik ortalama harcaması 89 \$ olmuştur (URL-1).

Son yıllarda yaşanan uluslararası terör, siyasi uyuşmazlıklar, sağlık endişeleri Rusya-Ukrayna savaşı ve Suriye krizine rağmen Türkiye’de turizmin ekonomi içerisindeki payı ve önemi giderek artmaktadır. Bu somut verilerin yanı sıra okul ve bayram tatili dönemlerinin turizm işletmecilerinin taleplerine göre uzatılması bunun temel göstergelerinden biridir.

1. Kültür Turizmi, Kültür Ekonomisi ve Halkbilimi İlişkisi

1.1. Kültür Turizmi

Kültür turizmi, doğal ve tarihsel kültür varlıklarını, kültürel etkinlikleri ve güncel sanat eserlerini, kültür sanayilerinin sonuçlarını, bazı sosyo-ekonomik olguları turistik bir ürün biçiminde gezginlerin hizmetine sunan bir turizm anlayışıdır. Yalnızca tarihsel olanı değil, günceli de kapsayan bir terimdir. Tüm doğal ve kültürel mirası (somut ve somut olmayan), arkeolojik, tarihsel kültür varlıkları, müzeler, ören yerleri, anıtsal yapılar, dinsel yapılar, kırsal ve kentsel sivil mimari örnekleri, saraylar, kaleler, bahçeler, temalı parklar, mezarlar, türbeler ve her türlü güncel sanat eseri ve etkinliği (sahne sanatları, görsel sanatlar, resim, edebiyat, roman, şiir, müzik, dans, heykel, film, fotoğraf, moda, web, grafik tasarımları, festivaller, konserler, bienaller, sergiler vb.) zanaatlar, etnografya, botanik, flora ve fauna, folklor, geleneksel ve güncel yaşam biçimleri, mutfak, içki, bazı sosyo-ekonomik olgular (gecekonduklar, sivil toplum kuruluşları, dinsel motifler, değişik study tours konuları vb.), her türlü kültür ürünü bu tanımın içindedir. Bu nedenle böcekçilik, kuşçuluk, İpek Yolu turizmi, kruvaziyer turizm, ekoturizm, trekking gibi alternatif olduğu belirtilen geziler, doğrudan maç turnuvaları dışındaki spor turları, doğa gezileri, doğrudan hac seferleri dışındaki inanç turizmi, special interest tours, study tours, geographical expeditions, educational tours ile kongre, fuar, sergi ve sağlık turizminin pre ve post gezileri bu tanım kapsamındadır (Pekin, 2011, s. 151).

Türkiye’de uzun yıllar boyunca yanlış bir algının eseri olarak turizm kavramı sadece kıyı turizmi olarak düşünülmüş; doğal, tarihsel ve kültürel değerlerden ziyade belli bölgelere yığılan turizm işletmeleri ve bu işletmelerin nitelikleri ön plana çıkarılmıştır. Oysa Türkiye çok kültürlü, çok dinli, çok dilli yapısıyla bir “kültür turizmi” cennetidir. Gelecekte konfor ve rahatlıktan ziyade yeni kültürleri, otantik deneyimleri önceleyen, yüksek eğitim düzeyine sahip turist tipinin yaygınlaşacağı düşünüldüğünde, Türkiye’nin turizm yaklaşımını buna göre güncellemesi gerektiği ortadadır. Buna “her şey dâhil” konsepti ve “ucuz tatil cenneti” imajını değiştirerek başlamak ülke turizmine büyük katkı sunacaktır.

1.2. Kültür Ekonomisi

Kültürel ve ekonomik alışveriş; insanları, toplumları ve coğrafyaları birbirine yaklaştıran iki önemli güçtür. İnsanların çeşitli amaçlarla ilişkiye girdiği, her türden alışverişlerin yaşandığı çarşılar; dört yol ağzlarında ve yolların kesiştiği yerlerde kurulur, şehirler ve şehirlere dair hafıza mekânları buralarda inşa edilir. İnsanlar, toplumlar, milletler

birbirleriyle kültürel ve ekonomik alışverişe girdikçe refah düzeyi artar. Günümüzdeki küresel ekonomi, gelişen yeni teknolojiler sayesinde bu alışverişlerin kurumsallaşmasına imkân sağlamaktadır (Erataş, 2013, s. 27).

Kültürün ve kültürel faaliyetlerin ekonomi açısından değerlendirilip öne çıkarılması kültür bilimcilerden ziyade ekonomistlerin katkılarıyla gerçekleşen bir durumdur. Bu durum 21. yüzyılın başında da geçerliliğini korumaktadır. Kültür ekonomisi, kültürel yayılmacılığın getirdiği olanaklar sayesinde mahallî ve millî zenginliği fark etmeyi ve bunları önce ulusala daha sonra da küresele pazarlamaya imkân sağlamaktadır. Bu kapsamda internet başta olmak üzere kitle iletişim araçları yerel kültürel mirastan yararlanmaktadır. Kitle kültürünün üreticileri olan temel dinamikler, bu kültürün yaratılma sürecinde sözlü kültür belleğinden yararlanmaktadır. Hızlı ekonomik gelişmeleri ve sürdürülebilir kalkınma, kültürel bellekten yararlanarak oluşturulan kültür ekonomisinin önemli bir dinamiğidir. Kültür ekonomisi alanında gelişmek için dijital arşivlere, veri bankalarına, sanal yayın ve kütüphanelere, sanal dijital müzelere, otomatik çeviri sistemlerine, süreklilik kazandırılacak kapalı ağ sistemlerine ihtiyaç vardır (Özdemir, 2009, s. 84-85).

Ülkemizde kültür ekonomisinin iktisadî büyüme ve istihdam üzerindeki rolü düşünüldüğünde kültürün çok boyutlu tarafı da görülecektir. Ancak bu alanla ilgili henüz yeterli çalışmanın yapılmamış olması somut veriler ortaya koymanın önündeki en büyük engeldir. Kültürel faaliyetlerin değeri ve önemi anlaşıldıkça kültür ekonomisinin ülke ekonomisinde öncü bir role sahip olduğu görülecektir.

1.3. Halkbilimi ve Turizm

Turizm ve gelenek arasındaki ilişkinin mahiyeti, halkbilimi araştırmacılarını turizm alanına ilgi göstermeye sevk etmiştir. Hızlı sanayileşme, teknolojik gelişmeler gibi faktörlerin etkisiyle turizm kitlesel bir hal almış, turistler; “otantik”, “eski”, “geleneksel” gibi kavramlar etrafında şekillenen hizmet ve ürün arayışı içine girmişlerdir. Folklor ürünlerinin bünyelerinde barındırdığı “pazarlanma” potansiyelinin farkına varan girişimciler ortaya çıkan fırsatı değerlendirme yoluna gitmişlerdir. Halkbilimciler tarafından bu durum, dönemin “gelenek” kavramının tanımlanmasının getirdiği yanlışlıklarla, olumsuz ve karşı durulması gereken bir değişim olarak görülmüştür (Çokişler, 2013, s. 37).

Türk folklor ürünlerinin turizmde değerlendirilmesi genellikle tatil amaçlı gezilerde; ilmî, dinî veya sanatsal toplantılar, spor amaçlı etkinlikler, kongreler ve turistik tesis özelliği gösteren mekânlarda ön plana çıkmaktadır. Anadolu coğrafyası, farklı turizm aktiviteleri için

büyük bir potansiyel barındıran doğal güzelliklere, tarihî ve antik kalıntılara, farklı mevsimlerde yapılabilecek spor aktivitelerine imkân sağlayan denizlere ve doğaya sahiptir. Ülkenin coğrafi konumu, kültürel zenginliği ve doğa güzelliklerinin değerlendirilmesi Türkiye'nin Akdeniz çanağındaki ülkeler arasında turizm pastasından en büyük payı almasına olanak sağlayacak ölçekte (URL-2).

Son yıllarda turizmin çeşitlenmesi ve kültür turizmi kavramının ortaya çıkmasıyla halkbilimi ile turizm arasındaki ilişki daha da görünür hale gelmiştir. Her iki alanın birbirine kaynak sağlaması ve birbirinden yararlanması, karşılıklı büyük bir pazarın oluşmasına zemin sağlamıştır. Ortaya çıkan yeni turist tipinin özellikleri düşünüldüğünde, halkbilimsel öğelerin tatil veya gezilere dair karar verme süreçleri üzerinde gelecekte daha da etkili olacağını tahmin etmek mümkündür.

2. Erdemli

Mersin'in sahil şeridinde ve ilin batısına düşen Erdemli ilçesinin adının nereden geldiğine dair yazılı kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur. Fakat bu adın 15. yüzyılda Karamanoğulları döneminde İç Anadolu'dan bu bölgeye göç ettirilen "Erdemoğulları" adındaki bir Türkmen aşiretinden alındığı ifade edilmektedir. İlçenin tarihteki serüvenini Silifke ve Tarsus'un tarihinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. İlçedeki ören yerleri ve tarihî yapılar göz önünde bulundurulduğunda yörede birçok medeniyetin yaşadığı söylenebilir.

Erdemli ilçesinin nüfusu 147.512'dir. (2022 yılı TÜİK verilerine göre). Nüfusun büyük çoğunluğu beldelerde ve ilçe merkezinde yaşamaktadır.

İlçe, ekonomisiyle büyük üretim potansiyeline sahiptir. Tarım, hayvancılık, narenciye ürünleri ve seracılığın yanında kırsal alanlarda besi sığırcılığı ve süt inekçiliği de yapılmaktadır. Özellikle narenciye ürünleri bakımından Türkiye'nin sayılı üretim alanlarını bünyesinde barındıran ilçede, tarımsal amaçlı kalkınma ve sulama kooperatifleri bulunmaktadır. Bunların biri ilçe merkezinde diğerleri ise Çeşmeli, Tömük ve Güzeloluk mahallelerindedir. Bunun yanı sıra ilçenin ticaret ve sanayi odasına kayıtlı 110 kooperatifi vardır (URL-3).

İl merkezine 39 km mesafede olan ilçenin Mersin-Antalya karayolu üzerinde bulunması ulaşımı ve taşımacılığı kolaylaştırmıştır. Son yıllarda yapılan yol çalışmaları sayesinde köyleri birbirine ve ilçe merkezine bağlayan yollar düzeltilmiş; ulaşım imkânları artmıştır.

Kırmızı, Ö.

Erdemli coğrafyası, Akdeniz kıyı şeridi boyunca uzanan ve yükseltinin değişkenlik gösterdiği topraklar ile bunun gerisinde kısa mesafede yükselen dağlardan oluşmaktadır. Erdemli, Akdeniz sahili boyunca sahilden yaylaya çıkarken kısa mesafede rakımın hızla yükseldiği ilçelerden biridir. İlçenin iki önemli akarsuyu olan Alata Deresi ile Lemas Deresi, yayla taraflarında sedir ormanlarından oluşan dağlarda hızlı akışları sayesinde kavisler çizerek ilçenin merkezinden ve güneybatısından denize dökülür. İlçe halkının en temel geçim kaynağı tarımdır. Nemin yüksek olduğu ve soğuk kuzey rüzgârlarına karşı korunaklı olan kıyı şeridinde turuncgil üretimi ile turfanda sebzeçilik yapılır. Kıyı boyunca açıkta fakat genellikle seralarda muz yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Sahil şeridinden uzaklaştıkça meyve türleri ile diğer tarla bitkileri Akdeniz bitkilerinin yerini alır. İlçenin coğrafi şartlarından ötürü birçok yer, toprak taşınarak ve büyük taşlardan temizlenerek tarıma elverişli hale getirilmiştir.

Erdemli’de Asurlular, Persler, Hititler, Mikenler, Makedonlar, Romalılar, Ermeniler, Bizanslılar, Araplar ve Türkler hüküm sürmüştür (Uçar, 1990, s. 83). Osmanlı Devleti’nin yıkılıp Anadolu’nun işgal edilmesi sürecinde Erdemli’de başlatılan Kuva-yı Milliye hareketi, Mersin ve Çukurova’daki milli mücadele hareketlerine ışık tutacak seviyededir. Kurtuluş Savaşı’nın en çetin dönemlerinde medrese âlimlerinin öncülüğünde ve yerel halkın desteğiyle çeşitli müdafaa-i hukuk cemiyetleri kurulmuş, bu yapılar sayesinde para, silah, yiyecek ve giyecek maddeleri temin edilmiştir. Erdemli, Cumhuriyet’in ilanından sonra Silifke ilçesine bağlı küçük bir yerleşim birimi iken 1954 yılında alınan bir kararla ilçe olmuştur.

Erdemli, tarihinin yanı sıra kültürel zenginlikleri ve sosyal dokusunun özgünlüğüyle de ön plana çıkmaktadır. İlçenin yerlisi olan kişilerin büyük bir çoğunluğu soyunu bir Türkmen aşiretine dayandırmakta ve kendilerini “Yörük” olarak tanımlamaktadır. Bu aşiretler Yörüklükten (konar-göçerlik) yerleşik hayata geçen Tekeli, Koçaş, Boyuninceli, Ayaş, Bolacalı, Cerrahlı, Karakeşli, Kemikli, ve Tırtar aşiretleridir. Bu aşiretler 1990’lı yılların başından itibaren eğitim ve ekonomik sebepler başta olmak üzere çeşitli nedenlerden ötürü yerleşik hayata geçmişlerdir. Ancak yerleşik hayata geçiş onları geleneksel kültürden koparmamıştır. Aşiret mensupları yazın tarım, hayvancılık veya yazı serin bir ortamda geçirme gibi sebeplerden ötürü yaylalara ve köylere çıkmaktadırlar. Her sene tekrarlanan bu mevsimsel hareketlilik geleneksel değerleri muhafazanın, tekrarlanan ve aktarımın zeminini teşkil etmektedir. Köylerde ve yaylalarda çocuklar geleneksel oyunları oynamakta, genç kızlar imece usulü iş görürken türkü ve mani söylemekte, anne ve kaynanalar mutfak kültürü bilgilerini aktarmakta, yetişkin erkekler “gasavan atma” dedikleri herhangi bir konu belirlemeden zaman geçirmek için sohbet etme yoluyla bol bol geçmişi yâd etmektedirler. Bu

yolla, ülkemizde son yıllarda yaşanan sosyal ve kültürel değişimlere rağmen -ki bu değişimin etkileri Erdemli’de de gözlenmektedir- ilçede nispeten geleneksel yapı muhafaza edilmekte, Yörüklerin demografik ve kültürel hâkimiyeti devam etmektedir.

Yukarıda ifade edildiği üzere birçok medeniyete ev sahipliği etmiş olan bu coğrafyada, bu medeniyetlerin izlerini ve kalıntılarını görmek mümkündür. İlçe turizminin sacayağı olabilecek bu yerleri “Akkale, Kızkalesi, Astım Mağarası, Kanlıdivane, Adamkayalar, Elaiussa Sebaste Antik Kenti, Cennet Çöküğü ve Cehennem Çukuru, Paşa Türbesi, Öküzlü Ören yeri” şeklinde sıralayabiliriz. Bu tarihi yapıların yurt içinde ve yurt dışında yapılacak güçlü reklam faaliyetleri aracılığıyla tanıtımı, bölgeye ve ülkemize büyük oranda gelir getirecektir.

3. Erdemli Halk Kültürü Ürünlerinin Turizmde Kullanımı

Dile bağlı oldukları için sözlü gelenek ve anlatmaların turizme uyarlanması kolay değildir. Halk kültürü ürünlerinden sözlü kültür ürünlerinin turizmde kullanımı, bu ürünlerin başka bir dile aktarılırken bağlamlarında veya anlamlarında oluşacak birtakım değişimlerden ötürü kolay değildir. Örneğin deyim, atasözü, ninni gibi sözlü kültür ürünleri başka bir dile çevrildiklerinde güzelliğini veya gücünü kaybeder hale gelmektedir (Çokışler, 2013, s. 120)

Erdemli ilçesindeki turizm hareketlerinin büyük ölçüde yerli turistlere dayanması bu açıdan değerlendirildiğinde bir avantaj olarak düşünülebilir. Anonim halk edebiyatının bazı ürünlerini bağlı oldukları dil ortamından koparmadan turizmde nasıl kullanılabileceğine dair Erdemli uygun bir örnek oluşturma potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda turizmde kullanılabileceğine inandığımız anonim türleri ve bunların kullanım alanlarını şöyle sıralayabiliriz.

3.1. Maniler

Anonim halk edebiyatı mahsullerinden en yaygın olanlarından biri manidir. Düğünlerde, kadın toplantılarında, iş yerlerinde, tarlalarda vb. söylenen mani, genelde 7’li veya 8’li hece ölçüsüyle meydana getirilen dört mısralık manzumelerdir (Elçin, 2010, s. 281).

Daha önce yapılan bir çalışmada Erdemli yöresine ait 92 mani derlemiştir; bu manilerin düğünlerde, kuzu otlatırken, limon toplama ve paketleme işi esnasında söylendiği tespit edilmiştir (Kırmızı, 2016, s. 170-186). Aşağıda söz konusu çalışmada derlenen manilerden örnekler verilmiştir:

Karşıdan yar geliyor Çıkacak’ın kızları
Gömleği dar geliyor Sürmelidir gözleri

Ben sevdim o bilmedi Erdemli dar geliyor	Gözlerine bakarken Kaçırdım öküzleri
Dam üstünde sacayak Basıversem kayacak Eğer babam duyarsa Kıyım kıyım kıyacak	Altın yüzük ısmarladım Mersin ustalarına Doktor ilaç vermiyor Sevda hastalarına
Dam üstünde sacayak Basıversem kayacak Eğer babam duyarsa Kıyım kıyım kıyacak	Altın yüzük ısmarladım Mersin ustalarına Doktor ilaç vermiyor Sevda hastalarına

Bu ve benzer manilerin otobüs muavinleri, otel çalışanları, garsonlar ve yerel satıcılar tarafından bilinip söylenmesi turistleri cezbetme açısından önemlidir. Örneğin otellerin animasyon aktiviteleri çerçevesinde manilerin animatörler tarafından gelen yerli turistlerin meslek, memleket gibi özelliklerini konu edecek şekilde söylenmesi müşteri memnuniyeti açısından önemli bir unsurdur. Bunun yanı sıra canlı müzik programları yapan yazlık eğlence mekânlarında şarkı veya türkü aralarında manilere yer verilebilir. Manilerin esprili ve eğlenceli anlatımları düşünüldüğünde bunların yaygınlaştırılması için yerel yönetimler ve ilgili kurumlarca kitap ve CD ortamına aktarılarak farklı bağlamlarda kullanımına imkân sağlanmalıdır.

3.2. Efsaneler

Efsane terimi, dilimize Farsçadan girmiştir. Batı dillerinde Latince “legendus” kökünden çıkan “legenda, legend, leggenda, leyenda vb.” kelimeler efsane kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte Almanca “sage”, Yunanca “mythe/mythos”, Arapça “ustûre, esatir” ve Rusça “predaniya, skaz” terimlerini de belirtmek gerekir (Artun, 2006, s. 93).

Erdemli’de sekiz efsane tespit edilmiştir (Kırmızı, 2016, s. 261). Bu efsanelerden üçü yatır ve ziyaret yerleriyle ilgili, dördü de mevki isimleriyle ilgilidir. Bir efsane de yöresel bir deyimden oluşumuna kaynaklık eden ve anlatının merkezinde hayvanların bulunduğu bir efsanedir. Efsanelerde geçen türbe, mezar ve kale kalıntıları ile bu anlatılara dair izlerin mevcut olması yöre insanının bu anlatılara inanmasını sağlamaktadır.

Anonim halk edebiyatı ürünleri içerisinde turizm sektöründe kullanılmaya en uygun türlerden biri de efsanelerdir. 2009 yılında yapılan bir araştırmaya göre turist rehberlerine uygulanan bir anket sonucunda rehberlerin görevleri esnasında efsanelerden yararlanma

düzeylerinin % 65,2 olduğu tespit edilmiştir (Aktaş, 2009, s. 92). Bu oran bile efsanelerin turizmdeki önem ve kullanımını ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir. Kız Kalesi efsanesi gibi ünü ülke sınırlarını aşan bir söylencenin yanı sıra yöredeki diğer efsanelerin turizmde kullanımı, turistler açısından yeni güzergâhların oluşumuna zemin hazırlayacaktır. Ayrıca efsanelerde geçen şahıs, hayvan, kale, olağanüstü varlık gibi efsane öğelerinin sembolleştirilip hediyelik eşya olarak halka sunulması yöresel turizm ekonomisine katkı sağlayacaktır. Örneğin Erdemli’de birden ortadan kaybolmak anlamına gelen “Celil’in oğlakları gibi dağılmak” deyimine de kaynaklık eden “Celil’in Oğlakları” efsanesi şöyledir:

Celil, Erdemli’de çobanlık yaparak maişetini temin eden bir kişidir. Erdemli’ye uzaklığı 70 km olan Yüksek yurt yaylasında keçilerini yaylarken sürüye kıran girer. Tekelerin hepsi birer birer devrilir. Sürü tekesiz kalır. İşin kötüsü tam da teke katımı vakti gelmiştir. Celil, bir gün sürüsünü otlatıp kara kara düşünürken dağların arasında 5-10 tane erkek geyik belirir. Celil saklanır. Bu tekeler sürüdeki keçilerle çiftleşir. Aradan dört ay geçince keçiler yavrulamaya başlar. Celil’in keyfine diyecek yoktur. Mart ayı yaklaşınca ev halkı yaylaya göçmeye karar verir. Yayla yolunda ilerlerken “Dilki’nin Adam Astığı” mevkesine gelince sürüyle çiftleşen geyikler tekrar ortaya çıkar. Yavrularına seslenen geyik tekeleri bütün sürüyü peşine takar. Az sonra sürünün tamamı gözden kaybolur. Celil, eşeği ve develeri ile ortada kalakalmıştır. İşte Celil’in oğlağı gibi dağılmak deyimini buradan gelmektedir (Kırmızı, 2016, s. 264).

Hediyelik eşya alışverişi turistlerin başlıca harcama alanlarından biridir ve kültürel bağlamda çekicilik açısından da turizmde önemlidir. Yukarıda anlatılan efsaneden hareketle Celil ve oğlaklarının sembolik birer eşya olarak Yörük kültürünün giyim kuşamı da göz önünde bulundurularak üretimi, sergilenmesi ve pazarlanması Erdemli turizmüne katkı sağlayacaktır. Ayrıca ilçedeki uygun bir meydana, efsanenin anlatımını merak ve teşvik ettirecek bir anıt veya heykelin dikilmesi de efsaneye yaygınlık kazandıracak ve turizmde kullanımına zemin hazırlayacaktır.

3.3. Fıkralar

Fıkralar, çok geniş bir coğrafi alan içinde oluşan, binlerce yıldan beri sözlü gelenekte yaşayan halk edebiyatı ürünleridir. Türk halk kültürü, fıkra sentezinde Orta Asya’dan getirdiklerimizin yanında İslam kültürü ve Anadolu’nun eski kültürlerinden sürüp gelenler de vardır. Türk fıkralarına 9. yüzyıldan sonra Türk kültürünün yanı sıra Arap, İran ve Anadolu öğeleri girmeye başlamıştır (Artun, 2006, s. 145-146).

Erdemli’de Yörüklerin teknoloji ile tanışma süreçlerini anlatan “Mudahhar” fıkraları, daha çok cinsellik odaklı olan “Cerrah Hüseyin” fıkraları ile çerçilik yaparak geçimini sağlayan, ticari değiş tokuşlar, veresiye alışverişler üzerine anlatılan “Ebil (Hebil) Bakkal” fıkraları yörede bilinmekte ve anlatılmaktadır. Bölgede sayılanların dışında ve onları da içine alan bir fıkra tipi olan Yörük tipinden bahsedebiliriz. Özellikle yerli turistlerin bazı fıkra tiplerinden hareketle gezecekleri bölge ile ilgili zihinlerinde bir imaj oluştuğu ve bu imajın beklentilerini şekillendirdiği bilinmektedir. Yerelin merakıyla seyahate çıkan, otantik öğeleri yerinde görmek amacıyla gezen yeni nesil turistlerin beklentileri düşünüldüğünde fıkraların pazarlama ve satış yapan kişiler tarafından bilinmesi önemli ve basit ekonomik işlerde işlevsel bir husustur. Yöre fıkralarının manilerde olduğu gibi CD ortamına aktararak yaygınlaştırılması Erdemlili ve Yörük insanı ile ilgili olumlu bir imajın oluşmasına katkı sunacaktır.

3.4. Halk Mutfağı Ürünlerinin Turizmde Kullanımı

Mutfak kültürü, beslenmeyi sağlayan yiyecek ve içecek türleri ile bunların hazırlanma, pişirilme, saklanma ve tüketilme sürecini; buna bağlı mekân ve ekipmanı, yeme-içme geleneği ile bu çerçevede gelişen inanış ve uygulamalardan oluşan bir bütünlüğü ve kendine özgü bir kültürel yapıyı ifade eder. Türkiye’nin coğrafi konumu, tarihsel süreç içinde kurulan uygarlıklar, Selçuklu ve Osmanlı gibi iki büyük imparatorluğun yeme-içme geleneğine getirdiği açılımlar, Türk mutfak kültüründeki çeşitliliği meydana getirmiştir. Türkiye’de yerel mutfakların özgün etkilerini de içinde barındıran köklü ve çok yönlü bir mutfak kültürü yaşamaktadır (Artun, 2012, s. 419).

Erdemli’de mutfak kültürünün şekillenmesinde hayvancılık ve tarımla uğraşmanın oluşturduğu hayat koşulları etkilidir. Aile bireylerinin neredeyse tamamının –özellikle kadınların- iş hayatında aktif olmasından ötürü yöre yemekleri detaysız ve sadedir. Buna rağmen ilçede mırmırı çorbası, övcel çorbası, koyu bulamaç, cıvık bulamaç, batırık gibi mahallî yemekler ön plana çıkmaktadır. Ancak kişisel deneyimlerimiz sonucunda bu yemeklerin ilçedeki herhangi lokanta veya işletmede ilgililerin beğenisine sunulmadığı tespit edilmiştir. Bilhassa Erdemli’ye özgü “övcel çorbası ”nın imgesel bir yemek olarak gerekli yerlere tescil ettirilmesi ve yılın belli bir gününde “övcel günü” tertip edilmesi kent imgesi oluşturma yönünde atılacak önemli bir adımdır. Medyanın etkileyici gücü ve kitleleri yönlendirme rolü düşünüldüğünde halk mutfağının tanıtımında bu gücün kullanılması önemlidir. Örneğin 2011 yılında Mersin’e gelen ünlü TV sunucusu Kadir Çöpdemir, “Memoş

Tantuni” olarak bilinen bir işletmede tantuni yemiş ve beğendiği bu yiyeceği TRT’de yayınlanan “Koptu Geliyor” isimli programında dile getirmiştir. İşletmenin sahibi bu süreçten sonra müşteri sayılarının giderek arttığını, il dışından gelenlerin mekânlarına uğradıklarını ifade etmiştir. Kadir Çöpdemir’e minnettar kalan işletme sahipleri böyle bir reklamı parayla yapmalarının imkânsız olduğunu belirtmişlerdir (Çıblak Coşkun, 2015, s. 307). Ayrıca otel ve turizm işletmelerinin menülerinde mahallî yiyeceklere yer vermeleri gerekmektedir. Yemeklerin sadece açlık gereksinimlerini karşılamada kullanılan bir araç değil; bir destinasyonun ziyaretçi tercihleri üzerinde belirleyici bir etken olduğu unutulmamalıdır.

Müzelerin turizmdeki önemi gün geçtikçe artmaktadır. Ayrıca müzelerin, “nesnelere toplayıp depolama ve klasik olarak sergileme mekânı” mantığından vazgeçilmektedir. Bu amaçla yöresel mutfak eşyalarının üretim ve kullanım bağlamları dikkate alınarak bir müzede sergilenmeleri gerekmektedir. Bu sergilemenin müzeyi gezecek turistlerle sergilenen eşyaları interaktif bir şekilde etkileşime sokacak şekilde düzenlenmesi müzeye olan ilgiyi devamlı hale getirecektir.

3.5.Yaylacılık Geleneğinin Turizmde Kullanımı

Yayla, yüksek yerlerde bulunan; dinlenmek, serin bir ortamda zaman geçirmek ve hayvan otlatmak amacıyla çıkılan geçici yerleşim alanıdır. Bu alanlardaki geniş otlaklardan ötürü hayvancılıkla uğraşanların yanı sıra kıyı ve ovalarda yaşayanların yazın bunaltıcı sıcağından kaçmak için sığındıkları yer, yaylalardır. Son yıllarda bu amaçların yanında yaylaya erken çıkıp yayladan geç inerek sezonu uzatan ve bu süreçte tarım yapan ciddi bir kitle de oluşmuştur. Tarım ve hayvancılıkla uğraşanların dışında nüfusun büyük bir çoğunluğu yaz tatilini sayfiye yerlerine dönen bu mekânlarda geçirmektedir.

Erdemli’de yayla sezonu nisan ayında başlar, ekim ayına kadar devam eder. Bu aylar arasında yaylada nüfus yoğunluğu değişmekle beraber havaların iyice soğumasını bekleyen yaylacılar da vardır. İlçenin önemli büyük yaylaları Avgadı ve Hacıalanı yaylalarıdır. Bu yaylalardan Avgadı’da yazın nüfusun 50 bin olduğu tahmin edilmektedir. Bunların dışında yöre insanının çıktığı Büyük Sorgun, Küçük Sorgun, Küçük Fındık, Güzeloluk, Sarıkaya, Uzunkuyu yaylaları ilçenin diğer önemli yaylalarıdır. Erdemli’deki yayların temel avantajlarından birisi ulaşım kolaylığıdır. Son yıllarda yapılan yol çalışmalarıyla birlikte ilçe merkezinden 1500 rakımlı bir yaylaya yarım saatte çıkılmaktadır. Ancak zaman zaman yaşanan içme suyu kesintileri yaylalarda yaşanan önemli bir sorundur. Doğa yürüyüşü, doğal beslenme, gürültü ve kirlilikten uzak bir ortam vaat eden yayla tablosunun Erdemli yaylaları

açısından en temel eksiklerden birisi de hayvanlardır. Son yıllarda masrafların artmasından ve mevsimlik yetiştirilebilen ürünlerin pazarlanma kolaylığından ötürü insanlar tarıma yönelmiş, yaylalardaki hayvan sayısı giderek azalmıştır. Bütün bu dezavantajlı durumlara rağmen Erdemli yaylaları yerli ve yabancı turistleri cezbedecek güzelliكتedir.

Tartışma ve Sonuç

Türkiye; doğal, tarihsel ve kültürel öğeler açısından dünyanın zengin sayılı ülkelerinden birisidir. Aynı zamanda turizmin kaynakları olan bu öğeler, ülkemizi cazip bir turizm ülkesi haline getirmiştir. Geçmişte farklı bakanlıklara bağlı “Turizm Müdürlüğü” veya “Turizm Dairesi” olarak faaliyetler sürdürülürken, turizmin ülke ekonomisindeki önemi, gelir ve istihdam yaratma potansiyeli fark edildikten sonra müstakil bir bakanlık ihdas edilmiş ve turizm politikaları bu bakanlık eliyle yürütölmeye başlanmıştır.

1980’li yıllara kadar ülkemizdeki turizm etkinliklerine baktığımızda, Türkiye’nin tanıtım ve hizmet alanlarındaki birçok eksiğine rağmen tarihî ve kültürel değerlerini pazarlayabildiğini ve bundan ciddi bir gelir elde ettiğini görürüz. Bu döneme kadar Türkiye’nin imajı bir kültür ülkesidir. Ancak sonraki dönemlerde Türkiye turizm yaklaşımını değiştirmiş, yatırımlarını kıyı turizmini önceleyen bir bakış açısıyla belli bölgelere yoğunlaştırmıştır. Her şey dâhil konsepti ile Akdeniz çanağındaki diğer ülkelerle ve birbirleriyle rekabet etmeye çalışan işletmeler, turistleri beş yıldızlı otellere hapsedmiş, kâr oranını aşağılara çekmesine rağmen yaptıkları aşırı indirimlerle Türkiye’yi bir ucuz tatil cennetine çevirmişlerdir. Sadece kıyı turizmine odaklı olan bu sürecin sürdürülebilir olmadığı ortadadır.

Turizm faaliyetlerini on iki aya ve tüm bölgelere yayma potansiyelinden dolayı kültür turizmi bu tabloyu tersine çevirebilecek bir niteliğe sahiptir. Akdeniz Bölgesi’nin önemli kentlerinden olan Mersin ve Mersin’in ilçeleri, kıyı turizmine ek olarak kültürel ve tarihî dokuları sebebiyle kültür turizmi faaliyetlerinin uygulanabileceği elverişli bir bölgedir. Bu ilçelerden olan Erdemli; anonim halk edebiyatı ürünleri, köyleri, yaylaları, halk mutfağı gibi somut ve somut olmayan kültürel mirası ile ön plana çıkan bir ilçedir. Özgün kültüre meraklı, tarihî mirasa duyarlı turist sayısının hızla arttığı son yıllarda, Erdemli cazip bir merkez olma özelliğine sahiptir. Bu bağlamda halk edebiyatı ve halk mutfağının turizm işletmelerinde kullanımı, köylerde ve yaylalardaki özgün dokunun korunması temel yaklaşım olmalıdır. Saydığımız unsurların turizmde kullanımı ile yöre halkında koruma bilinci gelişecek ve bu yolla kültürel devamlılık sağlanacaktır. Ayrıca kültür turizminin doğrudan ve dolaylı

katkılarını gören yöre insanında tarihe, çevreye ve geleneksel değerlere karşı bir duyarlılık oluşacaktır. Bu süreçte kuşkusuz en büyük görev, başta yerel yönetimler olmak üzere yörenin sivil toplum örgütlerine düşmektedir.

Öneriler

Nüfus yoğunluğu, deprem, göç gibi sebeplerden ötürü son yıllarda yaylalar büyük bir önem kazanmıştır. İlçenin birçok köyü rakım itibariyle yayla özelliği göstermekte, ulaşım imkânlarının gelişmesi sayesinde il ve ilçe merkezine karayolları ile bağlanmaktadır. Bu kapsamda yayla turizmini canlandırmak için yörede şunlar yapılabilir:

Yaylalarda çok katlı mimariye ve çarpık yapılaşmaya izin verilmemelidir.

Alternatif doğa yürüyüşü güzergâhları belirlenip yaylalar bu güzergâhlara dâhil edilmelidir.

İlçede bazı yayla şenlikleri yapılmakla birlikte bu şenliklerin bağlamlarından kopararak tek tipleştirilmesine izin verilmemeli, şenliklerin profesyonel organizasyon şirketlerine verilmemesine dikkat edilmelidir.

Sıraç1 yaylasında bulunan şifalı içme suyunun tanıtımı yapıp imar, inşa faaliyetleri doğa, sivil mimari ve yerel halk faktörleri dikkate alınarak yapılmalıdır. Doğal ve kültürel miras pazarlanırken özgün yapıdan uzaklaşmamalıdır.

Yöre insanına koruma bilinci aşılmalı; doğayı, tarihi ve kültürü korumanın onlara sağlayacağı doğrudan ve dolaylı faydalar anlatılmalıdır.

Kaynakça

- Aktaş, S. (2009). *Efsanelerin turistik çekicilik üzerine etkileri: Turist rehberleri üzerine bir araştırma* (Yayın No. 253035) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Artun, E. (2012). *Türk halkbilimi*. Karahan Kitabevi.
- Artun, E. (2006). *Anonim Türk halk edebiyatı Nesri*. Kitabevi Yayınları.
- Bulut, E. (1998). *Turizmin Türkiye ekonomisindeki yeri ve ekonomik etkileri* (Yayın No. 73923) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

¹ Sıraç yaylası Erdemli ilçe merkezine 17 km mesafede, şifalı olduğuna inanılan yer altı suyu ile yerli turistlerin ilgisini çekmeye başlayan bir yayla köyüdür.

Kırmızı, Ö.

- Çıblak Coşkun, N. (2015). “Yöresel tatların turizmdeki yeri ve Mersin’in simgesel yiyecekleri: Tantuni, kerebiç ve cezerye.” 8. *Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Kültürel Miras Bildirileri I*, (10-23).
- Çokişler, N. (2013). *Türk halk kültürü ürünlerinin turizmde kullanımı: Doğu Karadeniz örneği* (Yayın No. 349173) [Doktora tezi, Ege Üniversitesi] YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- ÇÜTAM. (2022). Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi. Erişim adresi: <http://turkoloji.cu.edu.tr>
- Elçin, Ş. (2010). *Halk Edebiyatına Giriş*. Akçağ Yayınları.
- Erataş, F, vd. (2013). Türkiye’de kültür ekonomisinin gelişimine yerel bir bakış. *Anemon Dergisi*, 25-47.
- Kırmızı, Ö. (2016). *Erdemli halk kültürü*. Mersin Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Kozak, N. (2012). *Genel turizm bilgisi*. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Kurt, S. (2009). *Türk halk kültürü ürünlerinin turizmde kullanımı: Fethiye örneği* (Yayın No. 241378) [Ege Üniversitesi, Yüksek lisans tezi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Özdemir, N. (2009). Kültür ekonomisi ve endüstri ile kültür mirası yönetimi ilişkisi. *Milli Folklor*, 73-86.
- Pekin, F. (2011). *Çözüm: Kültür turizmi*. İletişim Yayınları.
- Serbest, K. (2020). Nevşehir yöresi geleneksel eğlence unsurlarının turizmde kullanımı. *Motif Akademi Halkbilmi Dergisi*, 13(30), 745-761. <https://doi.org/10.12981/mahder.732909>
- T.C. Erdemli Kaymakamlığı. (2022). TC. Erdemli Kaymakamlığı. Erişim adresi: www.erdemli.gov.tr
- TUIK. (2022). Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim adresi: www.tuik.gov.tr
- Uçar, Ş. (1990). *Anadolu’da İslam-Bizans mücadelesi*, İşaret Yayınları.

ULUSLARARASI DERS KİTAPLARI VE EĞİTİM MATERYALLERİ DERGİSİ (IJOTEM)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijotem>

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Atasözlerinin İncelenmesi: Yaratıcı Düşünmeyi Destekleme Aracı Olarak Atasözleri

Emrah KARACA¹

Milli Eğitim Bakanlığı

karaca-26@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0001-5369-1704

Ata PESEN²

Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim

Bilimleri Bölümü

atapesen@siirt.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-1676-7444

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Alınma tarihi: 17.03.2023

Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 17.05.2023

Kabul edilme tarihi: 28.05.2023

Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 28.05.2023

Alıntı: İlkokul dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında yer alan atasözlerinin incelenmesi: Yaratıcı düşünmeyi destekleme aracı olarak atasözleri. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 6(1), 18-40.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Atasözlerinin İncelenmesi: Yaratıcı Düşünmeyi Destekleme Aracı Olarak Atasözleri

Emrah Karaca¹

Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen

Ata Pesen²

Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

ÖZ

Araştırma Makalesi

Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretiminde sıkça kullanılan atasözlerinin ilkökul 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki varlığına ilişkin bir tespit yapmak ve ders kitabında yer alan atasözlerini öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisini destekleme açısından incelemektir. Nitel modelde tasarlanan araştırmada 4. sınıf Türkçe ders kitabı doküman analizi yoluyla incelenmiştir. Çalışma sonucunda 4.sınıf Türkçe ders kitabında 29 atasözüne yer verildiği ve atasözlerine daha çok etkinlikler kısmında yer verildiği saptanmıştır. İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan atasözleri yaratıcılık açısından değerlendirildiğinde gerek atasözlerinin içerdiği anlam gerekse atasözleri ile ilgili etkinliklerin yerine getirilmesi sürecinde yaratıcılığa ve yaratıcı düşünmeye oldukça az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonunda uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

Alınma Tarihi:
17.03.2023
Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 17.05.2023
Kabul edilme tarihi: 28.05.2023
Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 28.05.2023

Anahtar Kelimeler: Türkçe, atasözleri, yaratıcılık, yaratıcı düşünme, ders kitabı.

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri:
Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen
karaca-26@hotmail.com
Orcid ID: 0000-0001-5369-1704

² Doç. Dr.
atapesen@siirt.edu.tr
Orcid ID: 0000-0003-1676-7444

Examining The Proverbs in The Primary School 4th Grade Turkish Textbook: Proverbs as a Means to Support Creative Thinking

Emrah Karaca¹

Republic of Türkiye Ministry of National Education

Ata Pesen²

Siirt University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences

Abstract

The purpose of this study is to determine the existence of proverbs that are frequently used in Turkish teaching in the primary school 4th-grade textbook and to examine the proverbs in the textbook in terms of supporting students' creative thinking skills. In the research designed in the qualitative model, the 4th-grade Turkish textbook was examined through document analysis. As a result of the study, it was determined that 29 proverbs were included in the 4th grade Turkish textbook and they were mostly included in the activities section. When the proverbs in the primary school 4th-grade Turkish textbook were evaluated in terms of creativity, it was concluded that there is very little place for creativity and creative thinking in the process of performing the activities related to the proverbs and the meaning of the proverbs. At the end of the study, suggestions for practitioners and researchers were presented.

KeyWords: Turkish, proverbs, creativity, creative thinking, textbook

Research Article

Received: 17.03.2023

Revision received:
17.05.2023

Accepted: 28.05.2023

Published online:
28.05.2023

¹ Corresponding author:

Teacher

karaca-26@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0001-5369-1704

² Assoc. Prf. Dr.

atapesen@siirt.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-1676-7444

Giriş

Eğitim, bireylerin yalnızca bilgili olmasını değil, aynı zamanda yaratıcı düşünürler olmasını amaçlar (Wang, 2012). Nitelikli bir eğitimin çıktıları arasında değerlendirilen yaratıcı düşünme becerisi toplumların gelişimleri ile varlıklarını sürdürmelerinde önemli bir role sahiptir. Bu devamlılığın sürdürülebilmesi yeni buluşlara ve fikirlere bağlıdır (Karaçelik, 2009). Toplumların gelişimini sağlayan keşifler ve buluşlar, yaratıcı düşünme becerisinin ve yaratıcı problem çözenin bir ürünü olarak ortaya çıkar (Senemoğlu, 2009). Yaratıcılık, problemlere karşı duyarlılık, soru sorarak çözümü kolaylaştırmak, problemin çözümüne dair olası çözüm önerileri sunmak, problemi geniş bir perspektiften değerlendirmek ve alışılmamışın dışında farklı fikirler üretmek olarak tanımlanır (Karakuş, 2001).

Torrance (1965, 1966, 1988), yaratıcılığı; sorunları tanımlama, tahminlerde bulunma, yeni fikirler üretme ve sonuçları iletme yeteneği olarak tanımlarken Duffy (1998) ise yaratıcılığı, olayları ve durumları yeni ve orijinal şekillerde görme, sorunları çözmek için geleneksel olmayan yaklaşımlarla düşünerek benzersiz ve aynı zamanda orijinal bir şey yaratmak şeklinde tanımlamıştır (Wang, 2012). Tanrısal bir yeti olarak algılanmakta olan yaratıcılığın sanatçılarda, mimarlarda, yaratıcı kişiliğe sahip bireylerde rastgele ortaya çıktığına dair bir anlayış hâkim olsa da durum bunun tam tersidir. Nitekim yaratıcılık; eğitimle geliştirilebilen, içinde bulunduğu sosyokültürel çevre ile yakından ilişkili olan, doğası gereği her insanda belli bir seviyede var olan (Ceylan & Savi, 2003) ve insanın dünyayı inşa etme süreçleriyle ilgili gündelik bir olgudur (Tanggaard, 2013). Bu durumun anlaşılmasıyla beraber eğitimin tüm kademelerinde, bireylerde var olan yaratıcılığın artırılması ve yaratıcı düşünme becerisine sahip bireylerin yetiştirilmesi bir hedef hâline gelmiştir (Yeşilyurt, 2020). Nitekim Türkçe Dersi Öğretim Programının 'Özel Amaçlar' başlığı altında; "Birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar kazanımların yapısı ve hiyerarşisi, öğrencilerin temel dil becerilerinin yanı sıra üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak şekilde düzenlenmiştir" (MEB, 2019, s. 8) şeklinde yer alan ifade, öğrencilerin temel dil becerilerinin yanı sıra üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmelerine vurgu yapmaktadır. Bu ifadeden anlaşılacağı üzere Türkçe öğretimi sadece dil ve anlatım eğitimi değil bunun yanı sıra üst düzey bilişsel becerilerin eğitim ve öğretimine de dikkat çekmektedir. Üst düzey düşünme becerisi dendiğinde akla gelen becerilerden birisi de yaratıcı düşünme becerisidir.

Eğitim ve ğretim politikalarındaki değişim ve gelişmelerin, benimsenen ğretim anlayışının en iyi yansıdığı ğretim materyali ders kitaplarıdır. Öğrenciler tarafından rahat erişilebilir olması, kazandırılması hedeflenen kazanımı düzenli bir plan içinde ve kademeli olarak öğrencilere sunabilmesi, öğretmenlere dersin işlenmesi aşamasında yardımcı rol üstlenmesi (Tenekeci & Dursun, 2019), ğrencilerin okula başladıkları andan itibaren karşılaştıkları en temel eğitim materyallerinden biri olması (Gümüşoğlu, 2008), bilgilerin direkt olarak sunulabilmesi, sürekli ve istenildiğinde tekrar kullanılabilmesi ve sözel öğretimin eksik bıraktığı kısımları tamamlayabilmesi sebebiyle ders kitaplarının içeriği önem taşımaktadır (Semerci, 2004). Ders kitapları, her ne kadar eğitim ve öğretimin bir parçası olsa da dilin öğretilmesi (Tenekeci & Dursun, 2019) yolu ile de toplumların kültürlerinin aktarımının sağlanmasında da aktif bir role sahiptir. Kitaplar öğrenme öğretme sürecinin vazgeçilmez bir unsuru olduğu gibi düzenlenen içerikleriyle kültürün ve kültürle ilgili metinlerin var olduğu, aktarıldığı ve yaşatıldığı zeminlerdir (Ünveren- Kapanadze, 2018).

Kültür, oldukça geniş içeriğe sahip bir kavram olduğundan yaratıcılık ve yeniliğe yaklaşımlardaki kültürler arası farklılıkların ne olduğun, yaratıcılığın kültürler arasında farklı şekilde nasıl kavramsallaştırıldığı tartışılan konulardır. Westwood ve Low (2003) kişilik veya bilişsel tarzdaki yaratıcılıkla ilgili olarak kültürler arasındaki sistematik farklılıklar hakkında kesin ifadeler kullanılmasını sağlayacak yeterli kanıt olmadığını; karmaşık psikososyal bir süreç olarak kültürün, yaratıcılığın çok sayıda göze çarpan boyutundan sadece bir tanesi olduğuna vurgu yapmaktadır. En iyi ifade ile kültürler, kendi sistemleri ve bu belirli sistemlerin gereklilikleri bağlamında yaratıcı ve yenilikçidir.

Öte yandan düşünme becerilerinin dil gelişimi ile yakından ilişkili olması (Piaget, 2002; Vygotsky, 1986) ve yaratıcı düşünmenin okuma ve yazma becerileri ile ilişkili olması (Smith vd., 2000; Sak, 2004; Scanlon, 2006; Sturgell, 2008; McVey, 2008), kültürel ve eğitimsel faktörlerin yaratıcılığı etkilediğini ve yaratıcılığın ğretim faaliyetleri ile geliştirilebileceğini (Straus ve Straus, 1968; Torrance, 1987; Torrance, 1988; Rudowicz vd., 1995; Neethling, 2000; Niu ve Sternberg, 2003) ortaya koymaktadır (Wang, 2012). İnsan hayatındaki önemli unsurlardan olan ve kültürün alt boyutlarından biri olan dil, toplumların geçmişine ait, tarihten izler taşıyan ve toplumların geleceğine yön veren yazılı ve sözlü kültür öğelerini içinde barındırır. Toplumların hemen hepsinde kendi kültürlerinden izler taşıyan ve orada anlam bulan atasözleri yer almaktadır (Kaban & Bulut, 2020). Atasözleri kültürün en önemli alt boyutlarından biridir (Ceylan, 2021). Toplumların somut olmayan kültürel mirasının taşıyıcısı olan atasözleri, toplumun doğal ve sosyolojik olaylarla ilgili değerlerini

ortaya koyan kısa, özlü, geleneksel anlatımlardır (Girmen, 2013). Atasözleri toplumun inancına, dünyaya bakışına, hayata dair anlayışına ve kavrayışına, Tanrı-insan, insan- tabiat vb. arasındaki yaklaşıma ve ilişkiye ışık tutar. İnsan kendini ve kendi dışındakileri nasıl algılasa atasözleri de bu durumu yansıtır (Altaylı, 2010).

Uzun yıllar edinilen tecrübelerin sonucunda oluşan ve kullanıldığı sayısız yolla toplumların yaratıcılığını yansıtan (Akinmade, 2012) atasözleri, mecazlı anlamlarıyla iletişimde verilmek istenen mesajlara anlam katmaktadır (Dik, 2010). İnsanların davranışını veya düşüncesini yönlendirmek ve rehberlik etmek için kullanılan atasözleri; pek çok toplumda, özellikle çatışmaların, anlaşmazlıkların ve yanlış anlamaların çözümü sırasında nefretin olduğu yerlere barış getirmek, incinmenin olduğu yerde bağışlamayı kolaylaştırmak, şüphenin olduğu yerde inancı doğurmak, insan ilişkilerinde, faaliyetlerinde ve etkileşimlerinde karanlığın olduğu yere ışık, umutsuzluğun olduğu yere umut getirmek için kullanılır (Akinmade, 2012).

Somut olmayan kültürel mirasın ayrılmaz bir parçası (Načisčione, 2020) olan atasözleri aynı zamanda didaktik eser olmalarıyla eğitimde çokça kullanılan yazılı metinlerdir (Bulut, 2013). Atasözleri nesilden nesle aktarılırlar ve bir halkın uzun süreli ortak hafızasında saklanarak dillerinin ve kültürlerinin bir parçasını oluştururlar (Načisčione, 2020). Bu nedenle Türkçe dersinde ve diğer disiplinlerin öğretiminde toplumların genel ahlaki norm ve yargılarının, toplumsal bakış açısının öğrencilere öğretiminde eğitim ortamlarında atasözlerine sıkça yer verilmektedir (Kaban & Bulut, 2020).

Eğitim faaliyetleriyle, yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerisi geliştirilebildiği gibi doğru planlanmayan ortamlardan, bireyden ve öğretmenden, toplumun hâkim anlayışından, ders materyallerinden ve içerikten kaynaklanan sebeplerden ötürü yaratıcılığın gelişimine engel de olunabilmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda özellikle derslerde kullanılan ders kitapları ve kitapların içeriğinde yer alan metinler yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesi açısından önemlidir. Nitekim Wang (2012) ders kitapları aracılığı ile gerçekleştirilen okuma ve yazma etkinliklerinin, yaratıcı düşünmeyi destekleyen etkinliklerle sezgisel olarak ilişkilendirildiğini ve bunun başlıca nedeninin, okuma ve yazmanın genellikle eleştirel, analitik ve kendini ifade etme yeteneklerinin yanında kendini keşfetme duygusu gerektirmesi olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla okuma metinlerinin yaratıcı fikirlerin yeşermesi için bol miktarda kaynak sağlaması beklenmektedir. Bu kaynaklardan biri olan ve bilişsel anlamda, dünyayı ve insan deneyimini kavramsallaştırma biçimlerinden biri olan atasözleri, aslında orijinal ve taklit edilemez yönü ile figüratif

düşüncenin yaratıcı gelişimini yansıtır. Atasözlerindeki mecazi anlamın genişliği, insan zihninin işleyişini açığa çıkarır ve yaratma becerisini ifşa eder (Načisčione, 2020). Atasözleri, deneyime dayalı gerçeği içeren ve genellikle metaforik bir dille ifade edilen sözler olduğundan, anlamlarla doludurlar ve insan davranışına ilişkin derin bir içgörü gösterirler. Bu nedenle, kitaplarda gömülü olan bu hazineler, öğrencilerimizin düşünce ve duygularını ifade etmeleri de motive edici birer unsur olarak kullanılmalı ve öğrencilere atasözlerinde gömülü olanlarla kendi yaşam deneyimlerini karşılaştırarak kendilerini ifade etmelerine fırsat verilmelidir (Baw, 2010).

Uluslararası literatür incelendiğinde Marni, Aliman, Septia ve Alfianika (2019); Endonezya’da lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada Minangkabau atasözleri ile desteklenmiş dil ve coğrafya derslerinin öğrencilerin eleştirel düşünme ve uzamsal düşünme becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır. İngilizce ve Karakalpak dillerindeki bazı atasözlerini dilbilimsel inceleme yoluyla karşılaştıran Utebaev ve Sarsenbaeva (2021); milletlerin tecrübelerini, tarihlerini, yaşam biçimlerini, kültürlerini ve gelişimlerini yansıtan atasözlerini incelemenin, öğrencilerin dil-kültürel yeterliliklerini geliştirmenin etkili yollarından biri olarak kabul edildiğini belirtmektedir. O’Rourke ve Ellis (2010) yaratıcı yazma becerisini geliştirmek için İnci Küpeli Kız ve Hollanda Atasözleri ile birlikte görsel çerçeveleme teorisini kullanmış, öğrencilerin atasözlerinde yakalanan deneyimler ile kendi deneyimleri arasında bağlantı kurabildiklerini belirlemiştir. Bunun yanında öğrencilerin kendi deneyimleriyle bağlantı kurabilecekleri görsel bir ipucu kullanmalarının, yaratıcı yazma sürecine katılımı teşvik ettiğini ve yaratıcılığı geliştirmek için etkili bir yöntem olduğunu keşfetmiştir.

Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde, Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Düşünmeyi Geliştirme Bakımından Nasrettin Hoca Fıkraları (Temizkan, 2011), Türkçe Öğretiminde Hayal Gücü ve Yaratıcılık Eğitimi (Ünveren-Kapanadze, 2018), Türkçe Eğitiminde Yaratıcı Yazma Becerilerinin Geliştirilmesi ve Küçürek Öykü (Demir, 2013) çalışmaların yanı sıra; Atasözlerinde Eleştirel Düşünme Unsurları: Türkçe Ders Kitapları (Batur ve Soyucok, 2019), Atasözlerinde Adil Dünya İnancı (Dik, 2010), Atasözleri ve Deyimlerde İmgelem (Sağlam, 2001), Türk Kültüründe İnanın Atasözleri Bağlamında İncelenmesi (Ceylan, 2021), Türkçe Eğitiminde Atasözleri ve Değerler Eğitimi (Girmen, 2013) gibi çalışmaların yapıldığı görülmüştür. Türkçe öğretiminde sıklıkla kullanılan atasözlerinin içeriğinin yine Türkçe Dersi Öğretim Programı özel amaçları arasında yer alan

üst düzey düşünme becerilerinden yaratıcı düşünme becerisini destekleyici/engelleyici anlam ve ifadeleri olup olmadığını ortaya koyan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Yaşamı, evreni, kendimizi ve dünyamızın birçok harikasını düşündüren zamansız sözler (Baw, 2010) olan atasözlerini dikkatli bir şekilde incelemek, öğrencilerin hem yaratıcı hem de eleştirel düşüncelerine yardımcı olma konusunda yararlı olabilir. Dolayısıyla bu çalışma, İlkokul Türkçe 4.sınıf kitabında yer alan atasözlerini yaratıcılık açısından değerlendirme amacıyla işe koşulmuştur. Alan yazında bu tür bir araştırmaya rastlanmamış olması, bu araştırmanın alana getireceği katkı açısından önemli kabul edilebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı İlkokul Türkçe 4. Sınıf Ders Kitabı'nda yer alan atasözlerinin yaratıcılık, yaratıcı düşünme becerisi açısından analiz edilerek destekleyici/engelleyici anlamlarını yorumlanmaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Dördüncü sınıf Türkçe kitabında yer alan atasözlerinin temalara göre dağılımı nasıldır?
2. Dördüncü sınıf Türkçe kitabında yer alan atasözlerinin kullanım yerine göre dağılımı nasıldır?
3. Dördüncü sınıf Türkçe kitabında yer alan atasözlerinin vurguladıkları kavramlar nelerdir?
4. Dördüncü sınıf Türkçe kitabında yer alan atasözleri anlam açısından yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerisini desteklemekte midir?

Yöntem

Model

Nitel bir çalışma olarak desenlenen bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgularla ilgili bilgiler içeren yazılı metinlerin analizini kapsar. Dokümanlar nitel araştırmalarda etkili bir biçimde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarından (Yıldırım & Şimşek, 2018). Doküman incelemesi; günlükler, mektuplar, toplantı tutanakları, kitaplar ve gazeteler, dergiler ve broşürler, etkinlik programları, kılavuzlar, haritalar ve çizelgeler ve fotoğraf albümleri gibi (Bowen, 2009) pek çok basılı ve elektronik materyallerin titizlikle incelemesi,

değerlendirmesi veya yorumlanması için sistematik bir prosedür olarak tanımlanmaktadır (Armstrong, 2021; Wach, 2013).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama kaynağı olarak, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı kurul kararı ile 2019-2020 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilen Koza Yayınlarına ait "4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı" kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin toplanması sürecinde, ders kitabının; hazırlık, dinleme/izleme, serbest okuma, etkinlik, okuma metinleri, sonraki derse hazırlık ve tema değerlendirme çalışmaları araştırmacılar tarafından ayrı ayrı taranmış, kitapta yer alan atasözleri belirlenmiştir. Belirlenen atasözleri araştırmanın alt problemlerine uygun bir şekilde değerlendirilerek tablolar oluşturulmuştur. Ayrıca Ders kitabında yer alan atasözlerinin anlamları Türk Dil Kurumunun sitesinde yer alan "Atasözleri ve Deyimler" sözlüğünden yararlanılarak elde edilmiştir.

Bu araştırmada veriler, nitel veri analizi yöntemlerinden betimsel analiz ile çözümlenmiş ve değerlendirilmiştir. Temel amacı, elde edilen bulguları düzenleyerek ve yorumlayarak okuyucuya sunmak olan betimsel analizde elde edilen veriler, sistematik ve açık biçimde betimlendikten sonra betimlemeler açıklanıp yorumlanarak ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Araştırmada elde edilen verilerin sistematik bir şekilde özetlenmesini sağlayan bir yöntem olarak tercih edilen (Büyüköztürk vd. 2016) betimsel analiz ile kavramlar arası ilişkiler belirlenebildiği gibi yeni kavramlar da oluşturulabilir (Creswell, 2013; Maxwell, 2008).

Geçerlik ve Güvenirlilik

Araştırmanın geçerliliğini sağlamak için uzman incelemesi iki biçimde yapılabilir. Bunlardan ilki uzmanın araştırmacı ile değerlendirme toplantısı yapmasıdır. Toplantıda araştırmacı, tüm süreci sözel olarak uzmana aktardıktan sonra topladığı veriler ile elde ettiği sonuçları göstererek yaklaşımının ve düşünme biçiminin geçerliliğini uzman ile değerlendirir. Karşılıklı tartışarak sürece dair uzmanca geri bildirimler verilir. İkinci yöntemde ise araştırmacı araştırma desenine, verilerin analizine ve sonuçların yazıya geçirilmesine dair tüm

dokümanları uzmana gönderir. Uzman gerekli incelemeyi yaparak geri bildirimde bulunur (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu araştırmada geçerliliği sağlamak için her iki yöntem de işe koşulmuş, uzmanca ifade edilen geri bildirimler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Ayrıca atasözlerinin yaratıcılığı ne ölçüde desteklediğini belirlemek için atasözlerinin yer aldığı kısım (metin içi/etkinlik) göz önünde bulundurularak araştırmacılar ayrı ayrı değerlendirme yapmıştır. Yapılan değerlendirmeler araştırmacıların ortak görüşleri çerçevesinde sunulmuştur. Atasözleri yaratıcılık unsurları açısından değerlendirilirken yaratıcılık için gerekli olan ürün, kişi, süreç, çevre (Aktamış & Ergin, 2006) açısından incelenmiştir. Ayrıca yaratıcı düşünme becerisi olan bireylerin özellikleri olan; olaylara herkesten farklı bakabilme, ortaya çıkan durumun sebebini farklı bir sebebe bağlama, sorunlara pratik çözümler getirme, daha önce aralarında bir bağ kurulmamış olaylar, durumlar arasında bağ/ilişki kurma, ayırt edicilik, özgünlük ve üreticilik boyutunda yeni ürünler ortaya koyma, kimsenin aklına gelmeyen düşünme, görmediğini görme, yeni bir yöntem ya da teknik icat etme (Temizkan, 2011) zihinde canlandırabilme, hayal edebilme (Ünveren-Kapanadze, 2018) özelliklerine yaptığı vurgu dikkate alınmıştır.

Araştırmada açık kaynaklar kullanıldığından etik kurul iznine başvurulmamıştır.

Araştırmanın Sınırlılığı

Yaratıcı düşünmeyi destekleme aracı olarak atasözlerinin Türkçe ders kitaplarında nasıl yer aldığı araştırmak amacıyla yapılan bu araştırma Talim Terbiye Kurulu tarafından 2019-2020 eğitim-öğretim yılında okullarda ders kitabı olarak okutulması kararlaştırılan Türkçe dersi 4. sınıf ders kitabı ile sınırlıdır.

Bulgular

İlkokul Türkçe 4.sınıf ders kitabında yer alan atasözlerinin temalara göre dağılımına ilişkin bulgular tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Atasözlerinin Temalara Göre Dağılımı

Tema	Atasözleri	N	%
Çocuk Dünyası	Dost acı söyler	3	10,4
	Dost kara günde belli olur		
	Dostun attığı taş baş yarmaz		
Millî Mücadele	Komşu komşunun külüne muhtaçtır*	2	6,9

ve Atatürk	Erken kalkan yol alır		
Erdemler	Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar Yalancının evi yanmış kimse inanmamış* Doğru söz yemin istemez Doğru bilinmeyince eğri bilinmez Yalancının mumu yatsıya kadar yanar Yalancının evi yanmış kimse inanmamış* Ardıcın közü olmaz, yalancının sözü olmaz.	7	24,1
Milli Kültürümüz	Anlatılışa göre verirler fetvayı Acele işe şeytan karışır Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur Allah gümüş kapıyı kapatsa altın kapıyı açar Hamama giren terler Ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür Arpa eken buğday biçmez Komşu komşunun külüne muhtaçtır Bir elin nesi var iki elin sesi Üzüm üzüme baka baka kararır* Yuvarlanan taş yosun tutmaz	11	37,9
Doğa ve Evren	-	-	-
Sanat	Bir varmış, bir yokmuş Damlaya damlaya göl olur Ağaç yaşken eğilir Sakla samanı gelir zamanı Vakit nakittir Üzüm üzüme baka baka kararır*	6	20,7
Birey ve Toplum	-	-	-
Bilim ve Teknoloji	-	-	-
Toplam		29	100

*2 kez yer alan atasözlerini ifade etmektedir.

Tablo 1 incelendiğinde İlkokul Türkçe 4. sınıf dersi kitabı; “Çocuk Dünyası, Millî Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Millî Kültürümüz, Doğa ve Evren, Sanat, Birey ve Toplum, Bilim ve Teknoloji” temalarından oluşmaktadır. Türkçe 4. sınıf ders kitabında 26 farklı atasözünün 29 kez kullanıldığı saptanmıştır. Bu atasözlerinden "Komşu komşunun külüne muhtaçtır, Üzüm üzüme baka baka kararır" atasözlerinin iki ayrı temada; “Yalancının evi yanmış kimse inanmamış” atasözünün aynı tema içinde iki kez kullanıldığı görülmektedir. Temalar arasında en çok atasözünün yer aldığı tema “Millî Kültürümüz” temasıdır (N=10,

%37,9). "Doğa ve Evren, Birey ve Toplum, Bilim ve Teknoloji" temalarında hiç atasözünün yer almadığı görülmektedir. Ders kitabının farklı temalarında yer alan atasözlerine ilişkin görsellerden bazıları aşağıda verilmiştir:

Görsel 1. Çocuk Teması (s. 27)

9. Etkinlik

"Sonraki Ders Hazırlık" aşamasında sızden istenen çalışma sonucunda, defterinize yazdığınızı arkadaşlarınıza okuyunuz. Bu sözleri ve aşağıda verilen atasözlerini de göz önünde bulundurarak arkadaşlığın ve dostluğun önemini anlatan bir konuşma yapınız.

Dost acı söyler. Dost kara günde belli olur. Dostun attığı taş baş yarmaz.

Görsel 2. Millî Mücadele Teması (s. 65)

Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır:

"Komşu, komşunun külüne muhtaçtır." der bir atasözümüz.

Görsel 3. Erdemler Teması (s. 98)

4. Etkinlik

Atalarımızın uzun deneyimleri sonucunda, öğüt vermek, tecrübelerini aktarmak için söyledikleri özlü sözlere atasözü diyoruz. Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir ve mutlaka bir olay sonucunda söylenmiştir. Atasözleri gerçek anlamda kullanılacağı gibi mecaz anlamında da kullanılabilir.

"Beş Kuruşun Ağırlığı" metninin ana fikrini en iyi yansıtan atasözünü işaretleyiniz.

Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar. Doğru söz yemin istemez.

Yalancının evi yanmış, kimse inanmamış. Doğru bilinmeyince eğri bilinmez.

Görsel 4. Erdemler Teması (s. 100)

9. Etkinlik

İçinde aşağıdaki atasözlerinden en az birinin geçtiği "yalan" konulu bir hikâye yazınız. Hikâyenizde hayali unsurlara da yer veriniz.

Yalancının mumu, yatsıya kadar yanar.
Yalancının evi yanmış, kimse inanmamış.
Ardıcın közü olmaz, yalancının sözü olmaz.

Görsel 5. Milli Kültürümüz Teması (s. 111)

4. Etkinlik

Nasrettin Hoca fıkraları gibi atasözlerimiz de insanlara hatalarını bir daha yapmamaları için öğütlerde bulunur.

Atasözlerinin birçoğu yazıldığı anlamda değil, mecaz anlamda kullanılmaktadır. Bu tür atasözlerinde kelimelerin anlamlarıyla iletmek istediği mesaj arasında farklılık vardır.

Aşağıdaki atasözlerini okuyunuz. Meczaz anlamdaki atasözlerinin yanlarına "Meczaz", gerçek anlamda kullanılan atasözlerinin yanlarına da "Gerçek" yazınız.

Acele işe şeytan karışır. _____

Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur. _____

Allah gümüş kapıyı kaparsa altın kapıyı açar. _____

Hamama giren terler. _____

Ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür. _____

Arpa eken buğday biçmez. _____

Komşu komşunun külüne muhtaçtır. _____

Bir elin nesi var iki elin sesi. _____

Üzüm üzüme baka baka kararır. _____

Yuvarlanan taş yosun tutmaz. _____

Görsel 6. Sanat Teması (s. 176)

Aşağıdaki atasözlerini, anlamlarıyla eşleştiriniz.

1. Sakla samanı gelir zamanı. _____

2. Vakit nakittir. _____

3. Üzüm üzüme baka baka kararır. _____

arkadaşlık
tutumluluk
çalışkanlık

İlkokul Türkçe 4. sınıf ders kitabında yer alan atasözlerinin kullanım yerlerine göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Atasözlerinin Kullanım Yerine Göre Dağılımı

Kullanım Yeri	N	%
Metin İçinde	3	10,4
Etkinlikler Kısmında	26	89,6
Toplam	29	100

Tablo 2 incelendiğinde İlkokul Türkçe 4. sınıf dersi kitabında yer alan atasözlerinin %89,6'sının kullanım yerinin etkinlikler kısmında olduğu görülmektedir(N=26). Geriye kalan %10,4'lük dilimi oluşturan atasözlerinin metin içinde kullanıldığı görülmektedir(N=3).

Türkçe 4. sınıf ders kitabında yer alan atasözlerinin vurguladığı kavramlara ilişkin dağılım Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Atasözlerinin Vurguladığı Kavramlara İlişkin Dağılım

Konular	Atasözleri	N	%
Dostluk	Dost acı söyler.	3	10,4
	Dost kara günde belli olur.		
	Dostun attığı taş baş yarmaz.		
Yardımseverlik	Komşu komşunun külüne muhtaçtır. *	3	10,4
	Bir elin nesi var iki elin sesi var.		
Zaman Yönetimi	Erken kalkan yol alır.	2	6,9
	Vakit nakittir.		
Dürüstlük	Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.	8	27,6
	Yalancının evi yanmış kimse inanmamış. *		
	Doğru söz yemin istemez.		
	Doğru bilinmeyince eğri bilinmez.		
	Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.		
Sabır	Ardıcın közü olmaz, yalancının sözü olmaz.	1	3,4
	Anlatışa göre fetva verilir.		
Umut	Acele işe şeytan karışır.	2	6,9
	Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur.		
Davranış / Sonuç	Allah gümüş kapıyı kapatırsa altın kapıyı açar.	2	6,9
	Hamama giren terler.		
Öz Güven	Arpa eken buğday biçmez.	1	3,4
	Ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür.		
Arkadaşlık	Üzüm üzüme baka baka kararır. *	2	6,9
Çalışkanlık	Yuvarlanan taş yosun tutmaz.	2	6,9
	Bir varmış, bir yokmuş.		

Tasarruf	Damlaya damlaya göl olur. Sakla samanı gelir zamanı.	2	6,9
Eğitim/Yaş	Ağaç yaşken eğilir.	1	3,4
Toplam		29	100

*2 kez yer alan atasözlerini ifade etmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde atasözlerinin vurguladıkları kavramların açısından on iki başlık altında sınıflandığı görülmektedir. Atasözlerinde en fazla işlenen kavramın dürüstlük olduğu görülmektedir (N=8, %27,6). Dürüstlük konusundan sonra en çok yer alan kavramların dostluk (N=3, %10,3) ve yardımseverlik (N=3, %10,3) olduğu görülmektedir. Sabır, özgüven, eğitim/yaş konularının atasözlerinde en az vurgulanan kavramlar olduğu görülmektedir (N=1, %3,4).

Türkçe 4. Sınıf ders kitabında yer alan atasözlerinin yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerisini destekleme açısından dağılımları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Atasözlerinin Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünmeyi Destekleme Açısından Dağılımı

Yaratıcılığı destekleme	
Yaratıcılığı destekleyen	Ağaç yaşken eğilir. Ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür. Allah gümüş kapıyı kapatırsa altın kapıyı açar. Arpa eken buğday biçmez. Bir elin nesi var iki elin sesi var. Doğru bilinmeyince eğri bilinmez. Doğru söz yemin istemez. Dostun attığı taş baş yarmaz. Erken kalkan yol alır. Hamama giren terler. Vakit nakittir. Yuvarlanan taş yosun tutmaz.
Yaratıcılığı engelleyen	Acele işe şeytan karışır. Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.
Nötr	Dost acı söyler. Dost kara günde belli olur. Komşu komşunun külüne muhtaçtır. * Yalancının evi yanmış kimse inanmamış. * Yalancının mumu yatsıya kadar yanar. Ardıcın közü olmaz, yalancının sözü olmaz. Anlatışa göre fetva verilir. Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur. Üzüm üzümüne baka baka kararır. * Bir varmış, bir yokmuş.

	Damlaya damlaya göl olur. Sakla samanı gelir zamanı.
Toplam	29

*2 kez yer alan atasözlerini ifade etmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde Türkçe 4. Sınıf ders kitabında yer alan atasözlerinden 12 tanesinin yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerisini desteklediği, 2 tanesinin yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerisini engellediği ve 12 tanesinin yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerisine herhangi bir katkı sağlamadığı tespit edilmiştir.

Atasözlerinin ders kitabında kullanım şekillerinin öğrencilerin yaratıcı düşünmesine ve yaratıcılık becerilerini ortaya koymalarına imkânlar sunması açısından Tablo 4 ve Tablo 2 birlikte incelendiğinde, ilkökul 4.sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin daha çok etkinlikler kısmında kullanıldığı görülse de etkinliklerin uygulanması sürecinde sadece iki etkinliğin, yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Bu etkinliklerin yönergelerine ilişkin doğrudan alıntılara aşağıda verilmiştir.

“Sizden istenen çalışma sonucunda defterinize yazdığınızı arkadaşlarınıza okuyunuz. Bu sözleri ve aşağıda verilen atasözlerini de göz önünde bulundurarak arkadaşlığın ve dostluğun önemini anlatan bir konuşma yapınız.” (Ataşçi, 2020, 27).

“İçinde aşağıdaki atasözlerinden en az birinin geçtiği 'yalan' konulu bir hikâye yazınız. Hikâyenizde hayali unsurlara da yer veriniz.” (Ataşçi, 2020,100).

Tartışma ve Sonuç

Türkçe Öğretim Programında dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesi, diğer tüm alanlardaki öğrenmelerin, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul edilmektedir (MEB, 2019). Atasözleri tek başlarına edebî bir tür olmasalar da üstlendiği dilin ve kültürün aktarıcılığı rolünden dolayı özellikle söyleyişi kuvvetlendirme, fikirlerimize kuvvetli birer kanıt oluşturma ve az sayıda cümle ile öz ifadeler kurabilme açısından konuşma ve yazma eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında atasözleri ilgi ve merak uyandırma açısından dinleme eğitiminde; metinlerdeki söyleyişleri daha anlamlı hâle getirip, vurgu ve tonlamayı kolaylaştırma açısından da okuma eğitiminde kullanılmaktadır (Baş, 2002). Nitekim alan yazında, dil öğretiminde atasözlerinden yararlanılması gerektiğinden söz eden çalışmalar mevcuttur (Baş, 2002; Bağcı, 2010; İşcan, 2011; Tekşan, 2012; Tepeli & Tekşan, 2012; Bulut, 2013). Temel işlevi; öğretilen buluma, nasihat verme ve yol gösterme olan atasözleri, yüzlerce yıllık tecrübe ve yaşantılar sonucunda toplumun genelinde kabul gören, bireyleri ve toplumu şekillendiren ürünlerdir (Demir, 2018).

Araştırmada ilkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında 29 atasözünün yer aldığı tespit edilmiştir. Ders kitabında yer alan atasözlerinin temalara göre dağılımlarının farklılaştığı tespit edilmiştir. Atasözlerinde vurgu yapılan önemli konuların başında; iklim, yeryüzü şekilleri, bitkiler, nüfus artışı, göçler gibi coğrafi unsurlar olduğu (Yaşar & Öрге-Yaşar, 2010) halde “Doğa ve Evren, Birey ve Toplum, Bilim ve Teknoloji” temalarında atasözlerine hiç yer verilmediği saptanmıştır. En fazla atasözünün ise “Milli Kültürümüz” temasında yer alması atasözlerinin kültürün aktarımında çok önemli rolü olduğuna vurgu yapan çalışmalarla paralellik göstermektedir (Kazıcı, 2008; Esen & Yılmaz, 2011; Bulut, 2013; Turhan-Tuna, 2014; Keklik, 2015; Harbi & Yaşar-Uğurlu, 2018; Ceylan, 2021).

Araştırmada ilkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında atasözlerine metin içinde ve etkinlikler kısmında yer verilmiş olsa da atasözlerinin daha çok etkinlikler kısmında kullanıldığı tespit edilmiştir. Bilişsel hedeflerden uygulama, analiz ve sentez/yaratma basamağına yönelik çalışmaların etkinlikler yoluyla gerçekleştirilebileceği hesaba katıldığında atasözlerine etkinlikler kısmında yer verilmesi olumludur. İlkokul 4.sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin daha çok etkinlikler kısmında kullanıldığı sonucuna ulaşılmış olsa da etkinlikler incelendiğinde sadece iki etkinliğin, yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye katkı sağladığı tespit edilmiştir. İki etkinliğin uygulaması sürecinde öğrencilerin konuşma ve yazma becerilerini işe koşmaları gerekmektedir. Konuşma kişilerin duygu, düşünce, tasarım ve dileklerini sözle bildirmesidir (Aykaç & Çetinkaya, 2013). Konuşma öncesinde kişinin zihninde çeşitli bağlantılar kurup, kendine özgü bir şekilde ifadelerini karşıya aktardığı bir süreçtir. Yazı yazma ise kişinin kendini keşfetmesi ve öğrenmesi için bir araç görevi görür. Serbest yazı yazma, yaratıcı yazı yazmanın bir biçimi olarak kabul edilir. Serbest yazı yazma anlayışında öğrencilerin hata yapmaktan korkmadan yazı yazmaya cesaretlendirilmesi esas olmalıdır. Birçok düşünce ve hayali unsurun daha önce arasında bağlantı kurulmamış, ilginç ve akıcı şekilde yazıya geçirilmesi yaratıcı yazma becerisini ifade etmektedir (Temizkan, 2010).

Sağlam'a (2001) göre atasözlerinin anlamlarını kavramak ve anlamak oldukça güç bir iştir. Bu yüzden atasözlerini anlamak ve kavramak için metin içinde geçiyor olması gerekir. Atasözlerinin anlamları metnin diğer kısımları ile ilişkilendirildiğinde çözülebilir. Atasözlerinin destan, masal, fıkra, öykü gibi metin içinde yer alması atasözlerini anlaşılır kılmakta aynı zamanda yaratıcılık becerilerinin ortaya konmasına da fırsatlar sunmaktadır. Yaratıcılık becerilerinin gelişmesi ve ortaya çıkarılmasında öykülerin kullanılması, etkinlikleri daha ilgi çekici kılmakta ve öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımını

sağlamaktadır (Yazıcı vd., 2019). Oysa bu çalışmada ilkökul 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan atasözlerinden sadece 3 tanesinin metin içinde kullanılması ders kitabının yaratıcı düşünmeyi destekleme açısından yetersiz olduğunun bir kanıtı olarak kabul edilebilir. Batur ve Soyuçok (2019) benzer şekilde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerde bulunan bütün atasözlerini incelediği çalışmasında kitaplarda yer alan atasözü sayısının az olmasının yanı sıra verilen atasözlerindeki eleştirel düşünce unsurlarının zayıf olduğunu ve eleştirel düşünme basamaklarını yeterince temsil edemediğini belirlemiştir.

Araştırmada ilkökul Türkçe ders kitabında yer alan atasözlerinin vurguladığı kavramlar 12 başlık altında sınıflanmıştır. Atasözlerinde en çok vurgulanan kavramın dürüstlük olduğu tespit edilmiştir. Sırasıyla; dostluk ve yardımseverlik konuları üzerinde en çok durulan kavramlardır. Umut, sabır, arkadaşlık, çalışkanlık, tasarruf, eğitim/yaş, davranış/sonuç, özgüven kavramları da atasözlerinde vurgulanan diğer kavramlar olarak tespit edilmiştir. Türkçe ders kitabında yer alan atasözlerinde vurgulanan kavramların öğretim programlarında yer alan kök değerlerden (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverliktir) (MEB, 2019) bir kısmını yansıtmaması bu değerlerin aktarılmasında atasözlerinin bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı 4 sınıf kazanım ve açıklamaları incelendiğinde dört temel dil becerisinden biri olan okuma becerisine yönelik kazanımlar altında söz varlığına yönelik “Deyim ve atasözlerinin metnin anlamına katkısını kavrar” ifadesi ile atasözleri ve deyimlerin bilişsel düzeyin kavrama basamağına yönelik olduğu vurgulanmaktadır. Oysa yaratıcılığı bilişsel bir düşünme süreci ve mantıklı bir olgu olarak değerlendiren araştırmacılar, yaratıcılığı bir kişinin zekâ ve mantığını özgün, üretime dönük olarak ortaya koyması şeklinde açıklamaktadır (Aslan, 2001). Türkçe öğretimi bir beceri kazandırma sürecini ifade etmektedir. Beceriler uygulamalarla geliştirilebilirler. Yaratıcılık bağlamında uygulamalara yer vermeyen bir öğretimin istenen nitelikte bir beceri kazandırması beklenemez (Ünveren-Kapanadze, 2018).

Sonuç olarak İlkokul Türkçe 4. sınıf ders kitabındaki atasözlerinin içerisinde yaratıcılığı destekleyen 12, yaratıcı düşünme sürecine engel teşkil eden 2, nötr (ilişkisiz) olarak değerlendireceğimiz 12 atasözü kullanılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda İlkokul Türkçe 4. sınıf ders kitabında yer alan atasözlerinin yaratıcılık açısından değerlendirildiğinde gerek atasözlerinin içerdiği anlamlar gerekse atasözleri ile ilgili

etkinliklerin yerine getirilmesi sürecinde yaratıcılığa ve yaratıcı düşünmeye oldukça az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Araştırmada elde edilen veriler ışığında yaratıcılığı ve yaratıcı düşünmeyi destekleyen anlamlara sahip atasözlerinin sayısının artırılması önerilmektedir. Ayrıca tüm temalarda atasözlerinin yer aldığı metinler ya da etkinliklerin yer alması önerilmektedir. Türkçe derslerinde hedefler çoğunlukla edebi metinler üzerinden kazandırılmaya çalışılmaktadır. Öğrenciler ders içinde ya da dışında okudukları sayesinde farklı duygu, düşünceleri fark etme, görme, ön bilgileri ile ilişkilendirme imkânı bulurlar. Metinlerde geçen kahramanların hayatlarını tanır, sorunlarıyla yüz yüze gelir, sorunlara getirilen çözümleri değerlendirirler. Böylece öğrencilere başkalarına tecrübelerinden öğrenme fırsatları sunan metinler aynı zamanda eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünmenin de ortaya konmasına fırsatlar sunmaktadır (Temizkan, 2011). Atasözleri kitaplarda metin içinde ya da etkinlikler kısmında kullanıldığında anlamları metnin diğer kısımları ile ilişkilendirilerek çözülebilir (Sağlam, 2001). Atasözlerinin öğretimi Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alsa da kitaplarda yer alan etkinliklerin incelendiğinde yeterli etkinlikler olmadığı görülmektedir. Bu durumun giderilmesi için farklı etkinlikler ve yöntemler kullanılmalıdır (Kazıcı, 2008). Etkinlikler kısmında yer alan atasözlerinin öğretiminde karikatürlerden yararlanılabilir. Ayrıca öğrencilerden atasözlerinin anlamlarına yönelik özgün karikatürler çizmelerini istemek hem yaratıcılıklarını ortaya koymalarına hem de atasözlerinin anlamlarını kalıcı şekilde öğrenmelerine imkân tanıyacaktır (İşcan, 2011).

Kaynakça

- Akinmade, C. A. (2012). The decline of proverbs as a creative oral expression: A case study of proverb usage among the Ondo in the South Western part of Nigeria. *AFRREV LALIGENS: An International Journal of Language, Literature and Gender Studies*, 1(2), 127-148.
- Aktamış, H., & Ergin, Ö. (2006). Fen eğitimi ve yaratıcılık. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 77-83.
- Altaylı, S. (2010). Atasözleri ve deyimler arasındaki farklar. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (25), 125-134.

- Armstrong, C. (2021). Key Methods Used in Qualitative Document Analysis. *OSF Preprints*, 1-9.
- Aslan, A. (2001). Kavram boyutunda yaratıcılık. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(16), 15-21.
- Ataşçi, A. (2020). *İlkokul Türkçe 4. sınıf Türkçe ders kitabı*. Koza Yayınları.
- Aykaç, M., & Çetinkaya, G. (2013). Yaratıcı drama etkinliklerinin Türkçe öğretmen adaylarının konuşma becerilerine etkisi. *Turkish Studies*, 8(9), 671-682.
- Bağcı, H. (2010). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin atasözleri ve deyimleri algılama düzeyi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 91-110. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5503>
- Baş, B. (2002). Türkçe temel dil becerilerinin öğretiminde atasözlerinin kullanımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(12), 60-68.
- Batur, Z. & Soyuçok, M. (2019). Atasözlerinde eleştirel düşünme unsurları: Türkçe ders kitapları. *Folklor/Edebiyat*, *Folklor/Edebiyat*, 1119-1132. <https://doi.org/10.22559/folklor.1004>
- Baw, S. S. (2010). Proverbs and sayings: a medium for critical thinking. *Galaxy*, March, 2010. 12-16. <https://repository.au.edu/server/api/core/bitstreams/e1326701-35d5-43ae-8b80-eed1f453320a/content>
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <http://dx.doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Bulut, M. (2013). Türkçe eğitim ve öğretiminde dil ve kültür aktarımı aracı olarak atasözleri ve deyimlerin önemi. *Turkish Studies*, 8(13), 559-575. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5993>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Ceylan, A., & Savi, F. Z. (2003). Örgütsel yaratıcılığı etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 151- 175.
- Ceylan, F. (2021). Türk kültüründe iknanın atasözleri bağlamında incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 45, 347-362. <https://doi.org/10.52642/susbed.929900>
- Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri. *Qualitative research methods*. (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev.). Siyasal.

- Demir, T. (2013). Türkçe eğitiminde yaratıcı yazma becerisini geliştirme ve küçürek öykü. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 343-357. Retrieved from: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19551/208390>
- Demir, T. (2018). Türk atasözlerinin Türkiye'deki bilimsel etik eksikliğindeki yeri. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, 4, 54-71.
- Dik, T. (2010). Atasözlerinde adil dünya inancı. *Milli Folklor Dergisi*, 11(88), 28-32.
- Esen, S., & Yılmaz, E. (2011). Türk atasözleri ve deyimlerinde girişimcilik olgusu (Sosyo Ekonomik Açıdan Bir Bakış). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 249-258.
- Girmen, P. (2013). Türkçe eğitiminde atasözleri ve değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 117-142.
- Gümüşoğlu, F. (2008). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi*, 2(4), 39-50.
- Harbi, K., & Yaşar-Uğurlu, Ö. (2018). Girişimcilik olgusunun Türk atasözlerinde içerik analizi yöntemiyle incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(41), 128-146.
- İşcan, A. (2011). Anlam bilgisi konularının öğretimi. *Turkish Studies*, 6(2), 503-522. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.2108>
- Kaban, A., & Bulut, A. (2020). Atasözleri ve deyimlerin çoklu ortam materyalleriyle somutlaştırılmasının okul öncesi eğitime etkisi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(30), 2684-2709. <https://doi.org/10.26466/opus.776956>
- Karaçelik, S. (2009). *Okul öncesi öğretmenleri ve öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme beceri düzeylerinin incelenmesi* (Yayın No. 235313) [Yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Karakuş, M. (2001). Eğitim ve yaratıcılık. *Eğitim ve Bilim*, 3-7.
- Kazıcı, E. (2008). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde deyim ve atasözlerinin öğretiminde dramatizasyon yönteminin etkililik düzeyi* (Yayın No. 219180) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Keklik, S. (2015). Atasözlerinin öğretimine ilişkin bir öneri: Atasözlerinin anlamlarına göre derecelendirilmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(12), 32-48.

- Marni, S., Aliman, M., Septia, E., & Alfianika, N. (2019). Minangkabau Proverb: Stimulating High School Students' Critical Thinking and Spatial Thinking. *International Conference on Education, Language, and Society*, 1, 660–666. <https://doi.org/10.5220/0009094906600666>
- Maxwell, J. A. (2008). Designing a qualitative study. *The SAGE Handbook of Applied Social Research Methods*, 2, 214-253. <https://doi.org/10.4135/9781483348858>
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar)*. Mayıs 29, 2021 tarihinde mufredat.meb.gov.tr: Erişim adresi: <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf>
- Načisčione, A. (2020). Proverbs in the system of language and their creative use: A cross-cultural view. *Culture Crossroads*, 16(1), 4-15. <http://dx.doi.org/10.55877/cc.vol16.83>
- O'Rourke, S., & Ellis, J. (2010). Netherlandish Proverbs and Girl with a Pearl Earring: Using images to spark creativity in a first year introduction to creative writing module. *TEXT*, 14(1), 1-13.
- Sağlam, M. Y. (2001). Atasözleri ve deyimlerde imgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(1), 45-51.
- Semerci, Ç. (2004). İlköğretim Türkçe ve matematik ders kitaplarını genel değerlendirme ölçeği. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(1), 49-54.
- Senemoğlu, N. (2009). *Yaratıcılık ve Öğretmen Nitelikleri*. Erişim adresi: <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~n.senem/makaleler/yaratici.htm>
- Tanggaard, L. (2013). The sociomateriality of creativity in everyday life. *Culture & Psychology*, 19(1), 20–32. <https://doi.org/10.1177/1354067X12464987>
- Tekşan, K. (2012). Atasözlerinin dil öğretiminde kullanılabilirliği. *Türklük Bilimi Dergisi*, (31), 301-322.
- Temizkan, M. (2010). Türkçe öğretiminde yaratıcı yazma becerilerinin geliştirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 621-643.
- Temizkan, M. (2011). Türkçe öğretiminde yaratıcı düşünmeyi geliştirme bakımından Nasrettin Hoca fıkraları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 195-223.

- Tenekeci, M., & Dursun, H. (2019). 2018-2019 Eğitim öğretim yılında 6. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarına yönelik öğretmen görüşleri. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(4),1-12.
- Tepeli, Y., & Tekşan, K. (2012). Atasözlerinin dil bilgisi öğretiminde kullanılabilirliği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 223-236.
- Turhan-Tuna, S. (2014). Yabancı öğrencilere Türkçe öğretiminde Türk kültür elçisi olan "atasözler"inin kullanımı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-10. <https://doi.org/10.21666/mskuefd.55151>
- Utebaev, T., SarsenbaevaZ. Linguoculturological Analysis of Proverbs //Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities. –2021. –T. 1. –No. 1.5 Pedagogical sciences. <https://berlinstudies.de/index.php/berlinstudies/article/view/80>
- Ünveren- Kapanadze, D. (2018). Dil ve kültür aktarımında işlevsel bir araç olarak ders kitapları: Türkçe ders kitapları örneği. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13(27),1575-1592. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14396>
- Wach, E. (2013). *Learning about qualitative document analysis*. Erişim adresi: <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4>
- Wang, A. Y. (2012). Exploring the relationship of creative thinking to reading and writing. *Thinking Skills and Creativity*, 7(1), 38-47. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tsc.2011.09.001>
- Westwood, R., & Low, D. R. (2003). The multicultural muse: Culture, creativity and innovation. *International Journal of Cross Cultural Management*, 3(2), 235–259. <https://doi.org/10.1177/14705958030032006>
- Yaşar, O., & Öрге-Yaşar, F. (2010). Orta Karadeniz Bölümü illeri atasözleri ve deyimlerinde coğrafik unsurlara ilişkin karşılaştırılmalı bir yaklaşım. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 586-598.
- Yazıcı, E., Belen, H. B., Yaman-Baydar, I., Aksu, G., & Okutan, N. Ş. (2019). Öykü temelli etkinliklerin çocukların yaratıcılık becerilerine etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 226-249. <https://doi.org/10.17984/adyuebd.487001>
- Yeşilyurt, E. (2020). Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme: Tüm boyut ve paydaşlarıyla kapsayıcı bir derleme çalışması. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(25), 3874-3915. <https://doi.org/10.26466/opus.662721>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

ULUSLARARASI DERS KİTAPLARI VE EĞİTİM MATERYALLERİ DERGİSİ (IJOTEM)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijotem>

Investigating the Integration of the Key Values into English Language Textbooks Used in Public Primary and Middle Schools*

*This study is based on the Master's thesis entitled "Investigating the integration of the key values into English language textbooks used in public primary and middle schools in Turkey".

Mustafa ŞAHİN¹

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel
Müdürlüğü

mmustafassahinn@gmail.com

Orcid ID: 0000-0002-9586-1529

İsmail YAMAN²

ONDOKUZ Mayıs Üniversitesi/Eğitim
Fakültesi/Yabancı Diller Eğitimi Bölümü

ismail.yaman@omu.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-1323-4909

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Alınma Tarihi: 3.02.2023

Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 13.04.2023

Kabul edilme tarihi: 28.05.2023

Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 28.05.2023

Alıntı: Şahin, M. & Yaman, İ. (2023).
Investigating the Integration of the Key
Values into English Language Textbooks
Used in Public Primary and Middle Schools.
*Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim
Materyalleri Dergisi*, 6(1), 41-88.

Investigating the Integration of the Key Values into English Language Textbooks Used in Public Primary and Middle Schools

Mustafa Şahin¹

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü

İsmail Yaman²

Ondokuz Mayıs University, Faculty of Education, ELT Programme

Abstract

The purpose of this study is to investigate the key values in the texts, photos, and audio files and to show the frequencies of the values in the English language textbooks. In the study, 2nd-8th grade English language textbooks accepted for use by the Board of Education for 5 (five) years as of the 2018 - 2019 academic year were used. The study is qualitative research, and document analysis was used as the research design. The ten key values were examined in the light of the table “Values and Attitudes and Behaviors Related to Values” published by the MoNE. The descriptive analysis approach was used for data analysis. The findings were broached to three experienced ELT researchers throughout the study to prevent personal bias and increase the study’s reliability. As a result of the study, the value of friendship has been found to be the most common in 2nd-5th grade English language textbooks. On the other hand, the value of responsibility is the most common in 6th-8th grade English language textbooks. The value of honesty is not found in the 2nd and 3rd grade English language textbooks, and it is the least used value in the 8th grade textbook. The total frequency of the values rises from 2nd grade English Language textbooks to the following grades textbooks except for 7th and 8th grade English language textbooks, and the highest total number of values was found as 420 in the 6th grade English textbook. The values are mostly given in the photos in the 2nd and 3rd grade English language textbooks, while in the 4th-8th grade English language textbooks, the values are mostly given in the texts. As a result of the study, it has been found that the values are not given homogeneously.

Keywords: Values education, key values, English language textbooks.

Research Article

Received: 3.02.2023

Revision received:
13.04.2023

Accepted: 28.05.2023

Published online:
28.05.2023

¹ Corresponding author:

Air Traffic Control

mmustafassahinn@gmail.com

Orcid ID: 0000-0002-9586-1529

² Assoc. Prof. Dr.

ismail.yaman@omu.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-1323-4909

Introduction

Today, significant developments are taking place in many fields, especially in science and technology. These developments have provided convenience to people and raised their living standards. However, changing living standards may also have adverse effects on people. The developments have changed people's lifestyles, attitudes, and behaviors. Furthermore, they have affected people's perspectives on life and values that societies have long accepted. At this point, education has a vital role in eliminating adverse effects and protecting values. Haydon (2007) indicates the importance of education in values education by stating "education influences and reflects the values of society, and the kind of society we want to be" (p. 6).

Education is a learning process that includes many functions. It can be defined as a process of intentionally creating a desired behavioral change in an individual's behavior through his own life (Ertürk, 1997). Cihan (2014) emphasizes that education is a field where information is given, skills are developed, and values and moral characteristics are conveyed. Yaman (2012) emphasizes that education means both teaching and transforming the information given into behavior. Education begins in the family with the individual's birth, then continues in schools through formal education, and society as the third person takes its place in the process. Values education is also one of the outcomes of this cycle.

Value is defined as "beliefs about what is right and wrong and what is important in life" in the online Oxford dictionary (<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>). Values can be seen as the source of the right living conditions, increasing living conditions, and promoting mutual agreement. Values education firstly starts in the family that can be regarded as "...factories which produce human personality" (Parsons & Bales, 1955, p.16). Then, this education continues in the schools through lessons.

The Ministry of National Education (MoNE) in Türkiye revised the English language course curricula in 2018. Values education was added to the curricula as part of the revision. According to the MoNE (2018a), "...the new curriculum aims to raise the awareness of universal, national, moral, humane and cultural values and ethics as well as the competence in both oral and written communication skills. The objectives and sample usages have been integrated into the new curriculum in accordance with this goal" (p. 9). The main difference in the revised version of the curriculum is the emphasis placed on values education.

Furthermore, the Board of Education put a criterion for values education in the approval process of the textbook. There are ten key values specified which are *friendship, justice, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, and altruism*. The most significant material in the teaching process is textbooks. Thus, the values are expected to be implicitly put into textbooks. The key values are put into textbooks in the appropriate combination with themes and topics in the syllabi, not separately.

The MoNE (2018b) explains the criteria for selecting values as “stakeholders such as teachers and material designers should take learners’ ages, psychological and sociological levels into consideration in selecting characters, texts, visuals to be used during the instruction process” (p. 6). The key values are presented mainly through photos or picture-based texts in the early ages. Thus, given messages can be understood easily due to children’s cognitive development. On the other hand, the values are given in texts or dialogues in the textbooks for secondary schools. Students should deduce the values from the materials by using their cognitive skills.

Values are one of the fundamental parts of societies, and they constitute a common point that helps keep people together happily and peacefully. Today, the increasing idea of "live in the moment" and the increase in crimes committed have once again brought to light the importance of values. However, the purpose and function of values are in line with long-term goals. Since values include behaviors accepted by the majority of society, a peaceful environment is expected as a result of the acquisition of values.

Value, a concept that philosophers have discussed since ancient times, was first introduced by Znaniecki specifically for social sciences. The concept of value can be used in different contexts and has many different definitions. The word comes from the Latin word “*valere*” as “*be of value; be strong.*” Moreover, the word gained the meaning of social and moral principles much later. Kuşdil and Kağıtçıbaşı (2000) argue that human values are one of the topics that have continuously attracted attention in the field of social sciences and that this interest is of fundamental importance in explaining human behavior. The concept of value has an important place today and continues to be the research topic in many studies.

Values are the norms determined by religion, government, and society to make people virtuous. Halstead and Taylor (2000) explain value as the principles that guide behaviors, beliefs, standards by which actions are judged as good or desired. According to Öncül (2000), it has been explained as the norms belonging to the society and individuals want to acquire. Erdem (2007) defines value as a tendency to prefer one situation to another. Yaman (2012)

introduces values as the superior qualities and equipment possessed that make people valuable. Turan and Aktan (2008) define it as “Value judgment is a vital phenomenon beyond being a moral concept” (p. 233). It is understood that values are a part of the puzzle to make life meaningful. Ateş (2017) emphasizes that the importance of transferring values from generation to generation for society to reach the future is undeniable. It stresses that the values should be taught directly or indirectly, and the values taught should be used in life.

Value education is the process of internalization of values through schools. According to Patra and Mete (2019), “Values education is essentially a matter of educating the feelings and emotions. It is the ‘training of the heart’ and consists of developing the right feelings and emotions” (p. 70). Values education is the activities and approaches that aim to enable people to acquire basic values that will be beneficial to themselves and society in accordance with their spiritual, physical, social, and mental development (Aydın & Gürler, 2012). Values education is an issue that deals with individual and social aspects.

Aydın and Gürler (2012) argue that the purpose of values education is to make people move in a way that helps the happiness and perfection of themselves or others. As Altan (2011) emphasizes, values education aims to make individuals with good character have moral values and act with a sense of responsibility according to universal values.

There are only two studies on the examination of the values in the English language textbooks. However, these values are not the key values determined by the MoNE. Aslan, Keskin, and Önder (2019) studied the “Middle School and İmam Hatip Middle School 6th grade English coursebook” used in the state schools at the primary education level in Türkiye. Descriptive analysis is used in gathering data and during the analysis process in the study. The value of responsibility is used 15 times in the textbook, and it has the highest rank. On the other hand, the values that are companionship, sedulity, sensitivity to the natural environment, and music-lover are used once, and they have the lowest rank in the textbook.

Maviş, Sevim and Gül (2021) have conducted a study covering the values in the 5th grade English textbook and the teachers' thoughts on values education. Qualitative research method was used in the study. It has been determined that among the values specified by the MoNE, the values of friendship and responsibility have been given in sufficient amounts while the values of love, respect, patience, self-control, and patriotism have been given relatively less in the 5th grade English textbook. In the survey part of the study, all the teachers, except one teacher, have defended the view that values education should be given in

the English course. The teachers have stated that the most important factor in this opinion is culture and the reasons related to culture.

The investigations of values are carried out mainly on Turkish, life sciences, social studies, and history textbooks. Uçar (2019) has aimed to investigate the ten key values in the 1st- 3rd grade life science and 4th grade social studies textbooks. The document review technique was used in gathering data. Two more people examined the textbooks to increase the research reliability, according to the document review form. As a result of the research, it has been understood that the values of responsibility (25.3%), friendship (16%), and respect (14.1%) are the most common in the textbooks. On the other hand, the values of honesty (0.6%), patience (2%), and justice (2.5%) are the least used in the textbooks.

Topal (2019) has aimed to evaluate ten key values in his article. A survey was conducted, and the opinions expressed by 67 teachers in two provinces were assessed. As a result of the study, the teachers have stated that the values of patriotism, love, respect, friendship, altruism, and justice are given to the students at a sufficient level. However, the values of honesty, self-control, patience, responsibility are not at the desired level.

Çetinkaya and Metin (2018) aimed to examine the extent to which the key values are included in the texts and images in the 2nd grade life studies textbooks and how they are given. As a result of the research, it was concluded that while the values of responsibility and self-control are the most common, patience, honesty, and patriotism are the least common values.

It is an undeniable fact that what is taught to children at an early age becomes more permanent. The fact that there might be changes in behaviors, attitudes, and emotions at these ages and that these long-term changes highlight values education. With the renewal of the curricula in Türkiye in 2018, ten key values have been put in every textbook to be taught implicitly. This study is conducted to determine the distribution of the key values determined by the MoNE in the English textbooks of young learners and in what ways they are presented.

This study aims to show the reflections of the values from a broader perspective. The significant point of this study is to fill the gap found in the literature. All of the 2nd-8th grade English language textbooks are used in this study. The study aims to investigate the key values in view of texts, photos, and audio files, to show the frequencies of the values in 2nd – 8th grades English language textbooks, and to indicate the reflection of the new English language curriculum released by the MoNE in 2018 in terms of values education. Moreover, it also aims to present which materials the values are given and which values are given the

most and the least for each class. Another purpose of the study is to determine whether the values are given in sufficient quantities and indirectly as stated in the curriculum.

This study also aims to answer the following research questions:

- What is the total frequency for each value in the textbooks used at public primary and middle schools? What is the distribution of key values in the units?
- What is the distribution of key values via texts, photos/pictures, and audio files in the textbooks used at public primary and middle schools?
- What is the rank of the key values found in the textbooks used at public primary and middle schools according to their frequencies? What are the most and least discussed key values?

The study is limited to English language textbooks used in the 2nd-8th grades. The textbooks to be examined are published by the MoNE Publishing, except for the 2nd grade English textbook. Texts, pictures/photos, and sound files in these textbooks are examined. The values are limited to the key values: friendship, justice, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, and altruism used in the 2nd – 8th grade English language textbooks.

Method

Research Design

This qualitative study adopts document analysis as the main way to obtain data. Document analysis aims to reach the concepts and relations that can explain the collected data. With the content analysis, the data are tried to be identified, and the facts that may be hidden in the data are intended to be revealed. Document analysis is done in five stages: (1) Accessing documents, (2) checking originality, (3) understanding documents, (4) analyzing data, and (5) using data (Forster, 1995). Texts, visuals, and audio files in the textbooks were determined as documents and were considered suitable for the purpose.

Data Collection Tools

The textbooks in Türkiye are chosen according to the predetermined principles of the Board of Education. The textbooks prepared by the MoNE publishing and private publishers are selected if they are in line with the principles. The 2nd - 8th grade English language textbooks are selected to be examined in terms of the key values in this study. The textbooks

chosen for the study are 3rd – 8th grades English language textbooks of the MoNE publishing and 2nd grade English language textbook of a private publishing because the MoNE publishing did not release a 2nd grade English language coursebook. With the decision dated 28.05.2018 and numbered 78 of the MoNE Board of Education, the textbooks were accepted to be used for 5 (five) years starting from the 2018 - 2019 academic year.

Table 1. *English Language Textbooks Used in The Study*

Grade	Author	Publishing	Year
2	Tan	Bilim ve Kültür	2018
3	Akkabak et al.	MoNE	2019
4	Akseki et al.	MoNE	2019
5	Yalçın et al.	MoNE	2019
6	Demircan et al.	MoNE	2019
7	Erdem et al.	MoNE	2019
8	İlter et al.	MoNE	2019

The ten key values aimed to be taught by the MoNE were chosen according to the new English curriculum. They are friendship, justice, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, and altruism. The textbooks were downloaded from the website of the Board of Education. The texts, visuals, and audio files found in English language textbooks were examined mostly according to Table 3 published by the Board of Education. The data of the study consist of texts, photos, and audio files.

Table 2. *The Ten Key Values Determined by the MoNE*

No	Values
1	Friendship
2	Justice
3	Honesty
4	Self-control
5	Patience
6	Respect
7	Love
8	Responsibility
9	Patriotism
10	Altruism

Data Analysis

In this study, the descriptive analysis approach was used for data analysis. According to this approach, the data obtained were determined and interpreted according to the predetermined themes. The total findings and percentage of the values in the textbooks were given in a table. Afterward, examples of the values and detailed numerical data were given in

the different titles of the values. The textbooks were compared in terms of the numerical distributions of each value.

English language textbooks were examined by the researcher in light of mostly Table 3. In order to prevent personal bias, details concerning the key dimensions such as research design and findings were broached to three experienced ELT researchers from different universities throughout the study, and their opinions were taken into consideration to contribute to the reliability and validity of the study.

Table 3. *The Ten Key Values and Behaviors Related to the Values (MoNE, 2017, p.24)*

Values	Some Attitudes and Behaviors Related to Values
Justice	Being fair, equal treatment, sharing...
Friendship	Generosity, trusting, being thoughtful, solidarity, being loyal, helping each other...
Honesty	Being clear and understandable, being truthful, being reliable, keeping your word...
Self-control	Controlling behaviors, taking responsibility for their behaviors, having self-confidence, apologizing when necessary...
Patience	Being persistent, enduring, knowing how to wait...
Respect	Being humble, treating others as one would like to be treated, valuing other people's personalities, considering the position, characteristics, and the situation of the interlocutor...
Love	Giving importance to the family unity, making a sacrifice, trusting, being faithful, being compassionate...
Responsibility	Being responsible to oneself, one's environment, one's country, and one's family; keeping your word, being consistent and reliable, taking on consequences of their behaviors...
Patriotism	Being hardworking, solidarity, obeying rules and laws, loyal, sensitive to historical and natural heritage, caring for society...
Altruism	Being generous, cooperating, being compassionate, sharing, being hospitable...

Findings

Findings for the 1st Research Question

The 1st research question: “What is the total frequency for each value in the textbooks used at public primary and middle schools? What is the distribution of key values in the units?”. The purpose of the 1st research question is to show the total frequencies of the key values in each grade and distributions of the key values in the units investigated via textbooks.

Table 4 indicates the frequencies of the key values via texts, audio files, and photos/pictures in the 2nd grade English Textbook.

Table 4. *The Distribution of the Key Values in the 2nd Grade English Textbook*

Units	Friendship	Justice	Honesty	Self-control	Patience	Respect	Love	Responsibility	Patriotism	Altruism
Words	3	-	-	-	1	1	1	1	-	-
Friends	17	-	-	-	-	-	2	2	-	-
In the Classroom	2	-	-	-	-	4	-	5	-	-
Numbers	5	-	-	-	-	1	4	-	-	2
Colours	4	-	-	-	-	3	2	-	1	-
At the Playground	5	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Body Parts	3	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Pets	5	-	-	-	-	2	3	-	-	-
Fruit	6	3	-	-	1	3	-	1	-	-
Animals	6	-	-	2	1	2	4	1	-	-
Total	56	3	-	2	3	20	16	10	1	2

As it is presented in Table 4, the most used value in the 2nd grade English language textbook is friendship. The value of friendship is seen 56 times in the textbook, and the rate of being included in the book according to all key values is about 49%. After the value of friendship, the most common key values in the textbook are respect and love. While the value of respect is included 20 times, the rate of being included in the book is about 18%. On the other hand, the value of love is included 16 times, and its rate in the book is about 14%. However, the value of honesty could not be found through the textbook. The least included value in the textbook is patriotism. The value of patriotism is included in the textbook at the rate of below 1%, once only in a photo. Other least used values are self-control and altruism. While the values of self-control and altruism are included twice, the rate of being included in the textbook is below 2%.

Figure 1. *A Reference to the Value of Friendship (Tan, 2018, p.8)*

Figure 2. *A Reference to the Values of Love, Respect, Responsibility, and Altruism (Tan, 2018, p.10)*

Figure 2 shows and emphasizes that there can be more than one value in a photograph. The mother and her child show the value of love. The disabled child indicates the value of respect. Giving food to animals shows the value of altruism, and children's love of animals shows the value of responsibility.

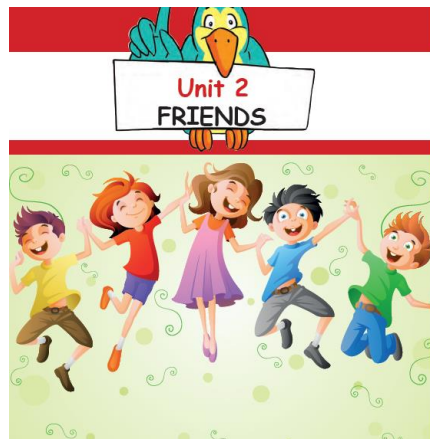

Figure 3. *A Reference to Some Unit Names Highlighting a Specific Value (Tan, 2018, p.19)*

As shown in Figure 3, some unit names and themes stress some specific values. Furthermore, it can be said that the amount of the relevant value in these units is higher than in other units. While looking at Table 4, it is seen that the highest value of friendship in the 2nd grade English textbook is mostly in the Friends unit.

Figure 4. *A Reference to the Value of Respect with Different Skin Colors (Tan, 2018, p.33)*

The 2nd - 8th grades English language textbooks include different samples to show the value of respect. One of them is to show disabled people given in Figure 2. Moreover, the other one is to show the different skin colors to make them tolerant of each other. As indicated in Figure 4, the children sit in peace and listen to their teacher. This Figure presents the values of respect, responsibility, and friendship.

A: Give me some crayons Jane!

B: How many?

A: 3, please.

B: Here you are!

A: Thank you” Track 32 (p.52)

Audio files also are the materials to give values to the children. While looking at the above listening text transcript, the values of friendship and altruism are seen. While considering children's age and developmental characteristics, the values are presented with a photograph and the audio file in Figure 5.

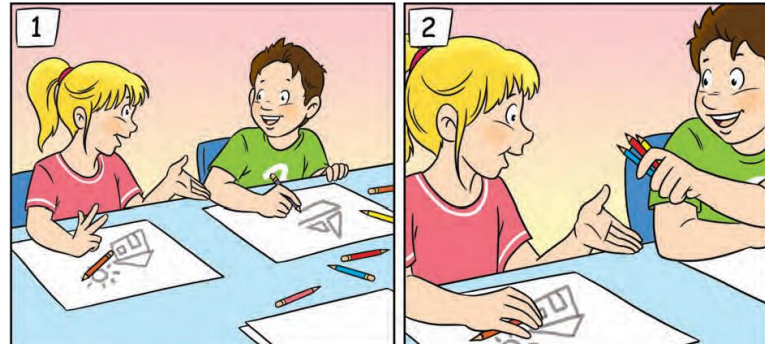

Figure 5. A Reference to the Values of Altruism and Friendship with the Audio File (Tan, 2018, p.52)

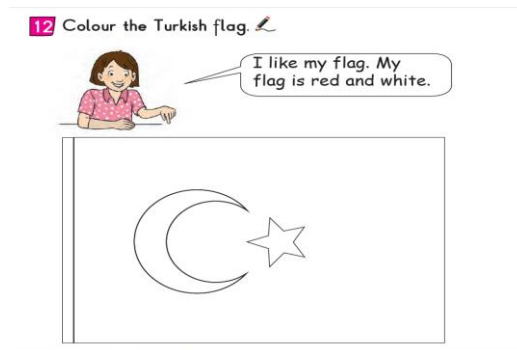

Figure 6. A Reference to the Value of Patriotism in the 2nd Grade English Textbook (Tan, 2018, p.68)

Figure 6 shows the value of patriotism. The value is stressed in the text and a picture. Furthermore, by asking the children to paint the flag, their time to be interested in the value is increased.

Figure 7. A Reference to the Value of Self-control (Tan, 2018, p.141)

Figure 7 should not be seen as just an instance of the self-control value. This figure indicates the importance of some topics and patterns in the distribution of given values. In the topic of abilities, children learn how they can say whether they can do something or not. This situation is about controlling their actions, so children will indirectly learn to control their actions while saying these sentences.

Table 5 expresses the frequencies of the key values via texts, audio files, and photos/pictures in the 3rd grade English Textbook.

Table 5. The Distribution of the Key Values in the 3rd Grade English Textbook

Units	Friendship	Justice	Honesty	Self-control	Patience	Respect	Love	Responsibility	Patriotism	Altruism
Greetings	10	-	-	6	1	4	4	7	-	-
My Family	2	-	-	-	1	1	22	1	2	-
People I Love	5	-	-	12	-	-	1	-	-	-
Feelings	8	1	-	1	1	2	2	1	-	-
Toys And Games	6	-	-	-	-	1	-	1	-	-
My House	2	-	-	-	-	-	1	-	-	2
In My City	3	-	-	2	1	4	2	4	3	7
Transportation	1	-	-	-	1	3	-	-	1	8
Weather	7	-	-	-	-	-	1	-	1	1
Nature	2	-	-	-	-	4	2	-	-	3
Total	46	1	-	21	5	19	35	14	7	21

As represented in Table 5, the most used value in the 3rd grade English language textbook is friendship. The value of friendship is seen 46 times in the textbook, and the rate of being included in the book considering the other key values is about 27%. After the value of friendship, the most common key values in the textbook are love and self-control. While the value of love is included 35 times, the rate of being included in the book is about 21%. On the other hand, the value of self-control is included 21 times, and the rate of being included in the

book is 13%. However, the value of honesty could not be found through the textbook. The least included value in the textbook is justice. The value of justice is included in the textbook at the rate of less than 1%, once only in a text. Other least used values are patience and altruism. While the value of patience is included 5 times, the rate of being included in the textbook is less than 3%. On the other hand, the value of patriotism is included 7 times, and the rate of being included in the textbook is about 3%.

Figure 8. A Reference to the Value of Love (Akkabak et al., 2019, p.27)

As indicated in Figure 8, this unit stresses the value of love often by showing family unity in photos. While looking at the Table 5, it is seen that the highest value of love in the 3rd grade English textbook is mostly in the My Family unit.

Figure 9. A Reference to the Value of Love and Patriotism (Akkabak et al., 2019, p.37)

In Figure 9, it can be seen the unity of family and historical places appear in the background of the picture. It aims to give students patriotism by showing them in this way and making students sensitive to cultural heritage.

Figure 10. A Reference to the Values of Friendship, Respect, and Justice (Akkabak et al., 2019, p.73)

The value of friendship is indicated by the phrase "Hi Selin! I'm energetic today. Let's play a game". Despite the rejection of the proposal with the phrase "Oh, I'm sorry. I'm tired. I feel bad", the answer with "Well, let's watch TV" indicates the values of respect and justice as the decision was well received and a new proposition was presented that both could do.

Figure 11. A Reference to the Values of Responsibility, Respect, Self-control, and Patience (Akkabak et al., 2019, p.119)

As showed in Figure 11, some values are related to each other. Children raise their hands (self-control) for permission to say something or participate (respect and responsibility). Furthermore, they wait for this situation (patience). As indicated, it shows that some situations are suitable to present values in a single event.

Figure 1. A Reference to the Values of Respect and Altruism (Akkabak et al., 2019, p.138)

In Figure 12, although the subject is about asking how to get to a place (altruism), the interlocutors consist of different disabled individuals strengthens the value of respect.

Table 6 illustrates the frequencies of the key values via texts, audio files, and photos/pictures in the 4th grade English Textbook.

Table 6. *The Distribution of the Key Values in the 4th Grade English Textbook*

Units	<i>Friendship</i>	<i>Justice</i>	<i>Honesty</i>	<i>Self-control</i>	<i>Patience</i>	<i>Respect</i>	<i>Love</i>	<i>Responsibility</i>	<i>Patriotism</i>	<i>Altruism</i>
Classroom Rules	11	-	-	7	-	7	-	6	1	8
Nationality	8	-	-	-	-	5	2	1	15	-
Cartoon Character	6	-	2	7	-	2	-	2	3	-
Free Time	18	-	-	-	-	5	5	5	6	5
My Day	16	-	2	3	-	4	4	14	-	2
Fun with Science	3	-	-	-	-	-	1	3	2	2
Jobs	4	-	-	1	-	2	3	2	1	6
My Clothes	6	-	-	5	-	-	3	-	1	6
My Friends	9	2	-	3	1	2	7	4	-	5
Food and Drinks	3	-	-	9	-	3	4	-	1	6
Total	84	2	4	35	1	30	29	37	30	40

In Table 6, it is pointed out that the most used value in the 4th grade English language textbook is friendship. The value of friendship is seen 84 times in the textbook, and the rate of being included in the book according to all key values is around 29%. After the value of friendship, the most common key values in the textbook are altruism and responsibility. While the value of altruism is included 40 times, the rate of being included in the book is about 14%. On the other hand, the value of responsibility is included 37 times, and the rate of being included in the book is about 13%. The least included value in the textbook is patience. The value of patience is included in the textbook at the rate of less than 1%, once only in an audio file. Other least used values are justice and honesty. While the value of justice is included 2 times, the rate of being included in the textbook is less than 1%. On the other hand, the value of honesty is included 4 times, and the rate of being included in the textbook is about 1%.

Figure 13. *A Reference to Being Responsible to One's Environment for the Value of Responsibility (Akseki et al., 2019, p.10)*

Bouncy, which is the main character of the textbook with the phrase "*Look at the board. Be quiet, please*", emphasizes the values of respect and responsibility, as the person is responsible for the environment and polite considering the person.

Figure 14. A Reference to Related Values (Akseki et al., 2019, p.16)

As mentioned before, some values are related to each other. In Figure 14, it can be seen that there are values of responsibility, self-control, and patriotism.

Figure 15. A Reference to the Values of Respect and Patriotism (Akseki et al., 2019, p.21)

As indicated in Table 6, it is clear that the patriotism value is quite dominant in the "Nationality" unit. Together with this value, the value of respect is also quite high. Looking at Table 6, it is seen that the highest value of patriotism in the 4th grade English textbook is mostly in this unit.

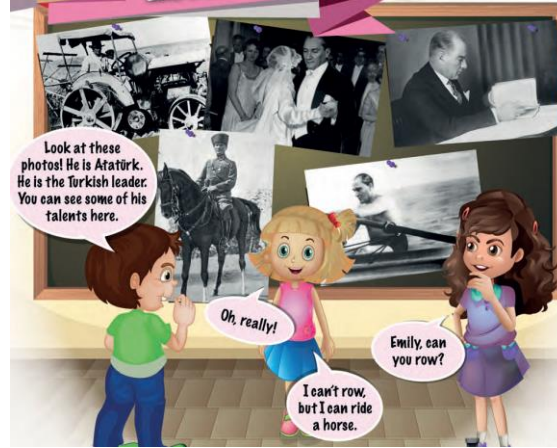

Figure 16. A Reference to Mustafa Kemal Atatürk (Akseki et al., 2019, p.40)

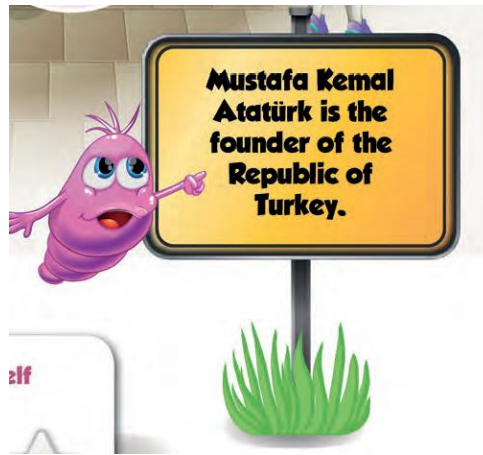

Figure 17. A Reference to Mustafa Kemal Atatürk (Akseki et al., 2019, p.40)

Throughout the books, well-known figures that stand out for their patriotism are also presented. The first of them is presented as Atatürk, and in the photograph with Figure 16. It is emphasized that he is a leader and has other talents, and is hardworking. It can be said that being hardworking is an indicator of the value of patriotism.

Figure 18. A Reference to Showing Multiple Values (Akseki et al., 2019, p.60)

The values of self-control, responsibility and respect are seen in Figure 18. Asking to come in and apologizing are examples of the value of self-control, requesting permission is

the value of respect, and coming in and taking the consequences despite being late are examples of the value of responsibility. Moreover, this dialogue is also given as a listening activity.

Figure 19. A Reference to the Value of Altruism (Akseki et al., 2019, p.95)

In Figure 19, asking one of the speakers for her umbrella and the other giving the umbrella indicates the value of altruism.

Figure 20. A Reference to One Activity Including Three Materials for One Value (Akseki et al., 2019, p.110)

The value of love was indicated with the text, photo, and audio file in Figure 20. The value was given with poem in the audio file and text.

Figure 21. A Reference to One Activity Including Three Materials for One Value (Akseki et al., 2019, p.111)

Some values are given with more than one material. The value given in this way may increase its effectiveness. The value of love (Figure 20) and friendship (Figure 21) are presented via text, audio file, and photo.

Table 7 demonstrates the frequencies of the key values via texts, audio files, and photos/pictures in the 5th grade English Textbook.

Table 7. *The Distribution of the Key Values in the 5th Grade English Textbook*

Units	<i>Friendship</i>	<i>Justice</i>	<i>Honesty</i>	<i>Self-control</i>	<i>Patience</i>	<i>Respect</i>	<i>Love</i>	<i>Responsibility</i>	<i>Patriotism</i>	<i>Altruism</i>
Hello	8	-	1	7	-	17	-	1	13	-
My Town	-	-	-	4	-	5	-	3	4	10
Games and Hobbies	13	-	-	7	1	4	1	2	1	-
My Daily Routine	3	-	-	10	-	-	3	18	-	1
Health	6	-	6	3	3	4	6	11	1	7
Movies	10	-	7	8	-	6	2	-	3	3
Party Time	10	-	1	12	-	3	5	9	4	4
Fitness	9	-	2	8	-	3	1	3	-	-
Animal Shelter	5	4	-	4	-	2	9	5	-	10
Festivals	6	-	-	2	-	9	7	3	8	-
Total	70	4	17	65	4	53	34	55	34	35

In Table 7, it is presented that the most used value in the 5th grade English language textbook is friendship. The value of friendship is seen 70 times in the textbook, and the rate of being included in the book according to all key values is around 19%. After the value of friendship, the most common key values in the textbook are self-control and responsibility. While the value of self-control is included 65 times, the rate of being included in the book is about 18%. On the other hand, the value of responsibility is included 55 times, and the rate of being included in the textbook is about 15%. The least used values are patience and justice. While the values of patience and justice are included 4 times, the rate of being included in the textbook is around 1%.

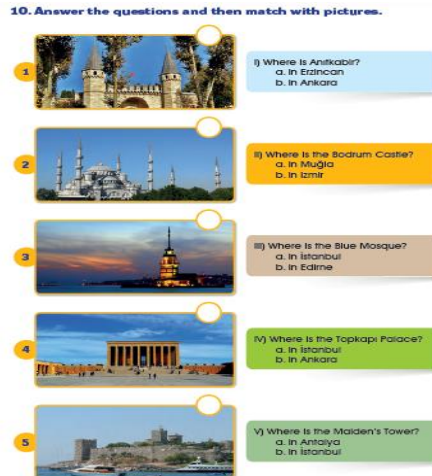

Figure 22. A reference to Well-Known Places for the Value of Patriotism (Yalçın et al., 2019, p.37)

In Figure 22, the value of patriotism was shown with the historical and well-known places such as Anıtkabir, Blue Mosque, Topkapı Palace, Bodrum Castle, and Maiden's Tower. This value is emphasized to create a sense of historical and natural heritage.

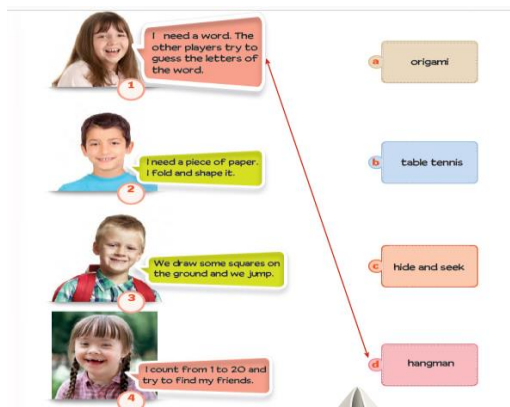

Figure 23. A Reference to Raising Awareness (Yalçın et al., 2019, p.50)

The value of respect is presented 53 times throughout the book. As mentioned earlier, the value of respect has been discussed in different contexts. In Figure 23, it is aimed to indirectly teach students to increase their awareness of autism and to respect individuals with autism.

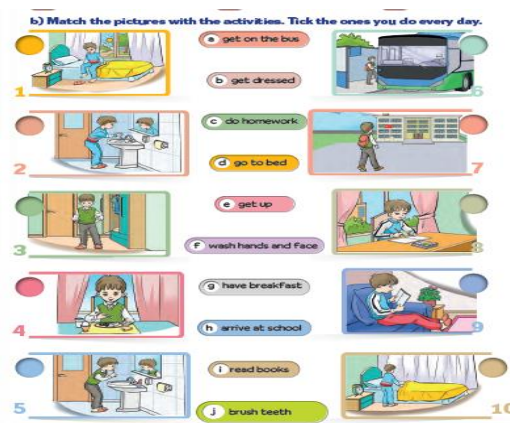

Figure 24. A Reference to Values of Responsibility and Self-control (Yalçın et al., 2019, p.62)

In Figure 24, it is clear that the value of responsibility is quite dominant in the unit, *My Daily Routine*, and together with this value, the value of self-control is also quite high. Looking at Table 7, it is seen that the highest value of responsibility in the 5th grade English textbook is mostly in this unit.

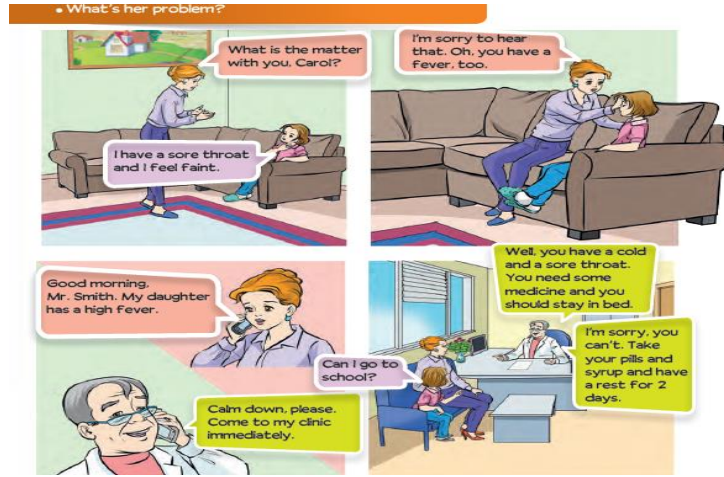

Figure 25. A Reference to Giving More Than One Value in a Dialogue (Yalçın et al., 2019, p.80)

While almost all of the values are given on the pictures in the 2nd grade textbook, the presentation of the values in the texts in the 5th grade English language textbook has increased in line with the requirements of the curriculum. In Figure 25, the values of respect, responsibility, love, altruism, patience, and self-control can be seen through dialogues.

Figure 26. A Reference to the Value of Patriotism (Yalçın et al., 2019, p.94)

Figure 26 is important to show the value of patriotism via a photo taken from a well-known cartoon by taking into account children's age and developmental characteristics.

Figure 27. A Reference to the Values via Specific Words (Yalçın et al., 2019, p.100)

Despite the general principle of implicit coverage of the values, some isolated words used in materials may overlap with the key values. In Figure 27, the word honest can correspond to the value of honesty, the word friendly to the value of friendship, and the word helpful to the value of altruism. As a result, it can be said that the values are given directly due to the words in the list of learning outcomes specified in the syllabi.

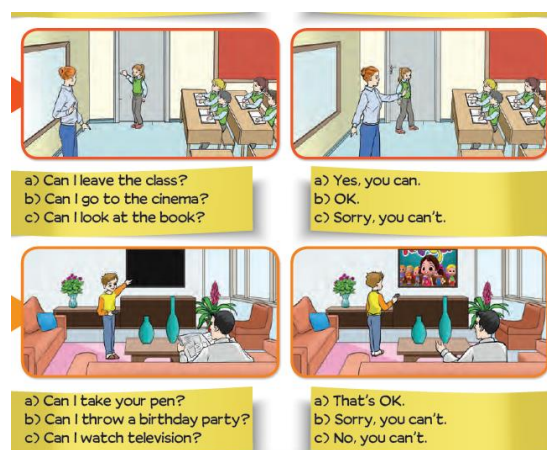

Figure 28. A Reference to an Activity Including the Values of Respect, Self-control, and Responsibility (Yalçın et al., 2019, p.124)

In Figure 28, children's asking permission to do something shows the values of respect, responsibility and self-control.

Figure 29. A Reference to the Value of Justice (Yalçın et al., 2019, p.147)

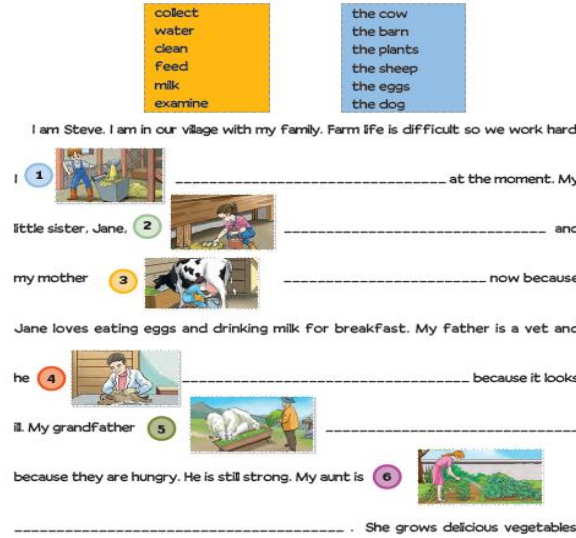

Figure 30. A Reference to the Value of Justice (Yalçın et al., 2019, p.155)

There are four examples of the justice value in the 5th grade English language textbook, and they are all contained within the unit, *Animal Shelter*. The way the value is given is the same in all of them. It is presented in the form of providing food to all the animals in the photo, like Figure 29 and Figure 30.

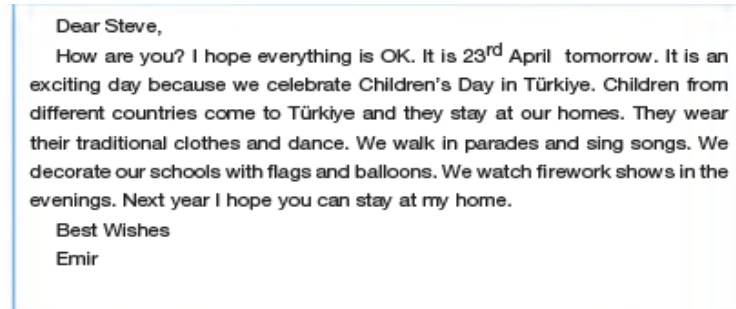

Figure 31. A Reference to the Value of Patriotism with Special Days (Yalçın et al., 2019, p. 160)

As seen in Figure 31, patriotism value is emphasized through important days and dates for our country, such as Children's Day on 23rd April.

Figure 32. A Reference to the Values of Love, Responsibility, and Respect (Yalçın et al., 2019, p.164)

Kissing the hands of our elders symbolizes the values of love, responsibility, and respect.

Figure 33. A Reference to the Value of Patriotism (Yalçın et al., 2019, p.168)

Some values are given more than once in one activity. The value of patriotism is presented three times in one activity in Figure 33. Children will be more exposed to the target value. Giving it in this way strengthens the effectiveness of the value.

Table 8 points out the frequencies of the key values via texts, audio files, and photos/pictures in the 6th grade English Textbook.

Table 8. The Distribution of the Key Values in the 6th Grade English Textbook

Units	<i>Friendship</i>	<i>Justice</i>	<i>Honesty</i>	<i>Self-control</i>	<i>Patience</i>	<i>Respect</i>	<i>Love</i>	<i>Responsibility</i>	<i>Patriotism</i>	<i>Altruism</i>
Life	4	2	-	2	-	7	13	18	-	17
Yummy Breakfast	1	1	1	4	-	5	1	5	2	1
Downtown	3	2	2	1	7	1	6	2	4	11
Weather and Emotions	1	-	6	3	1	1	1	-	-	-
At the Fair	6	1	7	9	2	4	1	4	1	2
Occupations	1	1	1	4	1	-	2	9	8	-
Holidays	6	-	-	3	1	2	5	1	1	-
Bookworms	10	2	3	3	2	6	4	12	5	6
Saving the Planet	1	-	4	18	1	4	5	23	24	3
Democracy	4	16	6	10	2	13	-	7	7	-
Total	37	25	30	57	17	43	38	81	52	40

In Table 8, it is presented that the most used value in the 6th grade English language textbook is responsibility. The value of responsibility is seen 81 times in the textbook, and the rate of being included in the textbook according to all key values is about 19%. After the

value of responsibility, the most common key values in the textbook are self-control and patriotism. While the value of self-control is included 57 times, the rate of being included in the textbook is around 14%. On the other hand, the value of patriotism is included 52 times, and the rate of being included in the textbook is around 12%. However, the least included value in the textbook is patience. The value of patience is included 17 times in the textbook at the rate of about 4%. Other least used values are justice and honesty. While the value of justice is included 25 times, the rate of being included in the textbook is about 6%. On the other hand, the value of honesty is included 30 times, and the rate of being included in the textbook is around 7%.

Waitress: Good morning. Welcome to Luca's!
Mr. Sodini: Good morning. What can I have for breakfast?
Waitress: Do you like a croissant with coffee?
Mr. Sodini: No, thanks. I don't like them. They are not nutritious.
Waitress: Do you want an omelette?
Mr. Sodini: Yes, it's my favourite. Can I have some apple juice with it, please?
Waitress: Sorry, it's all gone. What about orange juice?
Mr. Sodini: Sure.
Waitress: Enjoy your breakfast.
Mr. Sodini: Thank you!

Figure 34. A Reference to the Values of Responsibility, Honesty, and Self-control via Dialogue (Demircan et al., 2019, p.37)

After the 4th grade English language textbook, the values are mostly presented in texts and supported with photo/picture or sound files. While more than one value can be given with texts, a specified value is demonstrated in photos/pictures.

Figure 35. A Reference to the Value of Patience (Demircan et al., 2019, p.49)

Liz: Do you like the city life or the village life?
Jack: I like the village life. Because the village is quieter and cleaner.
Liz: I think the village life is boring. There is nothing to do. So, the city life is more enjoyable than the village life.
Jack: But cities are crowded and noisy. There is always a traffic jam in the downtown.
Liz: You are right but I love shopping and there are a lot of shopping centres in the cities.
Jack: But you can grow your own vegetables and fruit in your garden in the village. They are healthier and better.

Figure 36. A Reference to the Value of Patience (Demircan et al., 2019, p.60)

As indicated in Figure 35 and Figure 36, the value of patience is displayed in a way that teaches students to know how to wait and to endure.

Figure 37. A Reference to the Value of Altruism (Demircan et al., 2019, p.53)

Figure 38. A Reference to the Value of Altruism (Demircan et al., 2019, p.61)

According to Table 8, the value of altruism takes place 11 times in the unit, *Downtown*. When the findings are examined, it is also clear in Figure 37 and Figure 38 that the value is given more in the form of division of labor, helping parents with housework.

Figure 39. A reference to the Value of Altruism in the Context of the Love of Animals (Demircan et al., 2019, p.61)

As it is indicated in Figure 39, the value of altruism is presented with love of animals and compassion. Examples of this value might have been given in the textbooks to reduce the disrespect and cruelty done to animals.

4. Listen and complete the dialogue.

Mr. Forrester: Hello, young boy! Which rides do you want?
Tim: I want to get on the roller coaster.
Mr. Forrester: I disagree with you. It can be (2) for you. The carousel is (3) for a boy at your age.
Tim: Oh, I hate it. I think it is (4)
The roller coaster is more (5) than the carousel.
Mr. Forrester: I'm sorry, you can't get on the roller coaster. You are too young. Do you want to ride the bumper cars?
Tim: Yeah! I like them. They are (6)

Figure 40. A reference to the Value of Honesty (Demircan et al., 2019, p.86)

In the unit, *At the Fair*, it is aimed that students express their thoughts. Children are expected to express their true beliefs in the face of the ideas and suggestions presented to them. As it is clear in Figure 40, honesty value is expected to be acquired.

Hi, I'm Deren. I was born in Muğla, in 2006. This is my family. My father was born on 13th June, 1975. He is a mechanic and he can repair cars. My mother was born on 14th May, 1976. She is younger than my father. She is a saleswoman. She works at a shopping centre.

My elder sister, Suzan is a tailor. She can sew beautiful dresses and suits. My brother, Hakan is a student at a primary school. My grandma was a nurse and my grandpa was an engineer. They are retired now.

It was my grandpa's 80th birthday yesterday. I love my family very much.

Figure 41. A reference to the Value of Love Given in a Text (Demircan et al., 2019, p.111)

Figure 41 exemplifies directly the value of love with the phrase “I love my family very much” in the text.

	Occupation	Date of Birth	Place of Birth
M. Kemal Atatürk	president	1881	Salonica
Sabiha Gökçen			
Barış Manço			
Adile Naşit			
Mimar Sinan			

Figure 42. A reference to the Value of Patriotism with Well-known Figures (Demircan et al., 2019, p.115)

In Figure 42, the value of patriotism was shown with the historical and well-known figures, Mustafa Kemal Atatürk, Mimar Sinan, Sabiha Gökçen, Barış Manço, and Adile Naşit.

Figure 43. A reference to the Value of Respect in Terms of Skin Colors (Demircan et al., 2019, p.139)

Figure 44. A reference to the Values of Respect, Patriotism, and Friendship (Demircan et al., 2019, p.159)

The value of respect is illustrated with skin colors to create respect for differences in Figure 43 and Figure 44. The value of patriotism is emphasized with the recycling sign and children of different colors surrounding the sign in Figure 44.

Figure 45. A reference to the Value of Patriotism in Terms of Sensitive to Natural Heritage (Demircan et al., 2019, p.161)

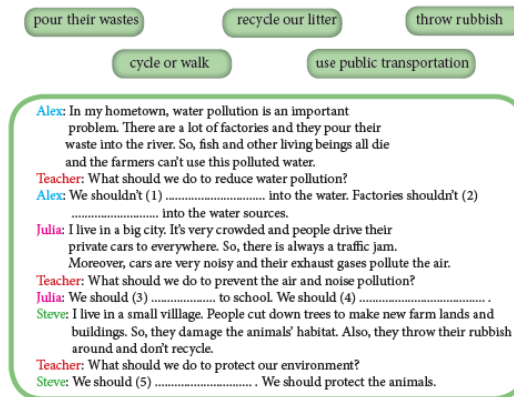

Figure 46. A reference to the Values of Patriotism, Responsibility, Self-control, Respect, Love, Honesty, and Altruism (Demircan et al., 2019, p.162)

In the unit, Saving the Planet, in the 6th grade English language textbook, the most used values are patriotism (24), responsibility (23), and self-control (18), as in Table 8. These values are related to each other. Being sensitive to natural heritage indicates the values of patriotism and responsibility. Furthermore, actions to protect natural heritage point out the value of self-control.

Figure 47. A reference to the Values of Patriotism, and Responsibility (Demircan et al., 2019, p.165)

Figure 48. A reference to the Values of Justice, Respect, and Patriotism (Demircan et al., 2019, p.183)

The values of justice, respect, and patriotism are demonstrated with the different skin colors (respect) and the phrase “All children are equal all over the world” for caring about society (patriotism and justice) in Figure 48.

**We are all equal.
We are all free.
We are all different.
We are all the same.**

**We are free to move.
We are free to think.
We are free to express.
We are free to live.**

**We have the right to play.
We have the right to rest.
We have the right to vote.
We have the right to learn.**

That's democracy!

Figure 49. A reference to the Values of Justice, Respect, Honesty, Self-control, and Patriotism (Demircan et al., 2019, p.184)

In the unit, Democracy, in the 6th grade English language textbook, the most used value is justice (16). The value was demonstrated via election, equality, and everyone's rights throughout the unit.

Table 9 signifies the frequencies of the key values via texts, audio files, and photos/pictures in the 7th grade English Textbook. Table 9. The Distribution of the Key Values in the 7th Grade English Textbook

Table 9. *The Distribution of the Key Values in the 7th Grade English Textbook*

Units	<i>Friendship</i>	<i>Justice</i>	<i>Honesty</i>	<i>Self-control</i>	<i>Patience</i>	<i>Respect</i>	<i>Love</i>	<i>Responsibility</i>	<i>Patriotism</i>	<i>Altruism</i>
Appearance And Personality	2	1	2	4	2	4	3	2	3	7
Sports	5	-	3	8	5	4	3	5	4	0
Biographies	-	-	-	7	6	-	4	8	7	1
Wild Animals	-	-	1	1	-	2	2	5	1	-
Television	3	1	2	5	-	3	6	1	-	-
Celebrations	9	3	2	4	1	6	8	2	2	6
Dreams	3	-	-	4	4	2	3	4	2	2
Public Buildings	2	-	1	2	-	1	1	3	3	-
Environment	-	-	3	14	-	-	1	19	19	2
Planets	-	-	-	1	1	-	-	3	-	-
Total	24	5	14	50	19	22	31	52	41	18

In Table 9, it is pointed out that the most used value in the 7th grade English language textbook is responsibility. The value of responsibility is seen 52 times in the textbook, and the rate of being included in the textbook according to all key values is about 19%. After the value of responsibility, the most common key values in the textbook are self-control and patriotism. While the value of self-control is included 50 times, the rate of being included in the textbook is about 18%. On the other hand, the value of patriotism is included 41 times, and the rate of being included in the textbook is about 15%. However, the least included value in the textbook is justice. The value of justice is included 5 times in the textbook at the rate of around 2%. Other least used values are honesty and altruism. While the value of honesty is included 14 times, the rate of being included in the textbook is about 5%. On the other hand, the value of altruism is included 18 times, and the rate of being included in the textbook is about 6%.

Figure 50. *A Reference to Emphasizing Values by Comparing Two People (Erdem et al., 2019, p.18-19)*

In the unit, *Appearances and Personalities*, the values are shown in view of personalities. The most used value is altruism in the unit. As it is indicated in Figure 50, the values are demonstrated by comparing twin brothers. It is emphasized in the text that they are both loved, but Joe is more popular than Jack. As a justification for this, Joe is thoughtful and friendly.

Figure 51. A Reference to the Value of Patriotism with the Well-known Olympic Champion (Erdem et al., 2019, p.30)

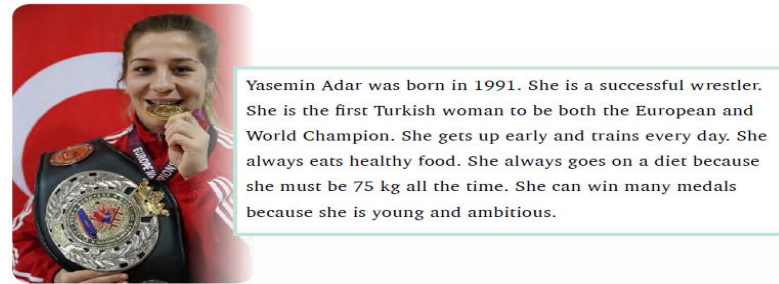

Figure 52. A Reference to the Value of Patriotism with the Well-known Olympic Champion (Erdem et al., 2019, p.31)

In the 7th grade English textbook published in 2019, the values of patriotism, responsibility, patience, and self-control are tried to be given with the achievements and training of Mete Gazoz and Yasemin Adar. Mete Gazoz, who won the gold medal, and Yasemin Adar, who won the bronze medal, successfully demonstrated the effectiveness of these values at the Olympics held in Tokyo in 2021.

Figure 53. A Reference to the Values of Patriotism, Self-Control, Responsibility, and Love with a Well-known Figure in History (Erdem et al., 2019, p.44)

The values of patriotism, self-control, responsibility, and love are presented with Barbaros Kheireddin Pasha who is one of the well-known figures in history in Figure 53.

Figure 54. A Reference to Giving the Values of Patriotism, Self-Control, Responsibility, and Love by Playing a Game (Erdem et al., 2019, p.45)

The values have been illustrated in different ways in different activities. In Figure 54, the values of patriotism, self-control, responsibility, and love are presented as part of a game.

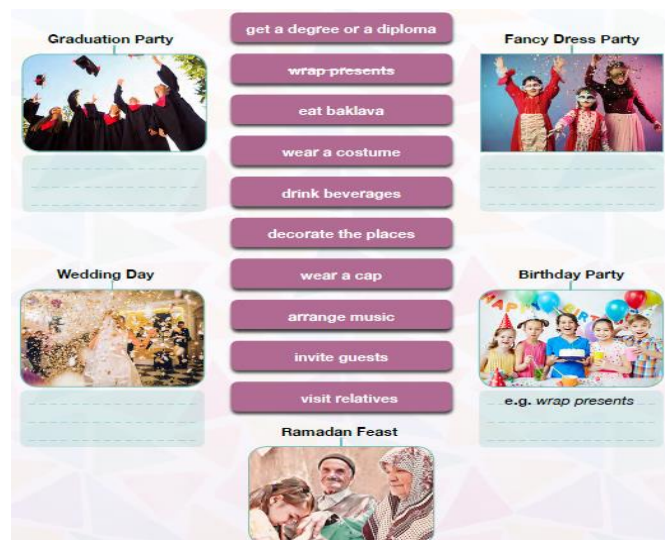

Figure 55. A Reference to the Values of Friendship, Love, Patience, Respect, and Patriotism (Erdem et al., 2019, p.72)

In Figure 55, the values of friendship, love, patience, respect and patriotism are given together with special days such as Ramadan Fest, wedding ceremony, graduation party, and so on, which have a special place for people.

Table 10 indicates the frequencies of the key values via texts, audio files, and photos/pictures in the 8th grade English Textbook.

Table 10. *The Distribution of the Key Values in the 8th Grade English Textbook*

Units	Friendship	Justice	Honesty	Self-control	Patience	Respect	Love	Responsibility	Patriotism	Altruism
Friendship	15	1	2	4	-	6	5	9	1	-
Teen Life	9	4	2	3	2	2	2	3	5	1
In the Kitchen	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
On the Phone	4	2	3	3	-	6	2	3	4	4
The Internet	3	-	1	4	-	1	4	6	3	-
Adventures	1	-	-	16	4	-	-	18	7	-
Tourism	4	1	-	2	1	2	1	3	15	1
Chores	6	9	4	9	1	5	5	23	7	19
Science	4	-	-	7	3	4	2	7	13	1
Natural Forces	1	-	-	2	-	-	-	17	15	-
Total	47	17	12	50	12	26	21	89	70	27

In Table 10, it is presented that the most used value in the 8th grade English language textbook is responsibility. The value of responsibility is seen 89 times in the textbook, and the rate of being included in the textbook according to all key values is about 24%. After the value of responsibility, the most common key values in the textbook are patriotism and self-control. While the value of patriotism is included 70 times, the rate of being included in the textbook is about 19%. On the other hand, the value of self-control is included 50 times, and the rate of being included in the textbook is about 13%. However, the least included value in the textbook is justice. The value of justice is included 17 times in the textbook at the rate of about 2%. Other least used values are patience and honesty. While the values of patience and honesty are included 12 times, the rate of being included in the textbook is around 2%.

Figure 56. *A Reference to the Value of Friendship via Mottoes (İlter et al., 2019, p.17)*

While the value of friendship is usually presented with photographs throughout the textbooks, this value is also included in the texts. In Figure 56, the value of friendship is demonstrated with mottoes.

Activity 2
Read the phone conversations. How many tickets does Kemal have?

[The phone rings]
Lily : Lily is speaking.
Kemal : Hi, Lily! I'm Kemal. Is James there? May I speak to him?
Lily : Hang on a minute. I'll get him. Hmm, I'm afraid he isn't available at the moment. He is washing the car in the garden. Would you like to leave a message?
Kemal : Hmm, could you tell him to call me back today?
Lily : He'll get back to you as soon as possible.
[15 minutes later]
James : Hi bro! This is James calling.
Kemal : Hey bro! I've two tickets for Turkey National Amputee Football Team's match. Would you like to join me?
James : Hey Kemal. I can't hear you well. It's a bad line.
Kemal : I've two tickets. Do you want to come to the Turkey National Amputee Football Team's match on Saturday?
James : Oh, it is great. I want to come.
Kemal : It's at 7 p.m. Shall we meet at the City Stadium?
James : OK. Let's meet at 6.30 p.m. there. Is it OK?
Kemal : Yeap, see you there.

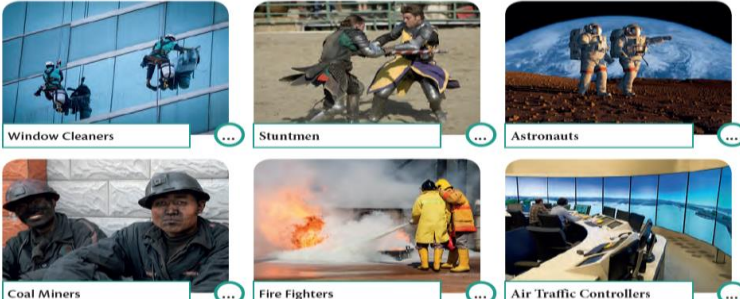

Figure 57. A Reference to the Values of Respect, Friendship, and Patriotism (İlter et al., 2019, p.49)

As children grow and develop, they will encounter prejudiced behavior on many issues such as gender, race, disability, social class and more. They will accept and adopt these behaviors or they will choose to oppose them (Dunn, 1998). Reiser and Mason (1990) state that prejudice against people with disabilities cannot be changed in general because negative attitudes and fear date from a long history. Hence, Ekmişoğlu (2007) expresses that the best way to fight against prejudices is the education on respect for differences that will be given during the education process. It is thought that the fact that there are many differences such as country, nation, skin color, especially physical disabilities, in the activities (such as Figure 2, Figure 4, Figure 12, Figure 15, Figure 57) and that they are presented with visuals in the textbooks examined might help children to eliminate existing or possible prejudices.

Activity 1
Listen to the recording. Put the jobs into the correct order.

Window Cleaners ... Stuntmen ... Astronauts ...
Coal Miners ... Fire Fighters ... Air Traffic Controllers ...

Figure 58. A Reference to the Values of Responsibility, Self-control, Patriotism, Respect, and Patience (İlter et al., 2019, p.72)

Figure 59. A Reference to the Values of Responsibility, Self-control, Patriotism, and Patience (İlter et al., 2019, p.73)

As it is indicated in Figure 58 and Figure 59, it is necessary to work hard, to be patient and to fulfill the responsibilities in order to have a job and to do this job. The values of patriotism, patience, responsibility, and self-control are presented in the photos. Furthermore, Turkish Stars stresses the value of patriotism as they are affiliated with Turkish Air Force. It is aimed to respect all professions and people who perform these professions by giving many professions together.

Figure 60. A Reference to the Value of Patriotism (İlter et al., 2019, p.94)

In Figure 60, the value of patriotism is demonstrated with the historical and well-known places which are Selimiye Mosque, city of Safranbolu, archeological site of Ani, archeological site of Troy, Cappadocia, Ephesus, Nemrut Mountain, and Xanthos-Letoon. This value puts emphasis on creating a sense of historical and natural heritage.

Study the sentences in the boxes. Work in pairs. Add one more example in each box.

<p>Expressing Responsibilities</p> <ul style="list-style-type: none"> ● I'm responsible for cooking dinner. ● S/he is in charge of taking out the garbage. ● Don't you think it is necessary to tidy up your room? ● It's time to do the laundry. ● 	<p>Expressing Obligation</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Do you have to help your parents in housework? - Well, I must help my parents to set the table. - I must help my brother to do his homework. ● We must respect the elder people/ each other. ● My brother has to respect my rights. ●
<p>Expressing Likes and Dislikes</p> <ul style="list-style-type: none"> ● I like it when we share household chores at home. ● I don't like it when my friends ask too many questions. ● 	
<p>School Rules</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Keep your desk tidy and neat. ● Raise your hand to speak. ● Arrive on time. ● Don't run in the corridors. ● 	<p>Library Rules</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Return books on time. ● Keep quiet. ● Don't eat or drink. ● Don't disturb others. ●

Figure 61. A Reference to the Values of Patriotism, Altruism, Responsibility, Self-control, and Respect (İlter et al., 2019, p. 98)

The value of patriotism by following the rules, altruism by helping the family in housework, respect by respecting the elderly, and responsibility and self-control by being responsible for something and doing them are presented in Figure 61.

Findings for the 2nd research question

The 2nd research question: “What is the distribution of key values via texts, photos/pictures, and audio files in the textbooks used at public primary and middle schools?”. The purpose of the 2nd research question is to show the total frequencies of the materials including the key values in each grade.

Table 11 expresses with which material the key values are given in the 2nd grade English textbook.

Table 11. *The Distribution of the Key Values via Materials in the 2nd Grade English Textbook*

The Key Values	Texts	Audio Files	Photos	Total of the Value
Friendship	1	17	38	56
Justice	-	-	-	-
Honesty	-	-	-	-
Self-control	-	-	-	-
Patience	1	1	1	3
Respect	-	2	18	20
Love	-	4	12	16
Responsibility	-	1	9	10
Patriotism	-	-	1	1
Altruism	-	1	1	2
Total	2	26	80	108

In Table 11, it is presented that the key values are mostly given throughout the photos/pictures in the 2nd grade English language textbook. The key values take part in the photos/pictures 80 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 74%. On the other hand, the key values are given a place in the audio files 26 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 24%. However, the least used material of giving key values in the textbook is on the texts. The key values are located in the texts twice, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 2%. The finding demonstrates that the teaching of values occurs via speaking and listening. The distribution of the values of friendship, respect, and love is mostly via photos/pictures.

Table 12 illustrates with which material the key values are given in the 3rd grade English textbook.

Table 12. *The Distribution of the Key Values via Materials in the 3rd Grade English Textbook*

The Key Values	Texts	Audio Files	Photos	Total of the Value
Friendship	18	7	21	46
Justice	1	-	-	1
Honesty	-	-	-	-
Self-control	4	4	13	21
Patience	-	-	4	4
Respect	10	2	6	18
Love	4	6	25	35
Responsibility	1	-	14	15
Patriotism	-	-	8	8
Altruism	12	5	1	18
Total	50	24	92	166

In Table 12, it is pointed out that the key values are mostly given throughout the photos/pictures in the 3rd grade English language textbook. The key values covered in the photos/pictures 92 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 55%. On the other hand, the key values encompass in the texts 50 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 30%. However, the least used material of giving key values in the textbook is on audio files. The key values are introduced in the audio files 24 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 15%. The finding points that teaching values occurs via speaking and reading through short dialogues. The distribution of the values of friendship, love, and self-control is mostly via photos/pictures.

Table 13 demonstrates with which material the key values are given in the 4th grade English textbook.

Table 13. *The Distribution of the Key Values via Materials in the 4th Grade English Textbook*

The Key Values	Texts	Audio Files	Photos	Total of the Value
Friendship	31	22	31	84
Justice	1	1	-	2
Honesty	2	2	-	4
Self-control	23	9	3	35
Patience	-	1	-	1
Respect	14	10	6	30
Love	6	9	14	29

Responsibility	16	7	14	37
Patriotism	8	6	16	30
Altruism	28	11	1	40
Total	129	78	85	292

In Table 13, it is presented that the key values are mostly given throughout the texts in the 4th grade English language textbook. The key values take part in the texts 129 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is 44%. On the other hand, the key values are located in the photos/pictures 85 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is 29%. However, the least used material of giving key values in the textbook is on audio files. The key values are given a place in the audio files 78 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is 27%. The finding shows that teaching values occurs via reading through short dialogues and speaking. The distribution of the values of friendship, altruism, and responsibility is mostly via texts.

Table 14 points out with which material the key values are given in the 5th grade English textbook.

Table 14. *The Distribution of the Key Values via Materials in the 5th Grade English Textbook*

The Key Values	Texts	Audio Files	Photos	Total of the Value
Friendship	36	13	21	70
Justice	-	-	4	4
Honesty	13	4	-	17
Self-control	45	13	7	65
Patience	2	1	1	4
Respect	30	11	10	51
Love	11	6	17	34
Responsibility	36	8	11	55
Patriotism	15	4	15	34
Altruism	24	7	4	35
Total	212	67	90	369

In Table 14, it is presented that the key values are mostly presented throughout the texts in the 5th grade English language textbook. The key values are covered in the texts 212 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 58%. On the other hand, the key values encompass in the photos/pictures 90 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 24%. However, the least used material of giving key values in the textbook is on audio files. The key values are introduced in the audio files 67 times, and the rate of being included in the textbook according

to all materials is about 18%. This situation shows that teaching values occurs via reading and speaking. The distribution of the values of friendship, self-control, and responsibility is mostly via texts.

Table 15 signifies with which material the key values are given in the 6th grade English textbook.

Table 15. *The Distribution of the Key Values via Materials in the 6th Grade English Textbook*

The Key Values	Texts	Audio Files	Photos	Total of the Value
Friendship	24	3	10	37
Justice	13	7	5	25
Honesty	23	7	-	30
Self-control	36	15	6	57
Patience	10	6	1	17
Respect	25	11	7	43
Love	18	7	13	38
Responsibility	46	16	19	81
Patriotism	30	10	12	52
Altruism	21	8	11	40
Total	246	90	84	420

In Table 15, it is pointed out that the key values are mostly given throughout the texts in the 6th grade English language textbook. The key values take part in the texts 246 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 59%. On the other hand, the key values are located in the audio files 90 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 21%. However, the textbook's least used material of giving key values is on the photos/pictures. The key values are given a place in the photos/pictures 84 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 20%. This situation shows that teaching values occurs via reading and listening. The distribution of the values of responsibility, self-control, and patriotism is mostly via texts.

Table 16 indicates with which material the key values are given in the 7th grade English textbook.

Table 16. *The Distribution of the Key Values via Materials in the 7th Grade English Textbook*

The Key Values	Texts	Audio Files	Photos	Total of the Value
Friendship	8	9	7	24
Justice	2	3	-	5
Honesty	5	9	-	14
Self-control	33	15	2	50
Patience	13	6	-	19

Respect	9	7	6	22
Love	14	10	7	31
Responsibility	33	11	8	52
Patriotism	25	6	10	41
Altruism	11	6	1	18
Total	153	82	41	276

In Table 16, it is presented that the key values are mostly presented throughout the texts in the 7th grade English language textbook. The key values are covered in the texts 153 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 55%. On the other hand, the key values encompass in the audio files 82 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 30%. However, the textbook's least used material of giving key values is on the photos/pictures. The key values are introduced in the photos/pictures 41 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 15%. The finding shows that teaching values occurs via reading and listening. The distribution of the values of responsibility, self-control, and patriotism is mostly via texts.

Table 17 expresses with which material the key values are given in the 8th grade English textbook.

Table 17. *The Distribution of the Key Values via Materials in the 8th Grade English Textbook*

The Key Values	Texts	Audio Files	Photos	Total of the Value
Friendship	28	8	11	47
Justice	12	4	1	17
Honesty	9	3	-	12
Self-control	34	8	8	50
Patience	10	1	1	12
Respect	17	8	1	26
Love	15	4	2	21
Responsibility	56	13	20	89
Patriotism	37	10	23	70
Altruism	18	4	5	27
Total	236	63	72	371

In Table 17, it is presented that the key values are mostly given throughout the texts in the 8th grade English language textbook. The key values take part in the texts 236 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 64%. On the other hand, the key values are located in the photos/pictures 72 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 19%. However, the least used material of giving key values in the textbook is on the audio files. The key values are given a

place in the audio files 63 times, and the rate of being included in the textbook according to all materials is about 17%. The finding shows that teaching values occurs via reading and speaking. The distribution of the values of responsibility, patriotism, and self-control is mostly via texts.

Findings for the 3rd research question

The 3rd research question: “What is the rank of the key values found in files in the textbooks used at public primary and middle schools according to their frequencies? What are the most and least discussed key values? “. The purpose of the 3rd research question is to show the total frequencies of the key values in the 2nd – 8th English language textbooks.

Table 18 shows the total frequencies of the key values and their rank in 2nd – 8th grade English language textbooks.

Table 18. *The Distribution of the Key Values in the 2nd - 8th Grade English Textbooks*

Textbooks	<i>Friendship</i>	<i>Justice</i>	<i>Honesty</i>	<i>Self-control</i>	<i>Patience</i>	<i>Respect</i>	<i>Love</i>	<i>Responsibility</i>	<i>Patriotism</i>	<i>Altruism</i>
2 nd Grade	56	3	-	2	3	20	16	10	1	2
3 rd Grade	46	1	-	21	5	19	35	14	7	21
4 th Grade	84	2	4	35	1	30	29	37	30	40
5 th Grade	70	4	17	65	4	53	34	55	34	35
6 th Grade	37	25	30	57	17	43	38	81	52	40
7 th Grade	24	5	14	50	19	22	31	52	41	18
8 th Grade	47	17	12	50	12	26	21	89	70	27
Total	364	57	77	280	61	213	204	338	235	183

According to the total frequency of values in 2nd – 8th English textbooks in Figure 18, it can be pointed out that the most used value is friendship. The value of friendship is seen 364 times in the textbooks, and the rate of being included in the textbooks according to all key values is about 18%. After the value of friendship, the most common key values in the textbooks are responsibility and self-control. While the value of responsibility is included 338 times, the rate of being included in the textbooks is about 17%. On the other hand, the value of self-control is included 280 times, and the rate of being included in the textbooks is 14%.

However, the least included value in the textbooks is justice. The value of justice is included 57 times in the textbooks at the rate of about 3%. Other least used values are patience and honesty. While the value of patience is included 61 times, the rate of being included in the textbooks is about 3%. On the other hand, the value of honesty is included 77 times, and the rate of being included in the textbooks is about 4%.

Discussion and Result

The purpose of the present study is to reveal whether the ten key values are adequately covered in the English language textbooks used in public primary and middle schools in Türkiye. In order to show it, 2nd- 8th grades English language textbooks published by the MoNE except for 2nd grade textbook were chosen from the English language textbooks accepted for use by the Board of Education for 5 (five) years starting from the 2018 - 2019 academic year. The ten key values in the textbooks were examined mostly according to the text “The Ten Key Values and Behaviors Related to the Values” published by the MoNE (2017, p. 24). The descriptive analysis approach was used for data analysis. Findings were broached to three experienced ELT researchers throughout the study to prevent personal bias and increase the study’s reliability and validity.

While considering the 1st research question, it is found out that the value of friendship is the most common value found in the 2nd -5th grades English language textbook. The value of responsibility is the most common value found in the 6th - 8th grades. The value of honesty is not found in the 2nd – 3rd grade English language textbooks, and it is the least used value in the 8th grade textbook. The values are not given homogeneously throughout the units. Some units have dominant values, and those units generally have the highest frequency of those values. The unit, *Friends*, in the 2nd grade textbook (the value of friendship), the unit, *My Family*, in the 3rd grade textbook (the value of love), and the unit, *My Day*, in the 4th grade textbook (the value of responsibility), and so on exemplify the claim above.

Considering the 2nd research question, in the 2nd and 3rd grade English language textbooks, the values are mostly given via photos/pictures. In the 4th – 8th grade English language textbooks, the values are mostly given via the texts. While the key values are given via 2 texts and 80 photos/pictures in the 2nd-grade textbook, they are provided via 236 texts and 72 photos/pictures in the 8th grade textbook. It can be said that this increase and change is made by considering the age and developmental characteristics of children and according to

the criteria determined by the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). It can be said that 51% of the values are given with texts, 27% with photographs/pictures, and 22% with listening texts when we look at the presentation of values in the 2nd and 3rd grade English language textbooks.

The most used value is the value of friendship by 18% (364). The value of responsibility follows the value of friendship by 17% (338) and the value of self-control by 14% (280). The finding that one of the most used values in the textbooks that Çetinkaya and Metin (2018), Doğan and Gülüşen (2011), Güzel (2013), Kuş, Merey, and Karatekin (2013), Kuzucu (2018), Yaşaroğlu (2013), Uçar (2019) examined in their research is the value of responsibility supports the result of this research. On the other hand, Özkan (2017) concluded that the most common value in the textbooks examined is the value of love. Kahya (2018) concluded that the most common value in the textbooks he examined is the value of altruism. These results differ from the results of our research.

On the other hand, the least used value is the value of justice by 3% (57). The value of justice is followed by patience by 3% (61) and the value of honesty by 4% (77). The values of honesty, patience, or justice are among the values that are least included in the textbooks according to the research examined by Aslan, Keskin, and Önder (2019), Çetinkaya and Metin (2018), Ecerkale and Bayrak (2018), Eken and Öksüz (2019), Kahya (2018), Kuş, Merey, and Karatekin (2013), Kuzucu (2018), Özkan (2017), Şara, Keyvanoğlu and Tuna (2017), Uçar (2019). These results support the result of the research. On the other hand, Doğan and Gülüşen (2011), Güzel (2013), and Yaşaroğlu (2013) reached different results in the values that were the least included in the textbooks they examined in their research. The main reason for this difference may be that the values discussed in the studies are different. In the study of Doğan and Gülüşen (2011), the values of love for animals, hospitality, and consistency values are the least found. The values of hospitality and peace are the least used values found in the study of Güzel (2013). On the other hand, Yaşaroğlu (2013) concluded that the values of peace, non-violent life, and morality are the least common values.

The total frequency of the values rises from 2nd grade English Language textbooks to the following grades textbooks except for 7th-8th grade English language textbooks. The highest total number of values was found as 420 in the 6th grade English textbook. While there is a significant decrease in the total number of the values of altruism, responsibility, respect, justice, and honesty values in the 7th grade textbook, there is a significant decrease in the total number of the values of altruism, love, respect, and honesty values in the 8th grade

textbook. However, there is an increase in the total number of values of patriotism, friendship, and responsibility in the 8th grade textbook.

In the total frequency of the values, the most found value is more than six times the least found value. Gül (2017) has determined that the values were not homogeneously apportioned to the themes. The remarkable numerical difference is also valid for the values in all the textbooks, and it has been determined that the values are not homogeneously distributed throughout the study.

As a result of the research, it was understood that the key values were given in a mixed way. The key values in the 2nd-8th grade English textbooks were mostly given implicitly in the activities. Aslan (2019) expresses that the values are presented implicitly in the textbooks. The results of Aslan's study are consistent with those of this study.

In the transfer of the key values, the activities within the units were chosen in accordance with the values. However, the delivery of the key values is limited due to the content of some units, e.g., the unit, Planets, in the 7th grade English language textbook. In the unit, there are only three key values which are responsibility (3), self-control (1), and patience (1).

Recommendations

In this study, the textbooks prepared by the MONE publishing except for the 2nd grade English language textbook were examined. Textbooks prepared by private publishers can also be examined to find the key values. A special department could be set up in the Board of Education to examine the quantity and delivery of values in draft books. It may be better to give more place to the values of justice, patience, and honesty from the key values to close the deficiency in the existing English language textbooks. Distribution of the key values to all units at each grade level may be more effective so that students will encounter the key values throughout the academic year.

References

Altan, M. Z. (2011). Çoklu zekâ kuramı ve değerler eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 53-57.

- Aslan, H. İ., Keskin, S. C., & Önder, S. (2019). Ortaokul 6. Sınıf İngilizce Ders kitaplarında yer verilen değerler. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 4(2), 355-371. <https://doi.org/10.21733/ibad.551643>
- Aydın, M. Z., & Gürler, Ş. A. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Nobel Yayınevi.
- Çetinkaya, S. ve Metin, U. (2018). “Değerler eğitimi açısından 2017-2018 eğitim öğretim döneminde kullanılan 2. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının incelenmesi”. *III. Uluslararası Türk coğrafyası sosyal bilimler araştırmaları kongresi bildiriler kitabı, 03-05 Ekim 2018*, (Ed.: Halil Adıyaman), Academia Yayınları, s.318-328.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 429-436. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6402>
- Doğan, B., Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102.
- Ecerkale, N. ve Bayrak, Ö. (2018). Türkçe 7. sınıf ders kitabındaki metinlerin değerler bağlamında incelenmesi. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 4(2), 277-287.
- Eken, N. T. ve Öksüz, H. İ. (2019). İlkokul (1-4) Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin Türkçe dersi öğretim programındaki kök değerler bakımından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 384-401. <https://doi.org/10.16916/aded.543009>
- Erdem, A. R. (2007). Eğitim Fakültesi kültürünün önemli bir ögesi: Değerler (Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği). *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (26), 95-108.
- Ertürk, S. (1997). *Eğitimde “program” geliştirme*. Meteksan.
- Forster, N. (1995). The analysis of company documentation. C. Cassell & G. Symon (Eds). *Qualitative methods in organizational research: A practical guide*. Sage Publications.
- Gül, M. (2017). Türkçe ders kitabındaki metinlerin (5. sınıf) değerler eğitimi yaklaşımıyla incelenmesi. *Erciyes Journal of Education*, 1(1), 59-78. <https://doi.org/10.32433/eje.344692>
- Güzel, D. (2013). *3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi*. (Publication No. 345892) [Master's thesis, Çanakkale 18 Mart University]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-203. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/713657146>
- Hatay Uçar, F. (2019). *İlkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarında değerler eğitimi*. (Publication No. 567695) [Master's thesis, Hatay Mustafa Kemal University]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Haydon, G. (2007). *Values in education*. Bloomsbury Publishing.
- J.N. Patra & J. Mete (2019). *Value education system in India*. Khoa Hoc, Giáo Duc Và Công Nghệ.
- Kahya, A. (2018). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin değerler eğitimi bakımından incelenmesi*. (Publication No. 511380) [Master's thesis, Uşak University]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kuş, Z., Merey, Z. & Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 183-214.
- Kuşdil, M. E. & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Kuzucu, C. (2018). *İlkokul 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ile sosyal bilgiler ders kitaplarının temel insani değerler açısından karşılaştırılması*. (Publication No. 504080) [Master's thesis, Niğde Ömer Halisdemir University]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Maviş Sevim, F.Ö. & Gül, S. (2021). 5.Sınıf İngilizce ders kitabında yer alan değerler ve İngilizce öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(42), 187-226. <https://doi.org/10.34234/ded.958187>
- MoNE (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine...* Ankara, TÜRKİYE: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı. Retrieved from: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar
- MoNE (2018a) *İlköğretim kurumları (ilkokullar ve ortaokullar) İngilizce dersi (2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MoNE (2018b). *Ortaöğretim kurumları İngilizce dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programı*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Oxford Learner's Dictionaries. (2021). *Oxford Learner's Dictionaries*. Accessed from: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>

- Özkan, Z. S. (2017). *Hayat bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi*, (Publication No. 477156) [Master's thesis, Ordu University]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Parsons, T., & Bales, R. (1955). *Family, socialization, and interaction process*. Glencoe, Ill: Free Press.
- Şara, P. & Tuna, A. A. K. M. (2017). 2009 ve 2015 yıllarında yayınlanan hayat bilgisi programındaki ortak değerlerin 1. Sınıf ders kitaplarına yansımaları. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (10), 126-143.
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas*, 7(1), 245-254.
- Tulunay Ateş, Ö. (2017). Türkiye’de Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğrencilere Kazandırılması İstenen Olumlu Özellikler Üzerindeki Etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(34), 41-60.
- Turan, S. & Aktan, D. (2008) Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değer. *Türk Eğitim Bilim Dergisi*, 6(2), 227-259.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi: Eğitimde yeni ufuklar*. Akçağ Yayınları.
- Yaşaroğlu, C. (2013). Hayat bilgisi dersi kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(7), 849-858. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4838>

ULUSLARARASI DERS KİTAPLARI VE EĞİTİM MATERYALLERİ DERGİSİ (IJOTEM)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijotem>

Özel Güvenlik Eğitimindeki Uyuşturucu Madde Bilgileri, Hava/Deniz Liman ve Terör/Terörizm Derslerinin Analizi

Ali YAĞCI

Bilim uzmanı

ayagci89@gmail.com

Orcid ID: 0000-0003-0359-4927

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Alınma Tarihi: 27.03.2023

Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 27.05.2023

Kabul edilme tarihi: 28.05.2023

Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 28.05.2023

Alıntı: Yağcı, A. (2023). Özel güvenlik eğitimindeki uyuşturucu madde bilgileri, hava/deniz liman ve terör/terörizm derslerinin analizi. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 6(1), 89-129.

Özel Güvenlik Eğitimindeki Uyuşturucu Madde Bilgileri, Hava/Deniz

Liman ve Terör/Terörizm Derslerinin Analizi

Ali Yağcı¹

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü

ÖZ

Araştırma Makalesi

Günümüzün nüfus artışı, yurt dışından gelen göçler ve terör saldırıları göz önüne alındığında, özel güvenlik ihtiyacımızı inkâr edemeyiz. Ancak bu güvenlik biriminin sahip olması gereken özellikleri, eğitimin kalitesi ve bu eğitimin sürekliliği çerçevesinde tanımlamak daha doğru olacaktır. Güvenliğin karşılanması teknolojinin ve bilimin gelişmesiyle doğru orantılı olarak geliştirilmiş ve yönlendirilmiştir. Uygulamada bireyler ve devletler, farklı yöntemlerle insanların hayatlarını güvence altına almaya ve daha barışçıl bir yaşam alanı yaratılmasına yardımcı olmaya çalışmakta ve günümüzde de çalışmalarını sürdürmektedir. Güvenliğin sağlanması, dolaylı olarak genel kolluk kuvvetlerinin sorumluluğundadır. Genel kolluk kuvvetlerinin görevleri dışında kalan yerlerde ise güvenliği sağlayan ve görev yapan özel güvenlik görevlileri önemli bir unsurdur. Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 33'üncü ve 34'üncü maddeleri gereğince, hava ve deniz limanlarında istihdam edilecek veya görev yapmakta olan ve özel güvenlik kimlik kartının yenilemesi gelmiş özel güvenlik görevlilerin uyuşturucu madde bilgisi dersine ek olarak hava ve deniz limanı güvenliği derslerinin verilmesi zorunludur. Türkiye'de özel güvenlik eğitiminin durumunu açıklamak için, temel özel güvenlik eğitimi veren özel güvenlik eğitim kurumları ile özel güvenlik ve koruma ön lisans programları düzeyinde eğitim veren üniversitelerin ders programları incelendiğinde, "uyuşturucu madde bilgisi", "hava/deniz liman güvenliği" ve "terör/terörizm" derslerin mevcut durumları tespit edilmiş amaçlanmıştır. Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden doküman analizi tekniğinde tasarlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel güvenlik eğitimi, özel güvenlik ve koruma programı, uyuşturucu madde bilgisi, hava/deniz liman güvenliği, terör/terörizm

Alınma Tarihi:
27.03.2023
Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 27.05.2023
Kabul edilme tarihi: 28.05.2023
Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 28.05.2023

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri:
Bilim Uzmanı
ayagci89@gmail.com
Orcid ID: 0000-0003-0359-4927

Analysis of Drug Information, Air/Sea Port and Terror/Terrorism Courses in Private Security Training

Ali Yağcı ¹

Karamanoğlu MEhmetbey Üniversitesi, Institute of Science and Technology

Abstract

Given today's population growth, migration from abroad and terrorist attacks, we cannot deny the need for private security. However, it would be more accurate to define the characteristics that this security unit should have within the framework of the quality of training and the continuity of this training. The provision of security has been developed and directed in direct proportion to the development of technology and science. In practice, individuals and states have and continue to try to secure people's lives and help create a more peaceful living space through different methods. Ensuring security is indirectly the responsibility of the general law enforcement agencies. Private security guards, who provide security and work in places outside the duties of general law enforcement forces, are an important element. Pursuant to Articles 33 and 34 of the Regulation on the Implementation of the Law on Private Security Services, private security officers who will be employed or serving in air and sea ports and whose private security identity card has been renewed must be given air and sea port security courses in addition to the drug knowledge course. In order to explain the status of private security education in Turkey, it was aimed to determine the current status of "drug information", "air/sea port security" and "terrorism/terrorism" courses when the course programs of private security training institutions providing basic private security education and universities providing education at the level of private security and protection associate degree programs were examined. This research was designed in document analysis technique, one of the qualitative research designs.

Keywords: Private security training, private security and protection program, drug information, air/sea port security, terrorism/terrorism

Research Article

Received: 27.03.2023

Revision received:
27.05.2023

Accepted: 28.05.2023

Published online:
28.05.2023

¹ Corresponding author:

Science Expert

ayagci89@gmail.com

Orcid ID: 0000-0003-0359-4927

Giriş

Terörizm ve organize suçların modern demokratik toplumlar için oluşturduğu tehdidin boyutu küçümsenemez ve özellikle demokrasinin gelişmekte olduğu toplumlar açısından bakıldığında en büyük tehdidi bu iki grup bünyesinde birleşen suç örgütleri oluşturmaktadır (Ersoy, 2007). Bu tür organize suçların en belirgin özelliği, demokrasinin işleyişini engellemeye yönelik olmalarıdır. Literatürde terörün birçok tanımı olmasına rağmen, genel kabul görmüş kavram üzerinde hala bir fikir birliği mevcut değildir. Terör; Latince “*terrere*” sözcüğünden gelmekte olup; “*korkutmak*”, “*korkudan sarsıntı geçirmek*”, “*korkudan dehşete düşmeye sebep olma*”, “*korkup kaçırmak*”, “*caydırmak*” vb. gibi anlamlara gelmektedir (Akmaral, 2004; Güzel, 2002; Örgün, 2001). Terör sözcüğü, Türkçemize de Fransızcadan gelmiş ve olduğu gibi korunmuş olup daha çok siyasal ve ideolojik içerikli eylemleri açıklamak için kullanılmıştır (Örgün, 2001). Türk Dil Kurumu (TDK)’da terör; “*yıldırı*” olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, genellikle “*siyasal içerikli şiddet eylemleri*” ifade etmek için kullanılmaktadır (Çınar, 1997). Ayrıca bir ülkede terör örgütü olarak kabul edilirken başka bir ülkede ise özgürlük savaşçısı, siyasi parti olarak kabul edilmesi bu karmaşanın başlıca nedenleri arasında sayılmaktadır. Türkiye’de hâlen faaliyet gösteren; Partiya Karkerên Kurdistanê (PKK), El-Kaide, Fethullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY), Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist (TKP-ML), Yekîneyên Parastina Gel (YPG), Partiya Yekîtiya Demokrat (PYD), Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD/DAEŞ), Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia (ASALA), Teyrêbazên Azadiya Kurdistan (TAK), Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C) ve Marksist Leninist Komünist Parti (MLKP) gibi birçok terör örgütü diğer ülkeler tarafından ya terör örgütü olarak tanımlanmamakta ya da resmi olarak terör örgütü kabul edilse bile ülke yöneticileri veya gizli servisler tarafından gayri resmi olarak, nakdi, ayni veya silah ve mühimmat bakımından desteklenmektedir. Terörle mücadelede başarılı sonuçlara ulaşılmasında kilit unsur olarak görülen terörün finansmanının önlenmesi konusu tüm devletler için önem arz etmektedir (Turan ve Gemici, 2020). Terör örgütleri uruluş amaçları ne olursa olsun silah, barınma, gıda, propaganda ve haberleşme gibi ihtiyaçlarını karşılayacak mali kaynaklar olmadan faaliyetlerini uzun süre sürdüremezler. Bu sebep ile terör örgütlerinin mali kaynaklarının önüne geçebilmek ve para akışlarını kontrol altında tutabilmek için uluslararası işbirliği ve ülkelerin iç politikalar geliştirmesi bir seçenek olmaktan çıkıp bir zorunluluk haline gelmiştir (Polat, 2021). Türkiye’de faaliyet gösteren terör örgütleri de dâhil

olmak üzere terör örgütleri, gelirlerinin önemli bir bölümünü uyuşturucu kaçakçılığından elde etmektedir. Uyuşturucu gelirleri, özellikle büyük miktarlara ulaştığında terör örgütlerinin yaşamalarına ve güçlenmelerine ciddi katkıda bulunmaktadır (Freeman, 2011). Türkiye birçok terör örgütüyle eş zamanlı olarak mücadele etmesine rağmen, eroinin Avrupa'ya transit, Avrupa'da üretilen sentetik uyuşturucuların ise hedef ülkesi durumundadır (Çetinöz, 2019). TDK'da uyuşturucu madde; *“morfin, kokain, eroin, afyon, esrar gibi duylulara uyuşukluk veren madde”* olarak tanımlanmaktadır. TDK'da uyuşturucu; *“uyuşturma özelliği olan, uyuşturan (madde), narkotik”* ve *“hareketten, gereği gibi düşünmekten alıkoyan”* olarak tanımlanmaktadır. Kur'an-ı Kerim, *“hamr”* kelimesiyle hem sarhoş edici içecekleri hem de kişiyi sarhoş eden ve vücudunda başka istenmeyen veya daha olumsuz durumlara neden olan uyuşturucu maddeleri haram kılmıştır (Tüfekci, 2022). Çoğu uyuşturucu maddeler, alkollü içeceklerin yaptığı gibi zihni bloke ederek, mantıklı düşüncelerini ve söylediklerinin farkında olmalarını engelleyerek insanların normal davranışlar sergilemesini engellemektedir. İlahi yasanın, korunmasını emrettiği temel değerlerden biri de aklın korunmasıdır. İnsanoğlunun aklına zarar verebilecek her şey Allâh Celle Celâluhû (C.C.) helâl sınırlarının dışında kalmaktadır. Uzun bir süre uyuşturucu maddelerin insanlık için en büyük tehlike olduğu ve bu konuda çeşitli önlemlerin alındı ama zamanla uyku ilaçları, amfetaminler, halüsinojenler, tıbbi tedavide kullanılan çeşitli sentetik ilaçlar ve uçucu maddelerin kötüye kullanılmasıyla bu tür maddelerin kontrol altına alınması zorunlu hale gelmiştir (Tekiner ve Kayabaşı, 2017). Uyuşturucu tacirleri ile örgüt mensupları arasında işbirliği yapılması *“narko-terör”* kavramını ortaya çıkarmıştır. Tekiner ve Kayabaşı (2017), terörle mücadele ve uyuşturucuyla savaşın birleşiminin narko-terörle mücadeleye yol açtığını ileri sürmektedir. Bu nedenle, her iki suç ile mücadele stratejisinin de koordinasyon içinde yürütülmesi önemlidir. Narko-terörizmin erişim alanı dünya genelinde Asya, Orta Doğu ve Latin Amerika'daki diğer bölgelere kadar uzanmaktadır (Senate Congress, 2003). Günümüzde dünyadaki önemli narko terör örgütlerine örnek olarak, Türkiye'de, Koma Civakên Kurdistanê (KCK), PKK, FETÖ/PDY, DHKP-C ve TKP-ML; Suriye ve Irak'ta; İŞİD/DEAŞ; Kolombiya'da, Autodefensas Unidas de Colombia (AUC), Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC) ve Ejército de Liberación Nacional (ELN); Sri Lanka'da, Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE); Afganistan'da, Taliban ve El-Kaide; Peru'da, Movimiento Revolucionario Túpac Amaru (MRTA) ve Partido Comunista del Perú - Sendero Luminoso (PCP-SL); İspanya'da, Euskadi Ta Askatasuna (ETA); Birleşik Krallık'ta,

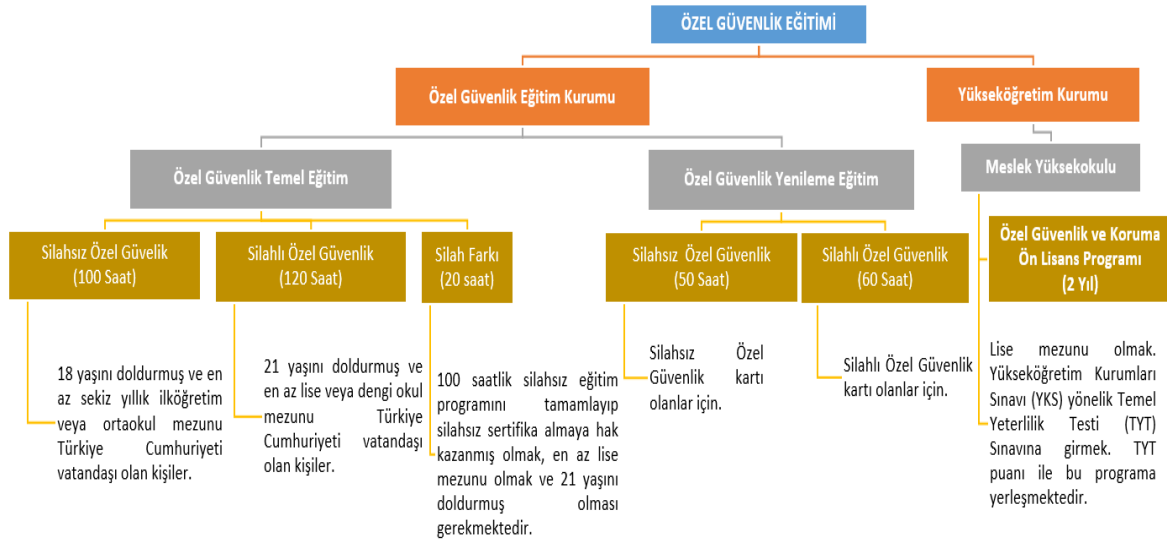
Irish Republican Army (IRA); Özbekistan’da, Islamic Movement of Uzbekistan (IMU); Nijerya’da, Cemaat-i ehl-i sünneti’t davet’ü-l ve’l-cihad (Boko Haram) gösterilebilir.

Suriye’de devam eden çatışmaların yarattığı otorite boşluğunu istismar eden PKK/PYD/YPG ve DEAŞ gibi terör örgütlerinin bölgede uyuşturucu ürettiği tahmin edilmekte ve bu üretilen captagon karayolu ile Türkiye’ye, oradan da deniz yolu ile Orta Doğu ve Basra Körfezi ülkelerine gönderilmektedir (Sevgel, 2019). Bu bağlamda koruma ve güvenlik planları; Özel güvenlik kanununa göre liman tesisinin bulunduğu ilin valisinden özel güvenlik izin belgesi almış işletmeler tarafından hazırlanır ve il emniyet müdürlüğü özel güvenlik şube müdürlüğü tarafından onaylanmaktadır. Liman Başkanlığı, International Ship and Port Facility Security (ISPS) Koda tabi liman tesislerinde görevlendirilecek özel güvenlik görevlilerinin sayısını belirlemek üzere 2019 yılında il özel güvenlik komisyonuna, yetki alanına giren liman tesislerini bildirmiştir (Tohumcu ve Kazan, 2019). Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 12’nci maddesi hükmünce, koruma ve güvenlik Planları hazırlanmaktadır. Yönetmeliğin 43’üncü maddesi hükmünce; *“Havalimanı ve deniz limanlarının denetiminde, uluslararası anlaşmalar ve 25/7/1997 tarih ve 97/9707 sayılı Sivil Hava Meydanları, Limanlar ve Sınır Kapılarında Güvenliğin Sağlanması, Görev ve Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Yönetmelik hükümlerinin yerine getirilip getirilmediği göz önünde bulundurulur”* hükmü gereğince denetime tabi tutulmuştur. Özellikle 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetleri Kanunu, deniz limanlarında görevli özel güvenlik görevlilerin denizden gelen olası saldırılarının önlenmesi başta olmak üzere caydırıcılık ve önleme tedbirlerine ilişkin açıklayıcı hükümler içermemektedir. Ayrıca hava ve deniz limanlarında istihdam edilecek özel güvenlik görevlilerinin temel eğitimleri, Yönetmeliğin 33’üncü maddesi hükmünce; *“Havalimanı ve havaalanlarında istihdam edilecek özel güvenlik görevlileri Sivil Havacılık Güvenliği ile Uyuşturucu Madde Bilgileri derslerini, deniz limanlarında istihdam edilecek özel güvenlik görevlileri, ISPS Kod çerçevesinde Deniz Limanı Güvenliği ve Uyuşturucu Madde Bilgileri derslerini, almak zorundadır”* ve yenileme eğitimi alacak özel güvenlik görevlileri, 34’üncü maddesi hükmünce; *“Havalimanı ve deniz limanlarında görevli özel güvenlik görevlilerinin yenileme eğitimi için uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan diğer hükümler saklıdır”*. Bu bağlamda özel güvenlik eğitim kurumlarında kısa sürede verilen eğitim açısından sorunlu görüldüğünden, bu araştırma Türkiye’de özel güvenlik eğitimi veren özel güvenlik eğitim kurumları ve üniversitelerdeki özel güvenlik ve koruma ön lisans programlarının mevcut durumunu ve yönünü belirlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, özel güvenlik mevzuatı gereğince

okutulması zorunlu ders programları kapsamında özel güvenlik eğitim kurumları ile üniversitelerdeki özel güvenlik ve koruma ön lisans programlarının farkı gözetilmeksizin “uyuşturucu madde bilgisi”, “hava/deniz liman güvenliği” ile “terör/terörizm” derlerinin mevcut durumlarının tespit edilmesi ve uygulanmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Araştırma ülkemizin özel güvenlik eğitimine yaklaşımı açısından önemlidir.

Özel Güvenlik Eğitimi

Özel güvenlik eğitimi 5188 sayılı Kanununun 14’üncü maddesinde düzenlenmiştir. “Özel Güvenlik Eğitim Kurumları” ve “Yükseköğretim Kurumu (YÖK)” olmak üzere iki farklı kurumlar tarafından eğitim verilmektedir. Özel güvenlik eğitim sınıflandırılması Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Özel güvenlik eğitimi sınıflandırılması

Özel güvenlik eğitim kurumlarında iki düzeyde ve üç türde eğitim mevcuttur. YÖK bünyesinde ise ön lisans düzeyinde eğitim verilmektedir.

Özel Güvenlik Eğitim Kurumları

Özel güvenlik eğitim kurumları, özel güvenlik eğitimi alanında faaliyet verebilmek için İçişleri Bakanlığının iznine tabidir. Gerçek ve Tüzel Kişiler tarafından özel güvenlik eğitim kurumu kurulabilir ve özel güvenlik müfredatı haricinde başka bir konuda eğitim verilmemektedir.

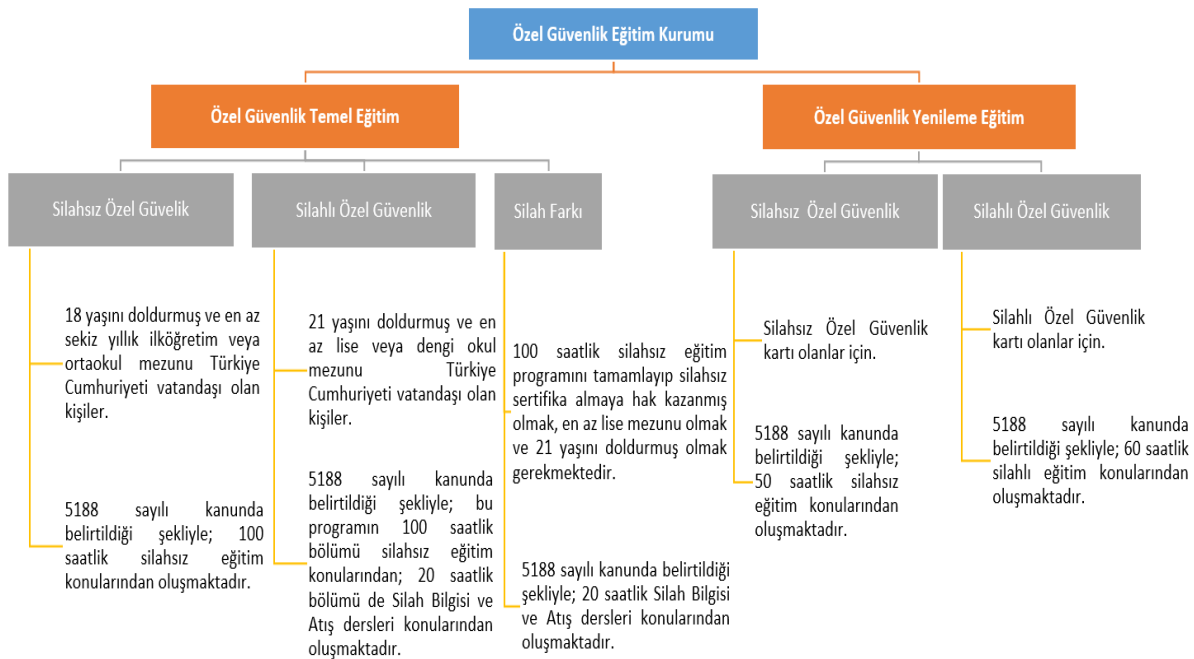
İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Özel Güvenlik Daire Başkanlığı tarafından 01.02.2023 tarihinde yayın özel güvenlik istatistikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Özel güvenlik istatistikleri (EGM, 2023)

Açıklama	Sayı	Toplam	
Özel Güvenlik Eğitim Kurumu	513		
Özel Güvenlik Şirketi	1.312	2.261	
İl Özel İdare/Belediye Şirketi	360		
Alarm İzleme Merkezi	76		
Özel Güvenlik İzni Alan Yer	99.145	99.145	
Kişi Koruma İzni Alan	304	304	
	Kamu	Özel	
Aktif Çalışan Özel Güvenlik Görevlisi	168.220	178.798	347.018
	Polis Bölgesi	Jandarma Bölgesi	
	297.117	49.901	
Geçerli Özel Güvenlik Kimliği Olan Kişi	Silahsız	Silahlı	777.557
	295.483	482.074	

Tablo 1 incelendiği zaman, İçişleri Bakanlığı tarafından faaliyet izin belgesi olan beş yüz on üç (513) özel güvenlik eğitim kurumu aktif olarak eğitim vermektedir.

2004 yılında yürürlüğe giren 5188 sayılı Kanun'un 14'üncü maddesi hükmünce İçişleri Bakanlığı tarafından faaliyet izni belgesi almış, özel güvenlik eğitim kurumları tarafından temel eğitimi ve yenileme eğitimi verilmektedir. Özel güvenlik eğitim kurumlarında; "Özel Güvenlik Temel Eğitimi" ve "Özel Güvenlik Yenileme Eğitimi" olmak üzere iki farklı eğitim türü mevcuttur. Özel güvenlik eğitim kurumlarında verilen eğitimin sınıflandırılması Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. Özel güvenlik eğitim kurumlarında özel güvenlik eğitimi sınıflandırılması

Özel güvenlik eğitim kurumlarında, temel eğitim türünden; “silahsız”, “silahlı” ve “silah farkı” olmak üzere kendi içinde üç branşta eğitim mevcuttur. Yenileme eğitiminde ise; “silahsız” ve “silahlı” olmak üzere kendi içinde iki branşta eğitim verilmektedir.

Silahsız Temel Özel Güvenlik Eğitimi; On sekiz (18) yaşını doldurmuş olan ve en az ilköğretim (ortaokul) mezunu olan T.C. vatandaşları eğitim alabilmektedir. Kayıt yaptırabilmesi için 5188 sayılı Kanun’un 10’uncu maddesi (d) ve (f) bentleri ile Yönetmeliğin 18’inci maddesinde belirtilen sağlık şartlarını yerine getirmek zorundadır. 26/6/2021 tarihli ve 31523 sayılı Resmî Gazete de yayımlanan Özel Güvenlik Görevlileri Sağlık Şartları Yönetmeliği doğrultusunda tam teşekküllü bir devlet hastanesinden “*Silahsız Özel Güvenlik Görevlisi Olur*” ibareli sağlık (heyet) raporu istenmektedir. Eğitim yüz (100) saattir.

Silahlı Temel Özel Güvenlik Eğitimi; Yirmi bir (21) yaşını doldurmuş olan ve en az ortaöğretim (lise) mezunu olan T.C. vatandaşları eğitim alabilmektedir. Kayıt yaptırabilmesi için 5188 sayılı Kanun’un 10’uncu maddesi (d) ve (f) bentleri ile Yönetmeliğin 18’inci maddesinde belirtilen sağlık şartlarını yerine getirmek zorundadır. 26/6/2021 tarihli ve 31523 sayılı Resmî Gazete de yayımlanan Özel Güvenlik Görevlileri Sağlık Şartları Yönetmeliği doğrultusunda tam teşekküllü bir devlet hastanesinden “*Silahlı Özel Güvenlik Görevlisi Olur*” ibareli sağlık (heyet) raporu istenmektedir. Eğitim yüz yirmi (120) saattir.

Silah Farkı (Silahsızdan Silahlıya Geçiş) Eğitimi; Silahsız özel güvenlik sertifikası yada kimlik kartı olan özel güvenlik görevlilerinin, silahsız olan sertifikalarını veya kimlik kartını silahlıya çevirme işleminin yapılmasını sağlayan bir eğitim türüdür. Öncelikle silah farkı eğitimi alınabilmesi için bazı koşul ve şartlar mevcuttur. Bu şartlar, silahsız özel güvenlik sertifikası veya kimlik kartına sahip olmak, yirmi bir (21) yaşını doldurmuş ve en az lise mezunu olan T.C. vatandaşları eğitim alabilmektedir. Kayıt yaptırabilmesi için 5188 sayılı Kanun’un 10’uncu maddesi (d) ve (f) bentleri ile Yönetmeliğin 18’inci maddesinde belirtilen sağlık şartlarını yerine getirmek zorundadır. 26/6/2021 tarihli ve 31523 sayılı Resmî Gazete de yayımlanan Özel Güvenlik Görevlileri Sağlık Şartları Yönetmeliği doğrultusunda tam teşekküllü bir devlet hastanesinden “*Silahlı Özel Güvenlik Görevlisi Olur*” ibareli sağlık (heyet) raporu istenmektedir. Eğitim yirmi (20) saattir.

Silahsız Yenileme Özel Güvenlik Eğitimi; Silahsız özel güvenlik sertifikası yada kimlik kartı olan T.C. vatandaşları eğitim alabilmektedir. Beş (5) yıllık sertifika geçerlilik sürelerine en az altı (6) ay, en fazla bir (1) yıl kala özel güvenlik yenileme eğitimi alması ve ardından kimlik kartını yenilemesi işlemidir. Sağlık (heyet) raporu istenmemektedir. Eğitim elli (50) saattir.

Silahlı Yenileme Özel Güvenlik Eğitimi; Silahlı özel güvenlik sertifikası veya kimlik kartı olan T.C. vatandaşları eğitim alabilmektedir. Beş (5) yıllık sertifika geçerlilik sürelerine en az altı (6) ay, en fazla bir (1) yıl kala özel güvenlik yenileme eğitimi alması ve ardından kimlik kartını yenilemesi işlemidir. Sağlık (heyet) raporu istenmemektedir. Eğitim altmış (60) saattir.

İçişleri Bakanlığı tarafından onaylı faaliyet izin belgesi olan özel güvenlik eğitim kurumları eğitim programını Yönetmeliğin 33'üncü maddesi gereğince; özel güvenlik eğitimine alınan adaylar asgari yüz yirmi (120) saatlik eğitime tabi tutulur. Programın yirmi (20) saati silah ve atış eğitimine ayrılmaktadır. Ateşli silah taşımayacak özel güvenlik görevlilerin, silah ve atış eğitimini alması zorunlu değildir. Bu görevlilerin temel eğitimi yüz (100) saatten aşağı olmayacak şekilde düzenlenir özel güvenlik temel eğitiminde okutulacak dersler, Ek-11'deki tabloda gösterilmiştir. Havalimanı ve havaalanlarında istihdam edilecek özel güvenlik görevlileri, "Sivil Havacılık Güvenliği" ile "Uyuşturucu Madde Bilgileri" derslerini, deniz limanlarında istihdam edilecek özel güvenlik görevlileri, ISPS Kod. çerçevesinde "Deniz Limanı Güvenliği" ve "Uyuşturucu Madde Bilgileri" derslerini, almak zorundadır. Bu bağlamda özel güvenlik eğitim kurumlarında, Yönetmeliğinin Ek-11 gereğince temel eğitimde okutulması zorunlu dersler, Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. *Özel güvenlik temel eğitim programı (Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Ek-11)*

Eğitim Türü	Ders Adı	Yöntemi		Saat	Yüzde (%)
		Teori (T)	Uygulama (U)		
Silahsız Temel Özel Güvenlik Eğitim Ders Müfredatı	Özel Güvenlik Hukuku ve Kişi Hakları		İnteraktif	20	20
	Güvenlik Tedbirleri	15	5	20	20
	Güvenlik Sistem ve Cihazları		5	5	5
	Temel İlkyardım	6	4	10	10
	Yangın Güvenliği ve Tabii Felaketlerde Müdahale Tarzı		İnteraktif	8	8
	Uyuşturucu Madde Bilgileri		İnteraktif	2	2
	Etkili İletişim		İnteraktif	12	12
	Kalabalık Yönetimi	4	6	10	10
	Kişi Koruma		9	9	9
	Genel Kollukla İlişkiler		İnteraktif	4	4
	TOPLAM			100	100
Silahlı Temel Özel Güvenlik Eğitim Ders	Özel Güvenlik Hukuku ve Kişi Hakları		İnteraktif	20	16,7
	Güvenlik Tedbirleri	15	5	20	16,7
	Güvenlik Sistem ve Cihazları		5	5	4,2

Müfredatı	Temel İlk Yardım	6	4	10	8,3
	Yangın Güvenliği ve Tabii Felaketlerde Müdahale Tarzı		İnteraktif	8	6,7
	Uyuşturucu Madde Bilgileri		İnteraktif	2	1,7
	Etkili İletişim		İnteraktif	12	10
	Kalabalık Yönetimi	4	6	10	8,3
	Kişi Koruma		9	9	7,5
	Genel Kollukla İlişkiler		İnteraktif	4	3,3
	Silah Bilgisi ve Atış	15	5	20	16,7
	TOPLAM			120	100
Silah Farkı					
	Özel Güvenlik Eğitim Ders Müfredatı				
	Silah Bilgisi ve Atış	15	5	20	100
	TOPLAM			20	100

Tablo 2 incelendiğinde kanun kapsamında özel güvenlik eğitim kurumlarında okutulması zorunlu olan; “özel güvenlik hukuku ve kişi hakları”, “güvenlik tedbirleri”, “güvenlik sistem ve cihazları”, “temel ilkyardım”, “yangın güvenliği ve tabii felaketlerde müdahale tarzı”, “uyuşturucu madde bilgileri”, “etkili iletişim”, “kalabalık yönetimi”, “kişi koruma” ve “genel kollukla ilişkiler” dersleri temel silahsız özel güvenlik görevlisi adaylarının zorunlu olması gereken ders kapsamı içerisinde yer almaktadır. “Silah Bilgisi ve Atış” dersini ise silahlı özel güvenlik ve silah farkı olan adayların alması gereken zorunlu derslerdir. Silahsız özel güvenlik kursiyeri için; (%20) Güvenlik Tedbirleri ile (%20) Özel Güvenlik Hukuku ve Kişi Hakları derslerine ağırlık verildiği görülmektedir. Silahlı özel güvenlik kursiyerleri için; (%16,7) Güvenlik Tedbirleri, (%16,7) Özel Güvenlik Hukuku ve Kişi Hakları ile (%16,7) Silah Bilgisi ve Atış derslerine ağırlık verildiği görülmektedir. Ayrıca silahlı ve silah farkı özel güvenlik eğitiminde “Silah Bilgisi ve Atış” dersi de ön planda olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Uyuşturucu Madde Bilgileri dersi, silahsız özel güvenlik eğitiminde ve silahlı özel güvenlik eğitiminde en düşük yüzde ile gerilerde olduğu göze çarpmaktadır. Özel güvenlik eğitim kurumlarında verilen eğitimlerde yönetmeliğin Ek-11’de yer alan dersler haricinde ek dersler verilmemektedir. Bu bağlamda havalimanı ve deniz limanında özel güvenlik görevlisi olarak çalışacak olanların “Sivil Havacılık Güvenliği” ve “Deniz Limanı Güvenliği” dersleri yer almamaktadır.

Özel güvenlik eğitim kurumlarında, Yönetmeliğin 34’üncü maddesi gereğince; “yenileme eğitimi altmış ders saatinden oluşur. Yenileme eğitiminin on ders saati silah bilgisi ve atış dersine ayrılır. Yenileme eğitiminde okutulacak ders konuları ve saatleri Ek-13’de gösterilmiştir. Havalimanı ve deniz limanlarında görevli özel güvenlik görevlileri yenileme

eğitimi için uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan diğer hükümler saklıdır”. Yönetmeliğinin Ek-13 gereğince yenileme eğitimde okutulması zorunlu dersler, Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Özel güvenlik yenileme eğitim programı (Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Ek-13)

Eğitim Türü	Ders Adı	Yöntemi		Saat	Yüzde (%)
		T	U		
Silahsız Yenileme Özel Güvenlik Eğitim Ders Müfredatı	Özel Güvenlik Hukuku ve Kişi Hakları	İnteraktif		10	20
	Güvenlik Tedbirleri	7	3	10	20
	Güvenlik Sistem ve Cihazları		3	3	9
	Temel İlkyardım	2	2	4	8
	Yangın Güvenliği ve Tabii Felaketlerde Müdahale Tarzı	İnteraktif		4	8
	Uyuşturucu Madde Bilgileri	İnteraktif		1	2
	Etkili İletişim	İnteraktif		8	16
	Kalabalık Yönetimi	2	2	4	8
	Kişi Koruma		4	4	8
	Genel Kollukla İlişkiler	İnteraktif		2	6
	TOPLAM			50	100
Silahlı Yenileme Özel Güvenlik Eğitim Ders Müfredatı	Özel Güvenlik Hukuku ve Kişi Hakları	İnteraktif		10	16,7
	Güvenlik Tedbirleri	7	3	10	16,7
	Güvenlik Sistem ve Cihazları		3	3	5
	Temel İlkyardım	2	2	4	6,7
	Yangın Güvenliği ve Tabii Felaketlerde Müdahale Tarzı	İnteraktif		4	6,7
	Uyuşturucu Madde Bilgileri	İnteraktif		1	1,7
	Etkili İletişim	İnteraktif		8	13,3
	Kalabalık Yönetimi	2	2	4	6,7
	Kişi Koruma		4	4	6,7
	Genel Kollukla İlişkiler	İnteraktif		2	3,3
	Silah Bilgisi ve Atış	5	5	10	16,7
TOPLAM			60	100	

Tablo 3 incelendiğinde kanun kapsamında özel güvenlik eğitim kurumlarında okutulması zorunlu olan, “özel güvenlik hukuku ve kişi hakları”, “güvenlik tedbirleri”, “güvenlik sistem ve cihazları”, “temel ilkyardım”, “yangın güvenliği ve tabii felaketlerde müdahale tarzı”, “uyuşturucu madde bilgileri”, “etkili iletişim”, “kalabalık yönetimi”, “kişi koruma” ve “genel kollukla ilişkiler” dersleri yenileme silahsız özel güvenlik görevlilerinin zorunlu olması gereken derslerdir. Silahsız yenileme özel güvenlik kursiyeri için, (%20) Güvenlik Tedbirleri ile (%20) Özel Güvenlik Hukuku ve Kişi Hakları derslerine ağırlık verildiği görülmektedir. Silahlı yenileme özel güvenlik kursiyerleri için, (%16,7) Güvenlik

Tedbirleri, (%16,7) Özel Güvenlik Hukuku ve Kişi Hakları ile (%16,7) Silah Bilgisi ve Atış derslerine ağırlık verildiği görülmektedir. Ayrıca silahlı yenileme özel güvenlik kursiyerleri “*Silah Bilgisi ve Atış*” dersi de ön planda olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Uyuşturucu Madde Bilgileri dersi, silahsız ve silahlı yenileme özel güvenlik eğitiminde en düşük yüzde ile gerilerde olduğu göze çarpmaktadır. Özel güvenlik eğitim kurumlarında verilen eğitimlerde yönetmeliğin Ek-13’de yer alan dersler haricinde ek dersler verilmemektedir. Bu bağlamda hava ve deniz limanlarında görevli özel güvenlik görevlileri “*Sivil Havacılık Güvenliği*” ve “*Deniz Limanı Güvenliği*” dersleri özel güvenlik eğitim kurumlarında yenileme dersleri arasında yer almamaktadır.

Yükseköğretim Kurumu Özel Güvenlik ve Koruma Ön Lisans Programı

5188 sayılı Kanun’un 14’uncu maddesi hükmünce Yükseköğretim Kurumlarınca “*Özel Güvenlik ve Koruma Ön Lisans Programı*” açabilme imkânı tanınmıştır. Üniversitelerin Meslek Yüksekokulları (MYO) bünyesinde yer alan Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü Özel Güvenlik ve Koruma Ön lisans Programıdır. Ders içerikleri üniversite senatosu tarafından değerlendirilerek YÖK’e bölüm/program açma süreci içerisinde bildirilmektedir.

İstanbul Üniversitesi, 2002-2003 eğitim öğretim yılında Teknik Bilimler MYO bünyesinde açılan ve ilk önce “*Savunma ve Güvenlik*” daha sonra 2009 yılında “*Özel Güvenlik ve Koruma*” programı, Türkiye’de özel güvenlik sektöründe istihdam edilmek üzere yükseköğretim düzeyinde özel güvenlik görevlisi yetiştiren ilk eğitim programıdır (Yağcı, 2021). İçişleri Bakanlığı EGM Özel Güvenlik Daire Başkanlığı 30.12.2021 tarihli 59714804-145737 sayılı özel güvenlik ve koruma programları müfredatı konulu yazısı ile YÖK bünyesinde yer alan özel güvenlik ve koruma ön lisans programları Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğinin Ek-11’de yer alan zorunlu okutulması gereken derslerin tamamı müfredatlarında yer alacak şekilde güncellemesi istenmiştir. Bu bağlamda, 2022-2023 eğitim öğretim yılında YKS ile özel güvenlik ve koruma açık öğretim (AÖ) ön lisans programları tercih listesinde yer verilmemiştir. 2022 YKS’den itibaren özel güvenlik ve koruma (AÖ) ön lisans programına öğrenci alımı durdurulmuştur. İçişleri Bakanlığı EGM Özel Güvenlik Daire Başkanlığı 30.12.2021 tarihli 59714804-145737 sayılı yazısı ile AÖ’de yer alan özel güvenlik ve koruma ön lisans programı kapatılmıştır. Türkiye’de özel güvenlik ve koruma ön lisans programı alanında eğitim veren MYO’ların

listesi, örgün eğitim türü (Normal Öğretim (NÖ)/İkinci Öğretim (İÖ)) ve ön lisans programın açıldığı yıl Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Türkiye’de özel güvenlik ve koruma ön lisans programı alanında 2022-2023 eğitim öğretim yılında eğitim veren meslek yüksekokulları

S. N	Üniversite (Ü) Adı	MYO Adı	Ön lisans Programının Bulunduğu Yer		Örgün Öğrenim Türü	Ön lisans Programının Açıldığı Yıl
			İl	İlçe		
1	Adıyaman Ü	Sosyal Bilimler MYO	Adıyaman	Merkez	NÖ	2012-2013
2	Akdeniz Ü	Sosyal Bilimler MYO	Antalya	Merkez	NÖ İÖ	2016-2017
3	Aksaray Ü	Aksaray Sosyal Bilimler MYO	Aksaray	Merkez	NÖ	2009-2010
4	Ankara Ü	Ayaş MYO	Ankara	Ayaş	NÖ	2020-2021
5	Artvin Çoruh Ü	Artvin MYO	Artvin	Merkez	NÖ	2012-2013
6	Atatürk Ü	Horasan MYO	Erzurum	Horasan	NÖ	2015-2016
7	Aydın Adnan Menderes Ü	Aydın MYO	Aydın	Merkez	NÖ	2019-2020
8	Balıkesir Ü	Kepsut MYO	Balıkesir	Merkez	NÖ	2020-2021
9	Bandırma Onyeddi Eylül Ü	Manyas MYO	Balıkesir	Manyas	NÖ	2020-2021
10	Batman Ü	Sosyal Bilimler MYO	Batman	Merkez	NÖ	2018-2019
11	Bayburt Ü	Teknik Bilimler MYO	Bayburt	Merkez	NÖ	2019-2020
12	Bingöl Ü	Bingöl Sosyal Bilimler MYO	Bingöl	Merkez	NÖ	2018-2019
13	Bitlis Eren Ü	Adilcevaz MYO	Bitlis	Adilcevaz	NÖ	2012-2013
14	Bolu Abant İzzet Baysal Ü	Gerede MYO	Bolu	Gerede	NÖ	2020-2021
15	Bursa Uludağ Ü	Sosyal Bilimler	Bolu	Merkez	NÖ İÖ	2006-2007

		MYO				
16	Çankırı Karatekin Ü	Sosyal Bilimler MYO	Çankırı	Merkez	$\frac{NÖ}{İÖ}$	2013-2014
17	Gaziantep Ü	Oğuzeli MYO	Gaziantep	Oğuzeli	NÖ	2010-2011
18	Giresun Ü	Espiye MYO	Giresun	Espiye	$\frac{NÖ}{İÖ}$	2009-2010
19	Gümüşhane Ü	Torul MYO	Gümüşhane	Torul	NÖ	2019-2020
20	Hatay Mustafa Kemal Ü	Antakya MYO	Hatay	Antakya	NÖ	2010-2011
21	Iğdır Ü	Iğdır MYO	Iğdır	Merkez	NÖ	2018-2019
22	İnönü Ü	Malatya MYO	Malatya	Merkez	NÖ	2010-2011
23	İstanbul Ü-Cerrahpaşa-	Teknik Bilimler MYO	İstanbul	Büyükçekmece	NÖ	2002-2003
24	Kafkas Ü	Sarıkamış MYO		Sarıkamış		2007-2008
		Sosyal Bilimler MYO	Kars	Merkez	NÖ	2018-2019
25	Kahramanmaraş İstiklal Ü	Türkoğlu Sosyal Bilimler MYO	Kahramanmaraş	Türkoğlu	NÖ	2021-2022
26	Karabük Ü	Eskipazar MYO	Karabük	Eskipazar	$\frac{NÖ}{İÖ}$	2015-2016
27	Karamanoğlu Mehmetbey Ü	Sosyal Bilimler MYO	Karaman	Merkez	NÖ	2021-2022
28	Kastamonu Ü	MYO	Kastamonu	Merkez	$\frac{NÖ}{İÖ}$	2017-2018
29	Kayseri Ü	Bünyan MYO	Kayseri	Bünyan	NÖ	2019-2020
30	Kilis 7 Aralık Ü	Teknik Bilimler MYO	Kilis	Merkez	NÖ	2018-2019
31	Kocaeli Ü	Hereke Ömer İsmet Uzunyol MYO	Kocaeli	Hereke	$\frac{Kız (NÖ)}{Erkek (NÖ)}$ $\frac{Kız (İÖ)}{Erkek (İÖ)}$	2005-2006
32	Manisa Celâl Bayar Ü	Salihli MYO	Manisa	Salihli	$\frac{NÖ}{İÖ}$	2012-2013

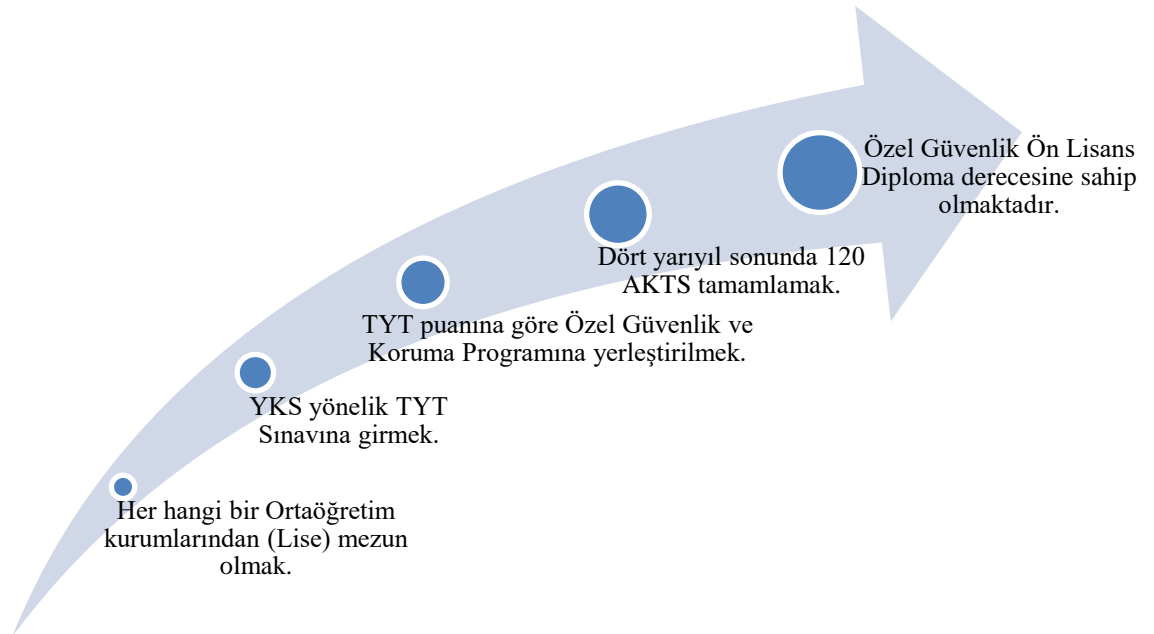
33	Muğla Sıtkı Koçman Ü	Köyceğiz MYO	Muğla	Köyceğiz	NÖ	2012-2013
34	Munzur Ü	Çemişgezek MYO	Tunceli	Çemişgezek	NÖ	2019-2020
35	Muş Alparslan Ü	Varto MYO	Muş	Varto	NÖ	2020-2021
36	Necmettin Erbakan Ü	Meram MYO	Konya	Meram	NÖ	2022-2023
37	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü	Gülşehir Sosyal Bilimler MYO	Nevşehir	Gülşehir	NÖ İÖ	2021-2022
38	Niğde Ömer Halisdemir Ü	Niğde Sosyal Bilimler MYO	Niğde	Merkez	NÖ İÖ	2012-2013
39	Ondokuz Mayıs Ü	Bafra MYO	Samsun	Bafra	NÖ	2019-2020
40	Osmaniye Korkut Ata Ü	Düziçi MYO	Osmaniye	Düziçi	NÖ	2009-2010
41	Pamukkale Ü	Acıpayam MYO	Denizli	Acıpayam	NÖ	2014-2015
42	Selçuk Ü	Karapınar Aydoğanlar MYO	Konya	Karapınar	NÖ	2019-2020
43	Siirt Ü	Teknik Bilimler MYO	Siirt	Merkez	NÖ	2016-2017
44	Şırnak Ü	Şırnak MYO	Şırnak	Merkez	NÖ	2020-2021
45	Tokat Gaziosmanpaşa Ü	Erbaa MYO	Tokat	Erbaa	NÖ	2016-2017
46	Van Yüzüncü Yıl Ü	Van Güvenlik MYO	Van	Merkez	NÖ	2017-2018
47	Yalova Ü	Çınarcık MYO	Yalova	Çınarcık	NÖ İÖ	2011-2012
48	Yozgat Bozok Ü	Sorgun MYO Şefaati MYO	Yozgat	Sorgun Şefaati	NÖ	2013-2014 2020-2021
49	Zonguldak Bülent Ecevit Ü	Devrek MYO	Zonguldak	Devrek	NÖ İÖ	2016-2017

Tablo 4 incelendiği zaman, MYO'lar da özel güvenlik ve koruma ön lisans programların sayısı giderek artmaktadır. Günümüzde Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) 2022 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) tercih kılavuzundan elde edilen

bilgilere göre kırk dokuz (49) üniversitede ve elli bir (51) MYO'da özel güvenlik ve koruma ön lisans programı yer almaktadır. Üniversitelerin bünyesinde yer alan MYO'larda kırk sekiz (48) NÖ, on bir (11) İÖ, bir (1) erkek öğrenciler için NÖ, bir (1) kız öğrenciler için NÖ, bir (1) erkek öğrenciler için İÖ ve bir (1) kız öğrenciler için İÖ olmak üzere toplam altmış üç (63) ön lisans programı mevcuttur.

Kocaeli Üniversitesi Hereke Ömer İsmet Uzunyol MYO bünyesinde 2003-2004 eğitim öğretim yılında "Özel Güvenlik ve Koruma" ön lisans programı, Türkiye'de özel güvenlik sektörüne istihdam sağlamak için YÖK düzeyinde özel güvenlik görevlisi yetiştiren ikinci ön lisans programı ve aynı zaman da ilk "Özel Güvenlik ve Koruma" ön lisans adı ile eğitim öğretimi başlamıştır. Ön lisans programı, 2005-2006 eğitim öğretim yılında cinsiyet temelli (erkek ve kız) olarak iki farklı eğitim programa kategorize etmiştir.

Özel güvenlik ve koruma ön lisans programları ile güvenlik sektöründeki değişimleri yakından takip eden, teknolojik gelişmelere ayak uyduran, saha çalışmalarında kullanılacak teknikleri bilen, problemle karşı karşıya kaldığı zaman problem çözme ve analitik düşünme becerilerine sahip özel güvenlik görevlisi yetiştirilen akademik bir programdır. Özel güvenlik sektörünün ihtiyaç duyduğu kalifiyeli özel güvenlik görevlisi yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Özel güvenlik ve koruma ön lisans programına yerleşme ve özel güvenlik ön lisans diploma derecesine sahip olma süreci Şekil 3'de verilmiştir.

Şekil 3. Özel güvenlik ön lisans diploma derecesine sahip olma süreci

Özel Güvenlik ve Koruma Programının eğitim süresi iki (2) yıl olup öğretim programında öngörülen (toplam 120 AKTS) derslerden başarılı olmaları gerekmektedir ve

başarı ile tamamlayan öğrenciler “Özel Güvenlik ve Koruma Ön Lisans Diploma” derecesine sahip olmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde “*araştırmanın amacı*”, “*araştırma deseni*”, “*veri toplanma araçları*” ve “*etik kurul beyanı*” başlıkları ile açıklamalarına yer verilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Türkiye’de özel güvenlik eğitiminin içinde bulunduğu durumu tasvir etmek amacıyla özel güvenlik eğitim kurumlarında temel ve yenileme özel güvenlik eğitimi ile özel güvenlik ve koruma ön lisans programları düzeyinde eğitim veren üniversitelerin ders programlarında yer alan, “*uyuşturucu madde bilgisi*”, “*hava/deniz liman güvenliği*” ve “*terör/terörizm*” derslerinin mevcut durumlarının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Müfredat programlarının analizini yapmak ve yeni müfredat programları oluşturulurken özel güvenlik eğitiminin hedeflerine varmada gerekli düzenlemeler hakkında dünya literatürleri ışığında görüş ortaya koymaktır. Ayrıca, halen uygulanan müfredat programları kapsamında bilhassa özel güvenlik eğitim kurumları ile üniversitelerdeki özel güvenlik ve koruma ön lisans programlarının farkı gözetilmeksizin “*uyuşturucu madde bilgisi*”, “*hava/deniz liman güvenliği*” ve “*terör/terörizm*” dersinin uygulanmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Araştırma Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma deseninde “*doküman analizi*” modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Doküman analizi tekniğinin temel amacı; araştırılması planlanan olgular hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Doküman analizi tekniği özellikle doğrudan görüşme ve gözlem yapma imkânının olmadığı durumlarda tek başına araştırma yöntemi olarak kullanılmaktadır (Yenipınar ve Kardaş, 2019). Araştırmada, öncelikle kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Araştırma da kullanılan veri dokümanları dört aşamada elde edilmiştir. İlk olarak 5188 sayılı kanun kapsamında özel güvenlik eğitim kurumlarında okutulması zorunlu olan ders müfredatı, ikinci olarak YÖK’e bağlı Yükseköğretim Program ATLAS web adresinden ön lisans düzeyinde özel güvenlik ve koruma eğitimi veren üniversitelerin ve MYO’ların isimleri, üçüncü aşamada ön lisans düzeyinde özel güvenlik ve koruma eğitimi veren programların müfredatları resmi web

sitelerinin incelenmesi yolu ile elde edilmiştir, dördüncü aşamada ise literatür taraması yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma konusunu oluşturan veriler 5188 sayılı kanunun eğitim bölümü ve üniversitelerin resmi web sitelerinde yapılan tarama sonucunda elde edilmiştir. 2023 yılında yapılan veriler ile sınırlandırılmıştır. 2022-2023 eğitim öğretim yılında kontenjan verilmeyen, özel güvenlik ve koruma ön lisans programları analize dahil edilmemiştir.

Etik Kurul Beyanı

Özel güvenlik eğitim kurumlarında temel ve yenileme özel güvenlik eğitimi ile özel güvenlik ve koruma ön lisans programları düzeyinde eğitim veren üniversitelerin ders programlarında yer alan, “*uyuşturucu madde bilgisi*”, “*hava/deniz liman güvenliği*” ve “*terör/terörizm*” derslerinin mevcut durumlarının tespit edilmesi amacı ile yapılan bu araştırma doküman taraması şeklinde yapıldığından etik kurul izni gerektirmemektedir.

Bulgular

Uyuşturucu Madde Bilgileri Dersi; Özel güvenlik eğitim kurumlarında Yönetmelik gereğince iki (2) saat ve interaktif olarak eğitim verilmektedir. İnteraktif (etkileşimli) yöntem, öğrencilerin ders sırasında çevreleriyle uygun bir şekilde etkileşime girebildikleri bir öğrenme sistemidir. Gelişen eğitim teknolojisi ile birlikte öğrencilere derslerinde yardımcı olmak amacı ile hazırlanmış, öğrenci merkezli sanal eğitim platformlarıdır (Bilgin, 2022). Bu eğitim sisteminde öğrenciler konular hakkında arkadaşlarıyla tartışmaktadır, çeşitli aktivitelere katılmaktadır ve sosyal olarak gelişmektedir. Teknolojinin etkin olarak kullanılması sayesinde de öğrenim süreci kolaylaşmaktadır.

Hava ve Deniz Liman Güvenliği Dersi; Liman güvenlik planları, ulusal ve uluslararası liman güvenliği kuralları ve ISPS tanımı, liman güvenlik değerlendirmesi, güvenlik deklarasyonu, liman güvenlik görevlilerinin sorumlulukları, güvenlik seviyeleri, hava ve deniz ulaşım araçları güvenlik prosedürleri, güvenlik ekipmanlarını vb. eğitim içeriklerini öğrenmektedir. Hava ve deniz limanlarının stratejik öneminin vurgulamaktadır.

Terör ve Terörizm Dersi; Öğrencilere, günümüz dünyası ve ülkemizin karşı karşıya olduğu en ciddi güvenlik tehditlerinden biri olan terör/terörizm konusunda akademik bilgi ve

farkındalık kazandırmak ve bu alandaki uluslararası mücadelenin hukuki ve siyasi boyutlarını öğrenmektedir.

Özel güvenlik eğitim kurumlarında Yönetmelik gereğince okutulması zorunlu olan uyuşturucu madde bilgileri dersinin temel eğitimi ve yenileme eğitiminde verilen ders saatleri ve yöntemi Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Özel güvenlik eğitim kurumlarında uyuşturucu madde bilgileri dersi

		Temel Eğitimi			Yenileme Eğitimi				
		Ders Adı	Saat	Yüzde (%)	Ders Adı	Saat	Yüzde (%)		
Silahsız	Özel	Uyuşturucu Madde Bilgileri	2	2	Uyuşturucu Madde Bilgileri	1	2		
Güvenlik Eğitimi									
Silahlı	Özel	Uyuşturucu Madde Bilgileri	2	1,7	Uyuşturucu Madde Bilgileri	1	1,7		
Güvenlik Eğitimi									

Tablo 5 incelendiği zaman özel güvenlik eğitim kurumlarında temel eğitime tabi olan özel güvenlik kursiyerleri uyuşturucu madde bilgileri dersinin iki (2) saat interaktif olarak zorunlu almaktadır. Yenileme eğitimine tabi olan özel güvenlik kursiyerleri uyuşturucu madde bilgisi dersinin bir (1) saat interaktif olarak zorunlu almaktadır. Uyuşturucu Madde Bilgileri dersi, (%2) silahsız temel ve yenileme özel güvenlik eğitiminde; (%1,7) silahlı temel ve yenileme özel güvenlik eğitiminde en düşük yüzde de olduğu göze çarpmaktadır.

Ülkemizde 2022-2023 eğitim öğretim yılında özel güvenlik ve koruma ön lisans programı bulunan toplam kırk dokuz (49) üniversite bulunmaktadır. Araştırmaya konu olan programların dersleri incelendiğinde Tablo 6’da ders adı, ders sayısı, dersin yöntemi (Teorik (T) ya da Uygulama (U)), dersin türü (Zorunlu (Z) ya da Seçmeli (S)) olarak okutulduğu ve dönem yarıyılı belirtilmiştir.

Tablo 6. Özel güvenlik ve koruma ön lisans programı uyuşturucu madde bilgisi dersi

S. N	Ü Adı	MYO Adı	Ders Adı	Ders Yöntemi	Ders Türü	Yarıyılı	AKT S	AKT S (%)
				T/U	Z/S			
1	Adıyaman Ü	Sosyal Bilimler MYO	Uyuşturucu Madde ile Mücadele	2+0	Z	2	2	1,7
2	Akdeniz Ü	Sosyal Bilimler MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	1+0	S	3	4	3,3
3	Aksaray Ü	Aksaray Sosyal Bilimler MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	2+0	Z	3	2	1,7
4	Ankara Ü	Ayaş MYO	Uyuşturucu Maddeler	2+0	Z	3	3	2,5

5	Artvin Çoruh Ü	Artvin MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	2+0	Z	4	3	2,5
6	Atatürk Ü	Horasan MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	2+0	Z	2	3	2,5
7	Aydın Adnan Menderes Ü	Aydın MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	3+0	Z	2	3	2,5
8	Balıkesir Ü	Kepsut MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	2+0	Z	3	4	3,3
9	Bandırma Onyediy Eylöl Ü	Manyas MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	3+0	Z	1	4	3,3
10	Batman Ü	Sosyal Bilimler MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	2+0	Z	3	4	3,3
11	Bayburt Ü	Teknik Bilimler MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	2+0	Z	3	4	3,3
12	Bingöl Ü	Bingöl Sosyal Bilimler MYO	Uyuşturucu Madde Bilgisi ve Kaçakçılık	3+0	Z	3	3	2,5
13	Bitlis Eren Ü	Adilcevaz MYO	Uyuşturucu Madde Bilgisi	2+0	Z	3	4	3,3
14	Bolu Abant İzzet Baysal Ü	Gerede MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	2+0	Z	3	3	2,5
15	Bursa Uludağ Ü	Sosyal Bilimler MYO	Uyuşturucu Maddelerle ve Kaçakçılıkla Mücadele	2+2	Z	4	4	3,3
16	Çankırı Karatekin Ü	Sosyal Bilimler MYO	Uyuşturucu Madde Bilgisi	3+0	Z	3	4	3,3
17	Gaziantep Ü	Oğuzeli MYO	Uyuşturucu Madde Bilgisi	2+0	Z	2	2	1,7
18	Giresun Ü	Espiye MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	2+0	Z	4	2	1,7
19	Gümüşhane Ü	Torul MYO	Uyuşturucu Madde ve Kaçakçılıkla Mücadele	3+0	Z	4	4	3,3

20	Hatay Mustafa Kemal Ü	Antakya MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	3+0	Z	3	5	4,2
21	Iğdır Ü	Iğdır MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılıkla Mücadele	3+0	Z	2	4	3,3
22	İnönü Ü	Malatya MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	2+0	Z	3	3	2,5
23	İstanbul Ü- Cerrahpaşa	Teknik Bilimler MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	2+0	S	4	3	2,5
24	Kafkas Ü	Sarıkamış MYO Sosyal Bilimler MYO	Uyuşturucu Madde ve Kaçakçılık	2+0	Z	3	3	2,5
25	Kahramanmaraş İstiklal Ü	Türkoğlu Sosyal Bilimler MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	2+0	Z	4	3	2,5
26	Karabük Ü	Eskipazar MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılıkla Mücadele	2+0	Z	3	3	2,5
27	Karamanoğlu Mehmetbey Ü	Sosyal Bilimler MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	2+0	Z	3	4	3,3
28	Kastamonu Ü	MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	3+0	Z	4	5	4,2
29	Kayseri Ü	Bünyan MYO	Kaçakçılıkla Mücadele ve Uyuşturucu Madde Bilgisi	2+0	Z	3	2	1,7
30	Kilis 7 Aralık Ü	Teknik Bilimler MYO	Uyuşturucu Maddelerle Mücadele	2+0	Z	4	2	1,7
31	Kocaeli Ü	Hereke Ömer İsmet Uzunyol MYO	Uyuşturucu Madde ve Kaçakçılık	2+0	S	4	4	3,3
32	Manisa Celâl Bayar Ü	Salihli MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	3+0	Z	3	4	3,3

33	Muğla Sıtkı Koçman Ü	Köyceğiz MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	3+0	Z	3	4	3,3
34	Munzur Ü	Çemişgezek MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	2+0	Teknik Seçmeli	3	4	3,3
35	Muş Alparslan Ü	Varto MYO	Uyuşturucu Madde Bilgisi ve Kaçakçılık	2+0	Z	4	4	3,3
36	Necmettin Erbakan Ü	Meram MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	4+0	Z	4	4	3,3
37	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü	Gülşehir Sosyal Bilimler MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	2+0	Z	3	4	3,3
38	Niğde Ömer Halisdemir Ü	Niğde Sosyal Bilimler MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılıkla Mücadele	3+0	S	3	4	3,3
39	Ondokuz Mayıs Ü	Bafra MYO	Uyuşturucu Madde Bilgisi	3+0	Z	3	4	3,3
40	Osmaniye Korkut Ata Ü	Düziçi MYO	Uyuşturucu Madde Bilgisi	2+0	Z	4	2	1,7
41	Pamukkale Ü	Acıpayım MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	3+0	Z	3	3	2,5
42	Selçuk Ü	Karapınar Aydoğannlar MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	4+0	Z	4	5	4,2
43	Siirt Ü	Teknik Bilimler MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	2+0	Z	3	3	2,5
44	Şırnak Ü	Şırnak MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	2+0	Z	3	3	2,5
45	Tokat Gaziosmanpaşa Ü	Erbaa MYO	Uyuşturucu Madde Bilgisi	2+0	Z	4	4	3,3
46	Van Yüzüncü Yıl Ü	Van Güvenlik MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	3+0	Z	3	4	3,3

47	Yalova Ü	Çınarcık MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	2+0	Z	3	3	2,5
48	Yozgat Bozok Ü	Sorgun MYO Şefaattli MYO	Uyuşturucu Maddeler ve Kaçakçılık	2+0	Z	3	3	2,5
49	Zonguldak Bülent Ecevit Ü	Devrek MYO	Uyuşturucu Madde Bilgileri	2+0	Z	2	2	1,7

Tablo 6 incelendiği zaman, 5188 sayılı kanun kapsamında okutulması zorunlu olan uyuşturucu madde bilgileri dersi ile ilgili özel güvenlik ve koruma önlisan programlarında zorunlu ve seçmeli olarak okutulduğu göze çarpmaktadır. Akdeniz Ü-Sosyal Bilimler MYO, İstanbul Ü-Cerrahpaşa-Teknik Bilimler MYO, Kocaeli Ü-Hereke Ömer İsmet Uzunyol MYO ve Niğde Ömer Halisdemir Ü-Niğde Sosyal Bilimler MYO uyuşturucu madde bilgileri dersini seçmeli olarak okutulmaktadır. Munzur Ü-Çemişgezek MYO da ise teknik seçmeli olarak okutulmaktadır. (%1,7) Uyuşturucu madde bilgileri dersi, Adıyaman Ü-Sosyal Bilimler MYO, Aksaray Ü-Aksaray Sosyal Bilimler MYO, Gaziantep Ü-Oğuzeli MYO, Giresun Ü-Espiye MYO, Kayseri Ü-Bünyan MYO, Kilis 7 Aralık Ü-Teknik Bilimler MYO, Osmaniye Korkut Ata Ü-Düziçi MYO ve Zonguldak Bülent Ecevit Ü-Devrek MYO en düşük ağırlıklı olarak okutulmaktadır. (%4,2) Uyuşturucu madde bilgileri dersi; Hatay Mustafa Kemal Ü-Antakya MYO, Kastamonu Ü-MYO ve Selçuk Ü-Karapınar Aydoğanlar MYO en yüksek ağırlıklı olarak eğitim verilmektedir.

Yönetmeliğin 33'üncü ve 34'üncü maddeleri gereğince, hava ve deniz limanlarında istihdam edilecek ya da görev halinde olup özel güvenlik kimlik kartının yenilemesi gelmiş özel güvenlik görevlileri “*uyuşturucu madde bilgisi dersinin*” yanında “*hava ve deniz liman güvenliği dersi*” verilmesi zorunludur. Özel güvenlik eğitim kurumlarında sivil havacılık güvenliği ve deniz liman güvenliği dersinin, ders saati, uygulama yöntemi Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Özel güvenlik kurumlarında sivil havacılık güvenliği ve deniz limanı güvenliği dersi

		Temel Eğitimi		Yenileme Eğitimi			
		Ders Adı	Saat	Yüzde (%)	Ders Adı	Saat	Yüzde (%)
Silahsız Özel Güvenlik Eğitimi		Havacılık Güvenliği ve Deniz Limanı Güvenliği	-	-	Havacılık Güvenliği ve Deniz Limanı Güvenliği	-	-
Silahlı Özel Güvenlik		Havacılık Güvenliği ve Deniz	-	-	Havacılık Güvenliği ve Deniz Limanı	-	-

Eğitimi	Limanı Güvenliği	Güvenliği
---------	------------------	-----------

Tablo 7 incelendiği zaman, özel güvenlik eğitim kurumlarında sivil havacılık güvenliği ve deniz limanı güvenliği ile ilgili dersleri temel ve yenileme eğitimlerinde yer almadığı görülmektedir. Temel özel güvenlik eğitimi alan kursiyerler, Yönetmeliğin 33'üncü maddesi gereğince; *“Havalimanı ve havaalanlarında istihdam edilecek özel güvenlik görevlileri Sivil Havacılık Güvenliği ile Uyuşturucu Madde Bilgileri derslerini, deniz limanlarında istihdam edilecek özel güvenlik görevlileri, Deniz Limanı Güvenliği ve Uyuşturucu Madde Bilgileri derslerini, almak zorundadır”*. Özel güvenlik kurumlarında modüler eğitim olmadığı için *“Sivil Havacılık Güvenliği ve Deniz Limanı Güvenliği Dersleri”* eğitim programı içerisinde yer almamaktadır. Yenileme eğitimi alan kursiyerler ise yönetmeliğin 34'üncü maddesi gereğince; *“Havalimanı ve deniz limanlarında görevli özel güvenlik görevlileri yenileme eğitimi için uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan diğer hükümler saklıdır”* hükmüne yer verilmiştir.

Ülkemizde 2022-2023 eğitim öğretim yılında özel güvenlik ve koruma ön lisans programı bulunan MYO'ların dersleri incelendiğinde sivil havacılık güvenliği ve deniz liman güvenliği ile ilgili derslerin, ders adı, ders yöntemi, dersin türü ve dönemleri Tablo 8'de belirtilmiştir.

Tablo 8. Özel güvenlik ve koruma ön lisans programı sivil havacılık güvenliği ve deniz limanı güvenliği dersi

S. N	Ü Adı	MYO Adı	Ders Adı	Ders Yöntemi	Ders Türü	Yarıyıl	AKT S	Yüzd e (%)
				T/U	Z/S			
1	Adıyaman Ü	Sosyal Bilimler MYO	Limani ve Havaalanı Güvenliği	3+0	Z	4	3	2,5
2	Akdeniz Ü	Sosyal Bilimler MYO	Limani Güvenliği	2+0	Z	2	4	3,3
3	Aksaray Ü	Aksaray Sosyal Bilimler MYO	Hava Deniz Liman Güvenliği ve Kaçakçılıkla Mücadele	2+0	S	4	3	2,5
4	Ankara Ü	Ayaş MYO	Limani, Havaalanı ve	2+0	S	4	4	3,3

			VIP Güvenliği					
5	Artvin Çoruh Ü	Artvin MYO	YOK	-	-	-	-	-
6	Atatürk Ü	Horasan MYO	YOK	-	-	-	-	-
7	Aydın Adnan Menderes Ü	Aydın MYO	Liman Hava Alanı ve Kamusal Alan Güvenliği	2+0	S	3	3	2,5
8	Balıkesir Ü	Kepsut MYO	Hava/Deniz Limanı Güvenliği	2+0	S	3	4	3,3
9	Bandırma Onyediy Eylül Ü	Manyas MYO	Hava ve Deniz Limanı Güvenliği	3+0	S	2	3	2,5
10	Batman Ü	Sosyal Bilimler MYO	YOK	-	-	-	-	-
11	Bayburt Ü	Teknik Bilimler MYO	Hava ve Deniz Limanı Güvenliği	2+0	S	3	4	3,3
12	Bingöl Ü	Bingöl Sosyal Bilimler MYO	YOK	-	-	-	-	-
13	Bitlis Eren Ü	Adilceva z MYO	Hava Alanı ve VIP Güvenliği	2+1	Z	4	4	3,3
14	Bolu Abant İzzet Baysal Ü	Gerede MYO	Hava ve Deniz Limanı Güvenliği	2+0	S	3	4	3,3
15	Bursa Uludağ Ü	Sosyal Bilimler MYO	Hava, Deniz ve Liman Güvenliği	3+0	Z	3	4	3,3
16	Çankırı Karatekin Ü	Sosyal Bilimler MYO	Sivil Havacılık Güvenliği	3+0	S	3	4	3,3
17	Gaziantep Ü	Oğuzeli MYO	Deniz ve Hava Limanı Güvenliği	2+0	Z	4	3	2,5

18	Giresun Ü	Espiye MYO	YOK	-	-	-	-	-
19	Gümüşhane Ü	Torul MYO	Hava ve Deniz Limanı Güvenliği	3+0	Z	3	3	2,5
20	Hatay Mustafa Kemal Ü	Antakya MYO	Hava ve Deniz Limanı Güvenliği	3+0	Z	3	5	4,2
21	Iğdır Ü	Iğdır MYO	Hava ve Deniz Limanı Güvenliği	3+0	Z	4	5	4,2
22	İnönü Ü	Malatya MYO	Havacılık ve Liman Güvenliği	2+0	Z	4	2	1,7
23	İstanbul Ü- Cerrahpaşa	Teknik Bilimleri MYO	Havalimanı Güvenliği	2+0	S	2	2	1,7
			ISPS Code Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Emniyet Kodu	2+0	S	4	3	2,5
24	Kafkas Ü	Sarıkamış MYO	Hava ve Deniz Limanı Güvenliği	3+0	S	3	3	2,5
		Sosyal Bilimler MYO	YOK	-	-	-	-	-
25	Kahramanmaraş İstiklal Ü	Türkoğlu Sosyal MYO	YOK	-	-	-	-	-
26	Karabük Ü	Eskipazar MYO	Limn ve Havaalanı Güvenliği	2+0	Z	4	3	2,5
27	Karamanoğlu Mehmetbey Ü	Sosyal Bilimler MYO	YOK	-	-	-	-	-
28	Kastamonu Ü	MYO	YOK	-	-	-	-	-
29	Kayseri Ü	Bünyan MYO	Limn ve Havaalanı Güvenliği	3+0	Z	4	3	2,5
30	Kilis 7 Aralık Ü	Teknik Bilimler MYO	Limn ve Havaalanı Güvenliği	1+1	S	2	2	1,7

31	Kocaeli Ü	Hereke Ömer İsmet Uzunyol MYO	Liman Havaalanı Güvenliği	2+0	S	4	3	2,5
32	Manisa Celâl Bayar Ü	Salihli MYO	Hava ve Deniz Liman Güvenliği	3+0	Z	4	3	2,5
33	Muğla Sıtkı Koçman Ü	Köyceğiz MYO	Liman, Havaalanı ve VIP Güvenliği	3+0	S	4	4	3,3
34	Munzur Ü	Çemişge zek MYO	YOK	-	-	-	-	-
35	Muş Alparslan Ü	Varto MYO	YOK	-	-	-	-	-
36	Necmettin Erbakan Ü	Meram MYO	YOK	-	-	-	-	-
37	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü	Gülşehir Sosyal MYO	Hava ve Deniz Limanları Güvenliği	2+0	Uzm anlık Alan Ders i	3	4	3,3
38	Niğde Ömer Halisdemir Ü	Niğde Sosyal Bilimler MYO	YOK	-	-	-	-	-
39	Ondokuz Mayıs Ü	Bafra MYO	YOK	-	-	-	-	-
40	Osmaniye Korkut Ata Ü	Düziçi MYO	YOK	-	-	-	-	-
41	Pamukkale Ü	Acıpayım MYO	Hava ve Deniz Limanları Güvenliği	3+0	Z	2	4	3,3
42	Selçuk Ü	Karapınar Aydoğan lar MYO	YOK	-	-	-	-	-
43	Siirt Ü	Teknik Bilimler MYO	YOK	-	-	-	-	-
44	Şırnak Ü	Şırnak MYO	YOK	-	-	-	-	-
45	Tokat Gaziosmanpa şa Ü	Erbaa MYO	YOK	-	-	-	-	-

46	Van Yüzüncü Yıl Ü	Van Güvenlik MYO	Hava ve Deniz Limanı Güvenliği	2+0	S	3	3	2,5
47	Yalova Ü	Çınarcık MYO	Hava/Deniz Limanı Güvenliği	2+0	Z	4	3	2,5
48	Yozgat Bozok Ü	Sorgun MYO Yozgat Bozok Ü-Şefaati MYO	Havaalanı Liman ve VIP Güvenliği	3+0	S	3	4	3,3
49	Zonguldak Bülent Ecevit Ü	Devrek MYO	YOK	-	-	-	-	-

Tablo 8 incelendiği zaman, sivil havacılık güvenliği ile deniz liman güvenliği ile ilgili dersler, Artvin Çoruh Ü-Artvin MYO, Atatürk Ü-Horasan MYO, Batman Ü-Sosyal Bilimler MYO, Bingöl Ü-Bingöl Sosyal Bilimler MYO, Giresun Ü-Espiye MYO, Kafkas Ü-Sosyal Bilimler MYO, Kahramanmaraş İstiklal Ü-Türkoğlu Sosyal MYO, Karamanoğlu Mehmetbey Ü-Sosyal Bilimler MYO, Kastamonu Ü-MYO, Munzur Ü-Çemişgezek MYO, Muş Alparslan Ü-Varto MYO, Necmettin Erbakan Ü- Meram MYO, Niğde Ömer Halisdemir Ü-Niğde Sosyal Bilimler MYO, Ondokuz Mayıs Ü-Bafra MYO, Osmaniye Korkut Ata Ü-Düziçi MYO, Selçuk Ü-Karapınar Aydoğanlar MYO, Siirt Ü-Teknik Bilimler MYO, Şırnak Ü-Şırnak MYO, Tokat Gaziosmanpaşa Ü-Erbaa MYO ve Zonguldak Bülent Ecevit Ü-Devrek MYO'ların eğitim müfredatında yer almamaktadır. Aksaray Ü-Aksaray Sosyal Bilimler MYO, Ankara Ü-Ayaş MYO, Aydın Adnan Menderes Ü-Aydın MYO, Balıkesir Ü-Kepsut MYO, Bandırma Onyedi Eylül Ü-Manyas MYO, Bayburt Ü-Teknik Bilimler MYO, Bolu Abant İzzet Baysal Ü-Gerede MYO, Çankırı Karatekin Ü-Sosyal Bilimler MYO, Giresun Ü-Espiye MYO, İstanbul Ü-Cerrahpaşa- Teknik Bilimleri MYO, Kafkas Ü-Sarıkamış MYO, Kilis 7 Aralık Ü-Teknik Bilimler MYO, Kocaeli Ü-Hereke Ömer İsmet Uzunyol MYO, Muğla Sıtkı Koçman Ü-Köyceğiz MYO, Van Yüzüncü Yıl Ü-Van Güvenlik MYO, Yozgat Bozok Ü-Sorgun MYO ve Yozgat Bozok Ü-Şefaati MYO'ların ilgili dersleri seçmeli olarak müfredatında yer almaktadır. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü-Gülşehir Sosyal MYO ilgili dersi uzmanlık alan dersi olarak müfredatında yer vermektedir. (%4,2) Sivil Havacılık Güvenliği ve Deniz Limanı Güvenliği ili ilgili dersi, Hatay Mustafa Kemal Ü-Antakya MYO ve Iğdır Ü-Iğdır MYO en yüksek ağırlıklı olarak okutulmaktadır. (%1,7) Sivil Havacılık Güvenliği ve

Deniz Limanı Güvenliği ili ilgili dersi, İnönü Ü-Malatya MYO, İstanbul Ü-Cerrahpaşa-Teknik Bilimleri MYO ve Kilis 7 Aralık Ü-Teknik Bilimler MYO en düşük ağırlıklı olarak okutulmaktadır.

Günümüzde havaalanları, deniz limanlar, nakliye şirketleri, güvenlik şirketleri gibi çeşitli önemli unsurlar savaş ve terörizm yüzünden risklerle karşı karşıyadır (Çora, 2010). Güvenlik hizmeti sağlayıcıları, ulusal hükümetlere güvenlikle ilgili temel sorumluluklar yükleyen yeni Avrupa yasaları ışığında, güvenlik zincirindeki tek bir halka olarak sınırlı bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, yıkıcı bir terör saldırısı durumunda özel güvenlik şirketlerinin sorumluluğunun sınırlı olmadığı da bir gerçektir (Güney, 2006). Aynı durum havaalanları, deniz limanları, imalathaneler için de geçerlidir. İngiltere’de Eylül 1990’da çıkan “*Havacılık ve Denizcilik Güvenlik Kanunu*” ile terörizmin dikkatle önlenmesi için özel güvenlik sistemlerine daha çok gelişmiş görev verme potansiyeli ortaya çıkmıştır (Özdemir, 2019).

Özel güvenlik eğitim kurumlarında sivil havacılık güvenliği ve deniz liman güvenliği dersinin, ders saati, uygulama yöntemi Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Özel güvenlik kurumlarında terör ve terörizm dersi

		Temel Eğitimi			Yenileme Eğitimi		
	Ders Adı	Saat	Yüzde (%)	Ders Adı	Saat	Yüzde (%)	
Silahsız Güvenlik Eğitimi	Özel Terör ve Terörizm	-	-	Terör ve Terörizm	-	-	
Silahlı Güvenlik Eğitimi	Özel Terör ve Terörizm	-	-	Terör ve Terörizm	-	-	

Tablo 9 incelendiği zaman, özel güvenlik eğitim kurumlarında terör ve terörizm ile ilgili dersleri temel ve yenileme eğitimlerin müfredatında yer almadığı görülmektedir.

Ülkemizde 2022-2023 eğitim öğretim yılında özel güvenlik ve koruma ön lisans programı bulunan programların müfredat dersleri incelendiğinde terör ve terörizm ile ilgili derslerin, ders adı, ders yöntemi, dersin türü ve dönemleri Tablo 10’da belirtilmiştir.

Tablo 10. Özel güvenlik ve koruma ön lisans programı terör ve terörizm dersi

S. N	Ü Adı	MYO Adı	Ders Adı	Ders Yöntemi	Ders Türü	Yarıyılı	AKTS	Yüzde (%)
				T/U	Z/S			
1	Adıyaman Ü	Sosyal Bilimler MYO	Terör ve Terörizm	2+0	Z	4	2	1,7

2	Akdeniz Ü	Sosyal Bilimler MYO	Terör Terörizm	ve	2+0	Z	3	4	3,3
3	Aksaray Ü	Aksaray Sosyal Bilimler MYO	Terör Terörizm	ve	2+0	Z	2	4	3,3
4	Ankara Ü	Ayaş MYO	Güvenlik Terör	ve	2+0	S	3	3	2,5
5	Artvin Çoruh Ü	Artvin MYO	Terör Terörizm	ve	2+0	Z	2	4	3,3
6	Atatürk Ü	Horasan MYO	YOK		-	-	-	-	-
7	Aydın Adnan Menderes Ü	Aydın MYO	Terör Terörizm	ve	3+0	Z	3	4	3,3
8	Balıkesir Ü	Kepsut MYO	Devlet Güvenliği Terörle Mücadele	ve	3+0	Z	4	3	2,5
9	Bandırma Onyedi Eylül Ü	Manyas MYO	Türkiye’de Terör Hareketleri		3+0	S	3	3	2,5
10	Batman Ü	Sosyal Bilimler MYO	Terör Terörizm	ve	2+0	Z	4	3	2,5
11	Bayburt Ü	Teknik Bilimler MYO	Terör Terörizm	ve	2+0	Z	3	4	3,3
12	Bingöl Ü	Bingöl Sosyal Bilimler MYO	Devlet Güvenliği Terörle Mücadele	ve	3+0	S	4	3	2,5
13	Bitlis Eren Ü	Adilcevaz MYO	YOK		-	-	-	-	-
14	Bolu Abant İzzet Baysal Ü	Gerede MYO	Güvenlik Terör	ve	2+0	S	2	2	1,7
15	Bursa Uludağ Ü	Sosyal Bilimler MYO	Terör Terörizm	ve	1+2	Z	3	3	2,5
16	Çankırı Karatekin Ü	Sosyal Bilimler MYO	Terör Terörle Mücadele	ve	3+0	S	3	5	4,2
17	Gaziantep Ü	Oğuzeli MYO	Patlayıcı Madde Terörle Mücadele	ve	2+0	S	4	2	1,7

18	Giresun Ü	Espiye MYO	Terör ve Terörizm	2+0	Z	4	2	1,7
19	Gümüşhane Ü	Torul MYO	Devlet Güvenliği ve Terörle Mücadele	3+0	Z	4	5	4,2
20	Hatay Mustafa Kemal Ü	Antakya MYO	Terör ve Terörizm	2+0	Z	3	3	2,5
21	İğdır Ü	İğdır MYO	Devlet Güvenliği ve Terörle Mücadele	3+0	S	2	4	3,3
			Terör ve Terörizm	3+0	Z	4	4	3,3
22	İnönü Ü	Malatya MYO	Terör ve Terörizm	2+0	Z	3	3	2,5
23	İstanbul Ü-Cerrahpaşa	Teknik Bilimleri MYO	Terör ve Terörizm	2+0	S	3	4	3,3
24	Kafkas Ü	Sarıkamış MYO	Devlet Güvenliği ve Terör	3+0	Z	3	3	2,5
		Sosyal Bilimler MYO		4+0	Z	3	4	3,3
25	Kahramanmaraş İstiklal Ü	Türkoğlu Sosyal MYO	YOK	-	-	-	-	-
26	Karabük Ü	Eskipazar MYO	Devlet Güvenliği ve Terörle Mücadele	2+0	S	3	3	2,5
27	Karamanoğlu Mehmetbey Ü	Sosyal Bilimler MYO	Terör ve Terörizm	2+0	Z	3	4	3,3
28	Kastamonu Ü	MYO	Türkiye'de Terör Hareketleri ve Terörizm	3+0	Mesleki Seçmeli	1 3	3	2,5
29	Kayseri Ü	Bünyan MYO	Devlet Güvenliği ve Terörle Mücadele	3+0	Z	3	3	2,5
30	Kilis Aralık Ü	7 Teknik Bilimler MYO	Terörle Mücadele Yöntemleri	2+0	Z	4	2	1,7

31	Kocaeli Ü	Hereke Ömer İsmet Uzunyol MYO	Terör Terörizm	ve	2+0	S	4	3	2,5
32	Manisa Celâl Bayar Ü	Salihli MYO	Terör Terörizm	ve	2+0	Z	3	3	2,5
33	Muğla Sıtkı Koçman Ü	Köyceğiz MYO	Terör Terörizm	ve	3+0	Z	3	4	3,3
34	Munzur Ü	Çemişgezek MYO	Devlet Güvenliği Terörle Mücadele	ve	2+0	Tekni k Seçme li	4	3	2,5
35	Muş Alparslan Ü	Varto MYO	Terör Terörizm	ve	2+0	Z	4	4	3,3
36	Necmettin Erbakan Ü	Meram MYO	Devlet Güvenliği Terörle Mücadele	ve	3+0	Z	4	3	2,5
37	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü	Gülşehir Sosyal MYO	Terör Terörizm	ve	2+0	Z	3	4	3,3
38	Niğde Ömer Halisdemir Ü	Niğde Sosyal Bilimler MYO	Devlet Güvenliği Terörle Mücadele	ve	3+0	S	3	4	3,3
39	Ondokuz Mayıs Ü	Bafra MYO	YOK		-	-	-	-	-
40	Osmaniye Korkut Ata Ü	Düziçi MYO	Terör Terörizm	ve	2+0	Z	3	3	2,5
41	Pamukkale Ü	Acıpayam MYO	Terör Terörizm	ve	3+0	Z	3	3	2,5
42	Selçuk Ü	Karapınar Aydoğanlar MYO	Siber Güvenlik Terör	ve	4+0	S	4	4	3,3
43	Siirt Ü	Teknik Bilimler MYO	Terör Terörizm	ve	3+0	Z	4	4	3,3
44	Şırnak Ü	Şırnak MYO	YOK		-	-	-	-	-
45	Tokat Gaziosmanp aşa Ü	Erbaa MYO	Türkiye'de Terör Hareketleri		2+0	S	3	2	1,7
46	Van Yüzüncü Yıl Ü	Van Güvenlik MYO	YOK		-	-	-	-	-
47	Yalova Ü	Çınarcık MYO	Terör Terörizm	ve	2+0	Z	3	3	2,5

48	Yozgat Bozok Ü	Sorgun MYO Şefaati MYO	Terör ve Terörizm	2+0	Z	3	3	2,5
49	Zonguldak Bülent Ecevit Ü	Devrek MYO	Terör ve Terörizm	2+0	S	4	4	3,3

Tablo 10 incelendiği zaman, terör ve terörizm ile ilgi dersler Atatürk Ü-Horasan MYO, Bitlis Eren Ü-Adilcevaz MYO, Kahramanmaraş İstiklal Ü-Türkoğlu Sosyal MYO, Ondokuz Mayıs Ü-Bafra MYO, Şırnak Ü-Şırnak MYO ve Van Yüzüncü Yıl Ü-Van Güvenlik MYO'ların eğitim müfredatında yer almamaktadır. Ankara Ü-Ayaş MYO, Bandırma Onyedi Eylül Ü-Manyas MYO, Bingöl Ü-Bingöl Sosyal Bilimler MYO, Bolu Abant İzzet Baysal Ü-Gerede MYO, Çankırı Karatekin Ü-Sosyal Bilimler MYO, Gaziantep Ü-Oğuzeli MYO, Iğdır Ü-Iğdır MYO, İstanbul Ü-Cerrahpaşa- Teknik Bilimleri MYO, Karabük Ü-Eskipazar MYO, Kocaeli Ü-Hereke Ömer İsmet Uzunyol MYO, Niğde Ömer Halisdemir Ü-Niğde, Selçuk Ü-Karapınar Aydoğanlar MYO, Tokat Gaziosmanpaşa Ü-Erbaa MYO ve Zonguldak Bülent Ecevit Ü-Devrek MYO'lardaki ilgili dersler seçmeli olarak müfredatında yer almaktadır. Ayrıca, Kastamonu Ü-MYO'daki ilgili dersi mesleki seçmeli olarak ve Munzur Ü-Çemişgezek MYO'da ise teknik seçmeli olarak eğitim programı müfredatında yer almaktadır. (%1,7) Terör ve terörizm ile ilgili dersi, Adıyaman Ü-Sosyal Bilimler MYO, Bolu Abant İzzet Baysal Ü-Gerede MYO, Gaziantep Ü-Oğuzeli MYO, Giresun Ü-Espiye MYO, Kilis 7 Aralık Ü-Teknik Bilimler MYO ve Tokat Gaziosmanpaşa Ü-Erbaa MYO'larda en düşük ağırlıklı olarak eğitim programı müfredatında yer almaktadır. (%4,2) Terör ve terörizm ile ilgili dersi, Gümüşhane Ü-Torul MYO ve Çankırı Karatekin Ü-Sosyal Bilimler MYO'da en yüksek ağırlıklı olarak eğitim programı müfredatında yer almaktadır. Özel güvenlik eğitim kurumlarında staj durumu Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Özel güvenlik eğitim kurumlarında staj durumu

	Temel Eğitimi			Yenileme Eğitimi		
	Ders Adı	Saat	Yüzde (%)	Ders Adı	Saat	Yüzde (%)
Silahsız Özel Güvenlik Eğitimi	Staj	-	-	Staj	-	-
Silahlı Özel Güvenlik Eğitimi	Staj	-	-	Staj	-	-

Tablo 11 incelendiği zaman, özel güvenlik eğitim kurumlarında temel ve yenileme eğitimlerin müfredatında "staj" durumunun olmadığı görülmektedir.

Ülkemizde 2022-2023 eğitim öğretim yılında özel güvenlik ve koruma ön lisans programı bulunan programların müfredat dersleri incelendiğinde Staj ile ilgili derslerin, ders adı, ders yöntemi, dersin türü ve dönemleri Tablo 12’de belirtilmiştir.

Tablo 12. Özel güvenlik ve koruma ön lisans programı staj durumu

S. N	Ü Adı	MYO Adı	Staj Durumu	Ders Yöntemi	Ders Türü	Yarıyıl	AKTS	Yüzde (%)
				T+U	Z/S			
1	Adıyaman Ü	Sosyal Bilimler MYO	VAR	0+0	Z	$\frac{3}{4}$	4	3,3
2	Akdeniz Ü	Sosyal Bilimler MYO	YOK	-	-	-	-	-
3	Aksaray Ü	Aksaray Sosyal Bilimler MYO	VAR	1+1	Z	3	5	4,2
4	Ankara Ü	Ayaş MYO	VAR	0+0	Z	3	5	4,2
5	Artvin Çoruh Ü	Artvin MYO	VAR	0+0	Z	4	8	6,7
6	Atatürk Ü	Horasan MYO	YOK	-	-	-	-	-
7	Aydın Adnan Menderes Ü	Aydın MYO	VAR	0+2	Z	4	8	6,7
8	Balıkesir Ü	Kepsut MYO	VAR	0+0	S	$\frac{1}{2}$	4	3,3
9	Bandırma Onyedi Eylül Ü	Manyas MYO	VAR	0+18	Z	4	18	15
10	Batman Ü	Sosyal Bilimler MYO	VAR	0+0	Z	4	6	5
11	Bayburt Ü	Teknik Bilimler MYO	VAR	0+8	Z	4	8	6,7
12	Bingöl Ü	Bingöl Sosyal Bilimler MYO	VAR	2+6	Z	4	4	3,3
13	Bitlis Eren Ü	Adilcevaz MYO	VAR	0+0	Z	4	5	4,2
14	Bolu Abant İzzet Baysal Ü	Gerede MYO	VAR	0+0	Z	4	8	6,7
15	Bursa Uludağ Ü	Sosyal Bilimler MYO	VAR	0+0	Z	$\frac{3}{4}$	4	3,3
16	Çankırı Karatekin Ü	Sosyal Bilimler MYO	VAR	0+0	Z	3	8	6,7
17	Gaziantep Ü	Oğuzeli MYO	VAR	0+0	Z	2	4	3,3
18	Giresun Ü	Espiye MYO	VAR	0+0	Z	3	5	4,2
19	Gümüşhane Ü	Torul MYO	VAR	0+0	Z	$\frac{3}{4}$	4	3,3

20	Hatay Mustafa Kemal Ü	Antakya MYO	VAR	0+0	Z	2	6	5
21	İğdır Ü	İğdır MYO	VAR	0+0	S	3	0	0
22	İnönü Ü	Malatya MYO	YOK	-	-	-	-	-
23	İstanbul Ü- Cerrahpaşa	Teknik Bilimleri MYO	VAR	0+0	Z	2	5	4,2
24	Kafkas Ü	Sarıkamış MYO Sosyal Bilimler MYO	YOK	-	-	-	-	-
25	Kahramanmaraş İstiklal Ü	Türkoğlu Sosyal MYO	VAR	0+0	Z	2	8	6,7
26	Karabük Ü	Eskipazar MYO	VAR	0+0	Z	2	8	6,7
27	Karamanoğlu Mehmetbey Ü	Sosyal Bilimler MYO	VAR	0+0	Z	2	8	6,7
28	Kastamonu Ü	MYO	VAR	0+2	Z	3	8	6,7
29	Kayseri Ü	Bünyan MYO	VAR	0+0	Z	3	10	8,3
30	Kilis Aralık Ü ⁷	Teknik Bilimler MYO	VAR	0+0	S	2	8	6,7
31	Kocaeli Ü	Hereke Ömer İsmet Uzunyol MYO	VAR	0+0	Z	3	3	2,5
32	Manisa Celâl Bayar Ü	Salihli MYO	VAR	0+0	Z	4	7	5,8
33	Muğla Sıtkı Koçman Ü	Köyceğiz MYO	VAR	0+0	Z	2	6	5
34	Munzur Ü	Çemişgezek MYO	VAR	0+0	Z	3	3	2,5
35	Muş Alparslan Ü	Varto MYO	VAR	0+2	Z	3	8	6,7
36	Necmettin Erbakan Ü	Meram MYO	VAR	0+2	Z	2	5	4,2
37	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü	Gülşehir Sosyal MYO	VAR	0+2	Z	4	5	4,2
38	Niğde Ömer Halisdemir Ü	Niğde Sosyal Bilimler MYO	VAR	0+0	Z	3	5	4,2
39	Ondokuz Mayıs Ü	Bafra MYO	VAR	0+0	Z	2	10	8,3
40	Osmaniye Korkut Ata Ü	Düziçi MYO	VAR	0+0	Z	2	4	3,3
41	Pamukkale	Acıpayam MYO	VAR	5+35	Z	4	30	25

Ü									
42	Selçuk Ü	Karapınar Aydoğanlar MYO	YOK	-	-	-	-	-	-
43	Siirt Ü	Teknik Bilimler MYO	VAR	0+0	Z	3	2	1,7	
44	Şırnak Ü	Şırnak MYO	YOK	-	-	-	-	-	
45	Tokat Gaziosmanp aşa Ü	Erbaa MYO	VAR	0+4	Z	4	4	3,3	
46	Van Yüzüncü Yıl Ü	Van Güvenlik MYO	VAR	0+0	Z	2	5	4,2	
47	Yalova Ü	Çınarcık MYO	VAR	0+0	Z	4	6	5	
48	Yozgat Bozok Ü	Sorgun MYO Şefaati MYO	VAR	0+0	Z	3	4	3,3	
49	Zonguldak Bülent Ecevit Ü	Devrek MYO	VAR	0+0	Z	2	8	6,7	

Tablo 12 incelendiği zaman, Akdeniz Ü-Sosyal Bilimler MYO, Atatürk Ü-Horasan MYO, İnönü Ü-Malatya MYO, Kafkas Ü-Sarıkamış MYO, Kafkas Ü-Sosyal Bilimler MYO, Selçuk Ü-Karapınar Aydoğanlar MYO ve Şırnak Ü-Şırnak MYO'larda özel güvenlik ve koruma ön lisans programlarında staj eğitim müfredatında yer almamaktadır. Fakat Balıkesir Ü-Kepsut MYO, Iğdır Ü-Iğdır MYO ve Kilis 7 Aralık Ü-Teknik Bilimler MYO'larda staj isteğe bağlı olarak eğitim müfredatında yer almaktadır. (%1,7) Staj, Siirt Ü-Teknik Bilimler MYO'da en düşük ağırlıklı olarak eğitim programı müfredatında yer almaktadır. (%25) Staj, Pamukkale Ü-Acıpayam MYO'da en yüksek ağırlıklı olarak eğitim programı müfredatında yer almaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Özel güvenlik görevlisi olmak isteyen bireylere ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri ve deneyimi kazandırmak için özel eğitim kurumları ve üniversiteler tarafından eğitim verilmektedir. Bu eğitim, 5188 sayılı Kanun ve bu kanunun uygulanmasına ilişkin Yönetmelik kapsamında düzenlenmektedir. Mevzuat gereği temel eğitim, teori, uygulama ve silah eğitiminden oluşmak üzere en fazla yüz yirmi (120) saat olarak belirlenmiştir. Fakat üniversitelerin bünyesinde yer alan MYO'lardaki özel güvenlik ve koruma ön lisans programlarından mezun olanların öğrencilerden silah eğitimi dışında özel güvenlik temel eğitim şartı aranmamaktadır. Özel güvenlik eğitimi, özel güvenlik eğitim kurumlarında

silahsız temel eğitim yüz (100), silahlı temel eğitim yüz yirmi (120) saat olarak uygulanmakta ve silahsız temel eğitim iki (2), silahlı temel eğitim üç (3) hafta içerisinde tamamlanabilmektedir. Üniversitelerin özel güvenlik ve koruma ön lisans programlarında ise dört (4) dönem halinde toplam iki (2) yıl süre ile eğitim verilmektedir. Üniversitelerde özel eğitim kurumlarına nazaran çok daha detaylı ve uzun süreli eğitim verildiği görülmektedir. Bu durum, eğitim sisteminde kurum ve kuruluşlar arasında birlikteliğin ve standart bir eğitim tarzının olmadığını göstermektedir. Özel güvenlik eğitim kurumlarında iki, üç hafta gibi kısa sürede özel güvenlik eğitimi gören kursiyerler ile iki yıl gibi uzun sürede özel güvenlik eğitimi gören öğrenciler aynı terazide tartılmaktadır. Bu durum hem adaleti bozmakta hem de kaliteli ve verimli bir hizmet vermeyi düşürmektedir.

Özel güvenlik ve koruma ön lisans programları düzeyinde eğitim veren üniversitelerin müfredatları incelendiğinde, derslerin zorunlu ve seçmeli olmak üzere iki ders türünden oluştuğu hemen göze çarpmaktadır. Araştırmaya konu olan kırk dokuz (49) üniversitenin müfredatlarında yer alan uyuşturucu madde bilgisi, hava/deniz liman güvenliği ve terör/terörizm dersleri gerek zorunlu gerek seçmeli ve gerekse toplam ders sayıları bakımından üniversiteler arasında fark bulunmaktadır. Bu durum orantısız bir ders dağılım haritasını ortaya koymaktadır. Müfredatlar arasında tam bir mutabakattan söz edilemediği için özel güvenlik ve koruma ön lisans programların eğitiminde standart bir müfredatın oluşmadığını söylemek mümkündür. Bu ön lisans programlarında verilen eğitim, özel güvenlik mevzuatı gereğince okutulacak zorunlu ders müfredatları uygunluğu bakımından farklılıklar göstermektedir. Bu durumun önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmesi gerekir.

5188 sayılı Kanun kapsamında, Türkiye'deki hava/deniz limanları güvenliği yürütülmektedir. 5188 sayılı Kanun kapsamında "*Sivil Havacılık Güvenliği*" ve "*Deniz Limanı Güvenliği*" alanındaki branş eğitimlerini uluslararası yükümlülükler gereğince tanımakta ve kabul etmektedir. Ayrıca sivil havacılık güvenliği ile deniz limanı güvenliğinde istihdam edilen özel güvenlik görevlileri uluslararası mevzuatın zorunlu kıldığı eğitim programlarını da tamamlamaları gerekmektedir. Gemici ve Yılmaz (2019)'a göre, havalimanlarında güvenlik açıklarının oluşmaması için güvenlik personelinin eğitimlerinin hataları en aza indirecek şekilde eğitim sürekliliğinin sağlanması sonucuna varmıştır. Havalimanlarındaki özel güvenlik görevlileri gibi deniz limanlarında istihdam edilmiş özel güvenlik görevlileri de eğitiminde sıkıntılar mevcuttur. Tohumcu ve Kazan (2019)'a göre deniz limanlarında çalışan özel güvenlik görevlilerin de bir tehlike anında ne yapacağını bilmeyen ve eğitim almamış personellerin sahalarda görevlendirilmiş olduğunun sonucuna

varmıştır. Bu bağlamda özel güvenlik kurumları ile özel güvenlik ve koruma ön lisans programlarının müfredatlarında yer alan uyuşturucu madde bilgisi dersi; özel güvenlik eğitim kurumlarında, silahsız ve silahlı temel özel güvenlik eğitimi iki (2) saat ile silahsız ve silahlı yenileme özel güvenlik görevlilerin eğitiminde ise bir (1) saatlik zorunlu olarak eğitim verilmektedir. Özel güvenlik ve koruma ön lisans program müfredatlarının hepsinde yer almaktadır ve ortalama iki (2) saat eğitim verilmektedir. Hava/deniz liman güvenliği dersi; özel güvenlik eğitim kurumlarında okutulması zorunlu olan ders kapsamı dışındadır. Özel güvenlik ve koruma ön lisans program müfredatlarının yarısında yer almaz iken yarısında yer almaktadır ve ortalama iki (2) saatlik eğitime denk gelmektedir. Terör/terörizm dersi; özel güvenlik eğitim kurumlarında okutulması zorunlu olan ders kapsamı dışındadır. Özel güvenlik ve koruma ön lisans programın müfredatlarında genel olarak yer almaktadır ve ortalama iki (2) saatlik eğitime denk gelmektedir. Staj; özel güvenlik eğitim kurumlarında okutulması zorunlu olan ders kapsamı dışındadır. Özel güvenlik ve koruma ön lisans programlarında genel olarak zorunlu staj mevcuttur.

Akademik anlamda kendini yetiştirmek isteyen ön lisans öğrencileri için yeni düzenlemeler ve eşitsizliğin ortadan kaldırmak maksatlı düzenlemeler yapılmalıdır ve ders programları ona göre düzenlemelere gidilmelidir (Yağcı ve Güney, 2022). Bu bağlamda özel güvenlik görevlileri kendi alanlarında branşlaşabilmeleri ve daha iyi güvenlik hizmeti verebilmeleri için yeni eğitim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Özel güvenlik ve koruma ön lisans programlarındaki müfredatlarına Metaverse (simülasyon eğitimleri), MODÜL ve 3+1 Eğitim Modeli uygulanabilir.

Kaynakça

- Akmaral, K. (2004). *Anti teröristin el kitabı*. Bilge Karınca Yayınları.
- Bilgin, O. C. (2022). *Ortaokul öğrencilerinin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin interaktif eğitim yazılımları hakkındaki görüşleri* (Yayın No. 736920) [Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çetinöz, E. (2019). *Türkiye’de & Dünyada uyuşturucu ile mücadele. suç araştırmaları ve kriminoloji araştırma merkezi (SAMER)*. Polis Akademisi Yayınları.
- Çınar, B. (1997). *Devlet güvenliği, istihbarat ve terör*. Sam Yayınları.

- Çora, H. (2010). *Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’de özel güvenlik hizmetleri yapısı ve uyum sorunları* (Yayın No. 262623) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM). (2021). *Özel güvenlik ve koruma programları müfredatı hk.* Erişim adresi: <https://www.oidbdokuman.com/?newUrun=1&Id=2227051&CatId=bs739777>
- Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM). (2023). *Özel güvenlik denetleme başkanlığı, özel güvenlik istatistikleri.* Erişim adresi: <https://www.egm.gov.tr/ozelguvenlik/ozel-guvenlik-istatistikleri>
- Ersoy, S. (2007). *İslam hukukunda terörle ilgili suçlar ve cezaları* (Yayın No. 208585) [Yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Freeman, M. (2011). The sources of terrorist financing: Theory and typology. *Studies in Conflict & Terrorism*. 34 (6), 461-475. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2011.571193>
- Gemici, E. & Yılmaz, H. (2019). Güvenlik stratejileri ve yönetimi açısından havacılık güvenliği. *Journal of Aviation*. 3(1), 15-27. <https://doi.org/10.30518/jav.550123>
- Güney, A. (2006). *Türkiye’de özel güvenlik teşkilatlarının yetkilerinin analizi* (Yayın No. 214419) [Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Güzel, C. (2002). *Korkunun korkusu: Terörizm, silinen yüzler karşısında terör.* Ayraç Yayınevi.
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (ÖSYM). (2022). *2022-yükseköğretim kurumları sınavı (YKS) yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzu* Erişim adresi: <https://www.osym.gov.tr/TR,23885/2022-yuksekogretim-kurumlari-sinavi-yks-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html>
- Örgün, F. (2001). *Küresel terör.* Okumuş Adam Yayınları.
- Özdemir, Y. (2019). *Özel güvenlik sektörünün sosyo-ekonomik sorunları: Tekirdağ örneği.* (Yayın No. 214419) [Yüksek lisans tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun (5188 Sayılı Kanun). (2004). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5188.pdf>

- Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik. (2004).
Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7190&MevzuatTur=7&MevzuatTip=5>
- Polat, M. (2021). Terörizm'in finansmanında uyuşturucunun yeri ve önemi: Pkk örneği. 20. *Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu: KAYFOR Tam Metin Bildiri Kitabı*. 21-22-23 Ekim 2021 Malatya / Türkiye, 921-941.
- Senate, Congress. (2003, May 20). S. Hrg. 108-173 - Narco-Terrorism: International Drug Trafficking and Terrorism--A Dangerous Mix. [Government]. U.S. Government Printing Office. Erişim adresi: <https://www.govinfo.gov/app/details/CHRG-108shrg90052>
- Sevgel, S. (2019), *Organize suçlar ve terörizmle ilişkisi: Pkk terör örgütünün finans kaynaklarının tespitine yönelik genel bir değerlendirme*. Erişim adresi: https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/tadoc/pdf/akdyay/2019/org_suc_ve_tero_ils_pkk_fns_kayn.pdf
- Tekiner, M. A. & Kayabaşı, C. (2017). Narko terörizm tehdidi ile mücadelede polis eğitiminin rolü ve önemi. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*. 19(4), 137-154.
- Tohumcu, Ö. K. & Kazan, H. (2019). Uluslararası gemi ve liman tesisi güvenlik kodu (ISPS kod) çerçevesinde limanlarda hazırlanan diğer güvenlik planları ile liman tesisi güvenlik planının entegrasyonu. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*. 29(1), 17-64.
- Turan, D. & Gemici, E. (2020). Terörizmin finansman kaynakları ve karapara aklamanın terörizmin finansmanında ki rolü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 20(2), 257-278. <https://doi.org/10.18037/ausbd.758070>
- Tüfekçi, H. (2022). *Kur'ân'a ve Fıkıh Geleneğine Göre Alkol ve Uyuşturucu Maddeler*. [Doktora tezi. İstanbul Üniversitesi].
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2023). *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında 6136 Sayılı Kanun. (1953).
Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6136.pdf>
- Yağcı, A. & Güney, E. (2022). Private security education (comparison of Turkey and North Cyprus Turkish Republic). *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*. (9), 92-107. <https://doi.org/10.46236/jvosst.1129780>

Yağcı, A. (2021). Yükseköğretim kurumlarında yer alan özel güvenlik ve koruma programlarındaki ilkyardım dersinin analizi. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*. 4(2), 58-76. <https://doi.org/10.53046/ijotem.999936>

Yenipınar, U. & Kardaş, K. (2019). Turizm rehberliği bölümleri müfredat geliştirme önerisi. *Journal of Travel and Tourism Research*. (14), 1-26.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yükseköğretim Kurumları Dokuman Paylaşım Sistemi. (2023). *Ders programları ve ders içerikleri*. Erişim adresi: <http://www.oidbdokuman.Com/?Pnum=9&Pt=Ders+Program%C4%B1+Ve+%C4%B0%C3%A7erikleri>

Yükseköğretim Program ATLAS. (2023). *Özel güvenlik ve koruma programı bulunan üniversiteler*. Erişim adresi: <https://yokatlas.yok.gov.tr/onlisans-program.php?b=40003>

Yükseköğretim Program ATLAS. (2023). *Özel güvenlik ve koruma programı (açık öğretim) bulunan üniversiteler*. Erişim adresi: <https://yokatlas.yok.gov.tr/onlisans-program.php?b=19543>

ULUSLARARASI DERS KİTAPLARI VE EĞİTİM MATERYALLERİ DERGİSİ (IJOTEM)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijotem>

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Etkinliklerinin Yaratıcılığa Katkısına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi

Gökhan AVŞAR¹

Milli Eğitim Bakanlığı
Uzman Öğretmen

avsargokhann@gmail.com

Orcid ID: 000-0001-60241437

Cevdet EPÇAÇAN²

Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim
Bilimleri Bölümü

Doç. Dr.

epcacan@gmail.com

Orcid ID: 0000-0001-8926-3226

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Alınma Tarihi: 31.03.2023

Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 28.05.2023

Kabul edilme tarihi: 28.05.2023

Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 28.05.2023

Alıntı: Avşar, G. & Epçaçan, C. (2023). 8. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinin yaratıcılığa katkısına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 6(1), 131-158.

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Etkinliklerinin Yaratıcılığa Katkısına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi

Gökhan Avşar¹

Milli Eğitim Bakanlığı

Cevdet Epçaçan²

Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

ÖZ

Araştırma Makalesi

Bu araştırmanın amacı 8. Sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinin yaratıcılığa katkısına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemi ve olgu bilim deseni kullanılan araştırmanın çalışma grubu Ardahan il merkezi ve merkez ilçeye bağlı köylerdeki ortaokullarda çalışan on yedi Türkçe öğretmeni olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile yapılmıştır. Elde edilen görüşme verileri içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Öğretmen görüşlerine göre yazma becerisine yönelik etkinlikler yaratıcılığı desteklerken, diğer Türkçe ders kitabı etkinlikleri sürekli kendini tekrar ettiği ve çoğunlukla bilgi ölçtüğü için yaratıcılığa yeterli düzeyde katkı sunamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin Türkçe Dersi Öğretim Programı ile ders kitabı etkinliklerine yönelik önerileri ise etkinliklerde dramatizasyon gibi aktif katılım gerektiren uygulamalara yer verilmesi, ders ortamlarının zenginleştirilmesi, öğretmenlerin gerektiğinde ders kitaplarındaki etkinliklerle yetinmeyerek özgün etkinlikler oluşturması, kendini tekrar eden aynı tür soru kalıpları yerine farklı soru stilleriyle zenginleştirilmiş etkinliklerle çeşitlilik sağlanması ve iş birliğinin ön plana çıkarılması şeklinde sıralanabilir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe dersi öğretim programı, ders kitabı etkinlikleri, yaratıcılık.

Alınma tarihi: 31.03.2023
Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 28.05.2023
Kabul edilme tarihi: 28.05.2023
Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 28.05.2023

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri
Uzman Öğretmen
avsargokhann@gmail.com
Orcid ID: 000-0001-60241437

² Doç. Dr.
epcacan@gmail.com
Orcid ID: 0000-0001-8926-3226

Examination of Teachers' Opinions on The Contribution of 8th Grade Turkish Textbook Activities to Creativity

Abstract

This research aims to identify the teachers' opinion on 8. Grade Turkish coursebook activities' effect on creativity. For this purpose interviews were conducted with teacher. The study group of the research, which used qualitative research method and phenomenology design, was determined as seventeen Turkish teachers working in secondary schools within the body of Ardahan provincial directorate of national education The interviews with the teachers were made with a semi-structured interview form. Obtained interview data were analyzed by content analysis technique. According to the teachers' opinions, while the activities for writing skills support creativity, it has been concluded that other Turkish textbook activities do not contribute enough to creativity as they constantly repeat themselves and mostly measure knowledge. The suggestions of the teachers regarding the Turkish Lesson Curriculum and textbook activities are to include practices that require active participation such as dramatization in the activities, to enrich the lesson environments, to create original activities by not being satisfied with the activities in the textbooks when necessary, to diversify with activities enriched with different question styles instead of repeating the same type of question patterns. providing and promoting cooperation.

Keywords: Turkish teaching curriculum, book activities, creativity.

Research Article

*Received:*31.03.2023

Revision

*received:*28.05.2023.

Accepted: 28.05.2023

Published online:

28.05.2023

¹ Corresponding author:

Expert Teacher

avsargokhann@gmail.com

Orcid ID: 000-0001-60241437

²Assoc.Prof.

omerkrnz@nevsehir.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-3393-6043

Türkçe ders kitaplarında, öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirmesi ve etkili öğrenmeler gerçekleştirebilmesi için her metnin sonunda onlardan etkinlik çalışmaları yapılması istenmektedir. Öğretim sürecinde kullanılan bu tür etkinliklere önce alıştırma, ödev, etkinlik, ev ödevi, proje, performans ödevi gibi farklı isimlendirmeler yapılmış ve zamanla alıştırma ve etkinlik yaygın olarak kullanılmıştır. Süreç içerisinde eğitim alanında etkinliklerle ilgili çeşitli kavramlar oluşarak; eğitim sürecinde etkinlik, etkinlik yaklaşımı, etkinliklerle öğrenme gibi adlandırmalar yapılmıştır (Güneş, 2017). Türkçe öğretiminde öğrenci ve öğretmenler için temel kaynak olan ders kitapları içerisinde çeşitli metinler ve bu metinlere bağlı olarak oluşturulan metin sonu etkinlikleri bulunur (Sarıkaya, 2019). Türkçe ders kitaplarında öğrencilere çeşitli etkinlikler sunularak ders işlendiğinden dolayı Türkçe öğretiminde etkinliklerin önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Bunun yanında Türkçe ders kitabı etkinlikleri incelendiğinde öğrencilere sunulan etkinliklerin beklenen nitelikte olmadığı, etkinliklerin sadece alıştırma niteliği taşıdığı ve bazılarının da öğrencileri devamlı olarak tekrara düşüren çalışmalar olduğu görülmektedir (Çevik ve Güneş, 2017). Etkinlikler ders materyallerinin etkin bir şekilde kullanılmasına olanak sağlayarak gerçek yaşamla ilgili, yeni durumlara uyarlanabilen ve karşılaşılan problemlere etkili çözüm önerileri getiren nitelikte olmalıdır. Öğretim süreci sonunda elde edilen ürünlerin değerlendirilmesine olanak sağlayan; öğretmenle öğrenci ve öğrencilerin kendi arasında iletişimini artıran eğitici nitelikte çalışmalar olması beklenmektedir (Çerçi, 2016). Türkçe ders kitabı etkinlikleri öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini dikkate alarak bilişsel düzeylerine uygun ve fiziksel yeterliliklerini geliştirip temel dil becerilerinin tümüne hitap etmesi etkinliklerin niteliğine olumlu anlamda katkı sunacağı düşünülebilir. Ayrıca Türkçe ders kitabı etkinlikleri üst düzey düşünme becerilerini geliştirmesi, söz dağarcığını geliştirmesi, okuma ve yazma alışkanlığı edinmeyi sağlaması, teknolojinin etkin kullanılmasına imkân sunan nitelikte olması da beklenmektedir (Sarıkaya ve Şakiroğlu, 2021). Ders kitaplarının, öğretim programlarında belirtilen kazanımlar doğrultusunda uygulama ve etkinlikleri içermesi öğretmen ve öğrenciler tarafından tercih edilen ve sıklıkla kullanılan bir öğretim materyali olmasını sağlamıştır. Dolayısıyla Türkçe ders kitabı etkinlikleri programın ve eğitimin genel amaçlarından biri olan yaratıcı düşünme becerisinin geliştirilmesine yönelik olmalıdır (Erdoğan, 2021).

Yaratıcılık bir düşünme şekil olarak ele alınabilir. Değişen eğitim anlayışıyla bireylerin, kendilerine özgü düşüncelere sahip olabilmeleri ve özgün ürünler oluşturabilmeleri için öğrenme süreçlerinde öğretmenlerin öğrencileri yönlendirerek rehberlik etmesi ve sınıf

İçeriklerle onların yaratıcılıklarını desteklemesi gerekmektedir (Özden, 2005). Yaratıcılık ile ilgili alan yazın araştırmaları incelendiğinde yaratıcılık kavramı için birden çok tanımlama yapılmasına rağmen, yaratıcılık kavramıyla ilgili henüz genel geçer bir tanımlama yapılamadığı söylenebilir. Yaratıcılık ile ilgili yapılan tanımlara bakılacak olursa yaratıcılık alışlagelmişin dışında olan, kişi için yararlı bir beceri veya yetenek olduğu görüşü üzerinde durulduğu söylenebilir (Kara ve Şençiçek, 2015). Yaratıcılık, kişinin bir problem karşısında problemin çözümüne ilişkin yeni bir ürün ortaya koymasındır. Bu bağlamda yaratıcılık bir eylem olarak tanımlanmıştır (Torrance, 1967). Özgün ve farklı düşünme becerisi olarak değerlendirilen yaratıcılık bütün bireylerde bulunan ve günlük hayatın en basit problemlerinden bilimsel çalışmalardaki en karmaşık durumlara kadar hayatın her aşamasında kullanılabilen bir yetidir (Temizkan, 2010). Yaratıcılık becerisi bütün bireylerde bulunan bir özellik olmasına rağmen bütün bireyler aynı seviyede yaratıcı olduğu söylenemez. Ayrıca yaratıcılık becerisi eğitim yoluyla da geliştirilebilir (Temizkan, 2014). Eğitim sürecinde bireyler genel olarak belli bir hedefe göre yetiştirilir. Yaratıcılığın desteklendiği eğitim ortamlarında hem yaratıcı bireyler topluma kazandırılır hem de bu bireylerin yaratıcılık becerileri geliştirilir. Eğitimin hedefi geçmiş dönemlerde yapılanları tekrarlamak değil, yeni ve özgün ürünler oluşturma yeteneği edinmiş bireyler yetiştirmektir (Karataş, 2008). Özellikle 2004 yılından sonra yapılandırıcı eğitim anlayışına geçilmesiyle oluşturulan yeni Türkçe dersi öğretim programının, geleneksel öğretim yöntemlerinden farklı olarak uygulanabilmesi için öğretmenlerin öncelikle öğrenme psikolojisini, öğrencilerin bireysel farklılıklarını, yapılandırmacı öğrenme kuramı ve bu kuramın uygulanabilirliği konusunda bilgi sahibi olması gerekir (Epçaçan ve Erzen, 2008). Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018), çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanarak, bireysel farklılıkları göz önüne alıp, öğrencinin derse aktif katılımını sağlayarak, tematik bir anlayışla öğrencilerin günlük hayatlarında kullanabilecekleri dört temel dil becerisi olan dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazmayı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için de ders kitapları temel kaynak olarak kullanılır (Mutlu, Sügümlü ve Cinpolat, 2019). Türkçe Dersi Öğretim Programında belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi için öğretim sürecinde çeşitli etkinlikler uygulanmaktadır. Bu etkinlikler öğrenci düzeyine uygun olarak temel dil becerilerini geliştirmeye yönelik olmalı ve öğretim sürecinde bireyin kişisel farklılıklarına hitap etmelidir (Ülper, 2017). İki, üçüncü sınıf seviyelerinde yaratıcılıkla ilgili az sayıda kazanıma saptanırken dört ve beşinci sınıf seviyelerinde nispeten daha çok kazanıma yer verildiği izlenmiştir. Yaratıcı düşünmeyle ilgili kazanımların sadece bir metinde değil de farklı

metinler birkaç defa tekrarlanması gerekmektedir (Bal, 2014). Öğretim programlarındaki hedeflerin öğrencilere aktarılması ders kitapları aracılığıyla sağlanmaktadır. Öğretim programlarında, öğretiminin gerekli olduğu vurgulanan yaratıcı düşünme becerisinin öğretim sürecine düzeyde olduğunun ve temel dil becerileriyle ilişkisinin belirlenmesi önem arz etmektedir (Dilekçi ve Karatay, 2022). Türkçe dersi öğretim programında yer verilen zihinsel beceriler, temel dil becerileri, üst düzey düşünme becerileri gibi ifadeler yaratıcılık gerektirdiğinden dolayı yaratıcı düşünme ile hayal gücü eğitime dikkat çekmektedir (Ünveren, 2020). Yaratıcı düşünme, öğrenme ve öğretme süreçlerinde önemli bir yer tutarak bireylerin sadece öğrenme alanında değil, çok boyutlu düşünme, hayal gücünü kullanma, karşılaştığı sorunlara yaratıcı çözümler üretebilme ve süreç içerisinde bireyin kendisinin de bir ürün ortaya koyabilme yeterliliğine katkı sunacağı düşünülebilir. Türkçe dersinde öğrencilere çağın gereklerini ve günlük hayatta kullanabilecekleri temel dil becerileri kazandırmada ders kitabı etkinlikleri son derece önemli konumda olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkçe öğretimi sürecinde öğretmenler ders kitabı etkinliklerinin doğrudan uygulayıcısı olduğu için ders kitabı etkinliklerinin yaratıcılığı öğretmen görüşleriyle değerlendirilmesi, programın uygulanma aşamasında ne durumda olduğunun anlaşılması bakımından gerçekçi veriler elde edilmesine katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda öğretmen ve öğrenci görüşlerinden yararlanılması ders kitabı hazırlama ve program geliştirme çalışmalarına da olumlu katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu çalışma günümüzde önemi giderek artan yaratıcılığın genel anlamda ele alınması, yaratıcılık kavramı üzerine tartışılması, Türkçe ders kitabı etkinliklerinin yaratıcılık bakımından niteliğinin belirlenmesi, bu konuda çeşitli çözüm önerileri geliştirilerek eğitim alanında yapılan araştırmalara ve program geliştirme çalışmalarına katkı sağlaması düşünülmektedir. Yapılan bu araştırma sonucunda 2021-2022 eğitim öğretim yılında kullanılan 8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin yaratıcılığı değerlendirilmiştir. Araştırmanın önemli başka bir noktası da 8. Sınıf Türkçe ders kitabında bulunan etkinliklerin bütün öğrenme alanlarıyla ilişkili olarak yaratıcılığa katkısı belirlenmeye çalışılmıştır. Türkçe ders kitabı etkinliklerinin de yaratıcılığayeterli düzeyde katkı sunmadığı düşünüldüğünden dolayı araştırmanın problem cümlesi 8. Sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinin yaratıcılığa katkısına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi, olarak belirlenmiştir. Bu noktadan hareketle, araştırmanın amacı ortaokul 8. Sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinin yaratıcılığa katkısına ilişkin öğretmen görüşlerini saptamaktır. Bu amaç

dorultusunda“ortaokul 8. Sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinin yaratıcılığa katkısına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu temel soru altında aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Türkçe Öğretmenlerinin yaratıcılıkla ilgili görüşleri nelerdir?
2. Yaratıcılık kavramı Türkçe dersi için ne ifade etmektedir?
3. Ders kitabı etkinlikleri öğrencilerin özgün fikirler üretmelerine olanak sağlıyor mu?
4. Ders kitabı etkinliklerinin yaratıcılık bakımından güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?
5. Yaratıcılığı geliştirmesi açısından hangi metin türleri ve etkinlikleri daha etkilidir?
6. Temel dil becerilerini geliştirmesi açısından etkinlikleri yaratıcı buluyor musunuz?
7. Ders kitabı etkinliklerde yaratıcı düşünmeyi engelleyen etkenler nelerdir?
8. Öğretmenlerin yaratıcı etkinlikler oluşturma konusundaki önerilerini nelerdir?

Yöntem

Model

8.Sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin yaratıcılığa etkisini belirlemek amacıyla bu çalışmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıları ve olayları doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma yöntemi olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada nitel araştırmalardan kullanılan desenlerden olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim farkında olduğumuz fakat derinlemesine ve ayrıntılı bilgiye sahip olmadığımız olgulara odaklanır. Olgular günlük yaşantımızda; olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler ve durumlar gibi farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Ancak günlük yaşantımızda karşılaştığımız bu olguları tam anlamıyla kavrayamayabiliriz. Ne tam anlamıyla kavrayabildiğimiz ne de tam anlamıyla yabancı olduğumuz bu olguları araştırma olgubilimin konusudur (Yıldırım ve Şimşek, 2018).Günlük yaşantımızda farkında olmadan kullandığımız ve hayatımızın bir parçası olan yaratıcılık kavramı da bu özelliğinden dolayı olgubilimin konusuna girebilir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Ardahan il merkezi ve merkez ilçeye bağlı köylerdeki ortaokul kurumlarında görev yapan 17 Türkçe öğretmeni oluşturmuştur. Bu çalışmada öğretmenler nitel araştırmalarda kullanılan amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yoluyla seçilmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminde amaç küçük bir örneklem grubu oluşturarak araştırılan problemde ele alınan bireylerin çeşitliliğini maksimum düzeyde yansıtmaktır. Herhangi bir ilde yapılan bir çalışmada ele alınan sorunla ilgili araştırmacının, örneklemini oluştururken o ilin merkezi, kırsal bölgeleri ve varoşları gibi farklı sosyal, kültürel ve ekonomik olanaklara sahip yerlerden seçmesi bu yöntemte örnek verilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada da Ardahan ilinin farklı sosyo-ekonomik ve kültürel bölgelerinde görev yapmakta olan Türkçe öğretmenlerinden görüş alınmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formuyla ses kayıt cihazı kullanılarak elde edilmiştir. Görüşme, bireylerin belirlenmiş bir konuda duygu ve düşüncelerini anlatması olarak tanımlanmaktadır. Görüşme tekniğinin esas amacı bireylerin iç dünyasına girerek onların bakış açısını öğrenmeye çalışmaktır (Karataş, 2015). Görüşmelerde öğretmenlere sekizer soru sorulmuştur. Araştırmacı tarafından hazırlanan veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmadan önce geçerliliği sağlamak amacıyla uzman olarak bir Türkçe öğretmenin ve alanında uzman bir eğitim bilimcine görüşlerine sunulmuştur. Bu görüşme neticesinde gerekli görülen bazı değişiklikler yapılarak veri toplama aracına son şekli verilmiş ve veri toplama aracı uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Öğretmenlerle yapılan görüşmeleri analiz etmek için nitel veri analiz yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılarak öğretmen görüşleri analiz edilmiştir. İçerik analizi, insan davranışlarını ve doğasını anlamak için dolaylı yollarla çalışmayı sağlayan bir tekniktir. İçerik analizi tekniği genellikle sosyal bilimlerde kullanılır. Bu yöntemde belli kurallara dayalı olarak kodlamalar yapılır ve bir metinde bulunan bazı kelimeler daha küçük içerik kategorileriyle sistematik ve tekrarlanabilir bir şekilde ele alınıp incelenir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2020). Birçok kategori kendi içinde kodlanmış veri grupları bulundurulabilir. Bu durumda kategoriler sadeleştirilerek alt kategorilere çevrilir. Ana kategoriler birleştirildiğinde kademeli bir şekilde tematik, kavramsal ve kuramsal bir soyutlamaya doğru gidilir (Saldana,

2019). Bu tür kodlamalar yapılırken araştırmacı verileri detaylı bir şekilde okur ve araştırmanın amacına uygun olacak şekilde önemli olan boyutları belirlemeye çalışır. Ortaya çıkan anlam doğrultusunda araştırmacı kodlar üretir veya doğrudan elde ettiği verilerden yola çıkarak kodlar oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada içerik analizi yapılırken ilk aşama olarak her bir görüşme sorusu önceden tema olarak kabul edilmiş, öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda analizler yapılarak araştırmacılar tarafından ortak olarak belirlenen kategoriler ve kategorilere bağlı olarak da kodlar oluşturulmuştur. Görüşme yapılan öğretmenler sırasıyla “ÖĞ1, ÖĞ2...” biçiminde kodlanmıştır.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Bu çalışmada da katılımcı olan öğretmenlere verdikleri cevaplar teyit ettirilmiştir. Verilerin güvenilirliğini sağlamak için de tutarlılık incelenmesi yapılmıştır. Tutarlılık incelenmesi de araştırmaya dışardan bir gözle bakılır ve araştırmacının, araştırma sürecinde tutarlı davranıp davranmadığını ortaya koyulur. Bu süreç veri toplama araçlarının oluşturulması, verilerin toplanması ve analizi aşamalarından oluşur ve bu aşamalara bakılır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmada veriler iki ayrı araştırmacı tarafından analiz edilmiş, elde edilen bulgular karşılaştırma yoluyla benzerliği sağlanarak ortak karar verilip güvenilirliği artırmaya çalışılmıştır. Veri toplama sürecinin zaman ve diğer koşullar detaylı olarak ifade edilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine herhangi bir değişiklik yapılmadan doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Ulaşılan veriler detaylı olarak rapor edilmiş, araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığı açıklanmıştır.

Bulgular

Yaratıcılığın Tanımına Yönelik Öğretmen Görüşlerinde Elde Edilen Bulgular

Yaratıcılığın tanımı teması ile ilgili öğretmenlerin görüşleri analiz edildiğinde 3 farklı kategori ve bu kategoriye bağlı olarak 7 farklı kod ortaya çıktığı görülmektedir. Buna ilişkin bulgular tablo 1.'de gösterilmiştir.

Tablo 1. *Yaratıcılığın Tanımı Teması*

Kategori	Kod	Öğretmenler	N
Özgün olma	Yeni ve özgün ürün	ÖĞ9, ÖĞ11, ÖĞ16, ÖĞ17	4
	Yeni fikir	ÖĞ3, ÖĞ6, ÖĞ8	3
	Farklı düşünme	ÖĞ2, ÖĞ4	2
	Farklı yöntem	ÖĞ2, ÖĞ10	2
	Alışılmışın dışında olma	ÖĞ4	1

	İşleve takılmama	ÖĞ2, ÖĞ8	2
İşlevsel olma	Pratik	ÖĞ1, ÖĞ4	2
Hayal gücü	Hayal dünyası	ÖĞ14	1
Toplam			17

Tablo 1.'de görüldüğü üzere, yaratıcılığın tanımı teması ile ilgili olarak öğretmenlerin “**Özgün Olma**” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Yeni ve özgün ürünler” (4), “Yeni fikirler” (3) “Farklı yöntem” (2), “Farklı düşünme” (2) ve “Alışılmışın dışında olma” (1) şeklinde görüş belirttikleri saptanmıştır. “**İşlevsel Olma**” kategorisi ve buna bağlı olarak “İşleve takılmama” (2), “Pratik” (2) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. Öğretmenlerin “**Hayal Gücü**” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “**Planlama**” (1) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. Yaratıcılığın tanımı temasında öğretmenlerin çoğu “**Özgün Olma**” Kategorisinde yoğunlaşmışlardır. Bu kategoride de “Yeni ve özgün ürünler” kodu üzerinde yoğunlaşmıştır. Aşağıda görüşme yapılan öğretmenlerin yaratıcılığın tanımına yönelik görüşlerini ifade eden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Bana göre yaratıcılık bir nesne, varlık veya durumun işlevine takılmamak; yeni, özgün, farklı yollar kullanabilmek ve farklı düşünebilmektir.” (ÖĞ2)

“...yeni, özgün bir birleşim ortaya koymak yaratıcılıktır.” (ÖĞ3)

“Yaratıcılık problemleri kimsenin daha önce düşünmediği bir biçimde davranarak çözmektir. Ancak her yaratıcı düşünce pratikte işe yaramayabilir...” (ÖĞ4)

“Günlük hayatta karşılaştığımız birçok olayın gözlemleri sonucu kendi fikir ve hayal dünyamızla harmanlayarak yeni ve özgün fikirler ve ürünler yaratmaktır.” (ÖĞ6)

“Yaratıcılık, bir şeyin özelliğine takılmadanyeni, özgün fikirler üretebilmektir.” (ÖĞ8)

“Yaratıcılık bireyin hayal gücüyle ortaya özgün ürünler koymasıdır.” (ÖĞ9)

“Yeni, özgün, değerli olgu, yeni yollar, keşfedilmemiş yöntemler bütünüdür.” (ÖĞ10)

“Yaratıcılık, düşünce ve yorumlarla özgün fikirler veya ürünler ortaya koyabilmedir.” (ÖĞ11)

“Hayatı yeniden planlamaktır. Yeniliklere açık, eskiye takılmadan düşünmektir.” (ÖĞ12)

“Yaratıcılık özgünlüktür. Daha önce bulunmamış, ürünler ortaya koymaktır.” (ÖĞ14)

“Bilgi ve becerilerin kullanılarak ortaya özgün bir eser koymaktır.” (ÖĞ16)

“Kişinin hayal dünyasında yer alan herhangi bir şeyi ister düşünce ister bir ürün isterse de bir proje halinde tamamen kendine özgü olarak ortaya koyabilmesidir.” (ÖĞ17)

Türkçe Dersi İçin Yaratıcılığa Yönelik Öğretmenlerin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Türkçe dersi için yaratıcılık teması ile ilgili öğretmenlerin görüşleri analiz edildiğinde 4 farklı kategori ve buna bağlı 13 farklı kod ortaya çıktığı görülmektedir. Buna ilişkin bulgular tablo 2.'de gösterilmiştir.

Tablo 2. *Türkçe Dersi için Yaratıcılık Teması*

Kategori	Kod	Öğretmenler	N
İletişim	Kendini İfade etme	ÖĞ1, ÖĞ3	2
	Dili Etkili Kullanma	ÖĞ15	1
	Anladığını Yansıtma	ÖĞ5	1
	Günlük İletişim	ÖĞ4	1
Özgünlük	Yeni ve Özgün Düşünce	ÖĞ17	1
	Kişisel Düşünce	ÖĞ3	1
	Özgün İfade	ÖĞ11	1
	Kendine Özgü Öğrenme	ÖĞ1	1
Oluşturma	Yazılı ve sözlü ürün	ÖĞ2, ÖĞ4	2
	Kompozisyon, şiir oluşturma	ÖĞ14	1
	Metin oluşturma	ÖĞ11	1
Dil Becerileri	Dinleme, yazma, konuşma, görsel okuma	ÖĞ12, ÖĞ16	2
	Toplam		17

Tablo 2.'de görüldüğü üzere, Türkçe dersi için yaratıcılık teması ile ilgili olarak öğretmenlerin “**İletişim**” kategorisi ve buna bağlı olarak “Kendini ifade etme” (2), “Dili etkili kullanma” (1), “Anladığını yansıtma” (1), ve “Günlük iletişim” (1) **şeklinde** görüş belirttikleri görülmüştür. “**Özgünlük**” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Yeni ve özgün düşünce” (1), “Kişisel düşünce” (1), “Özgün ifade” (1) ve “Kendine özgü öğrenme” (1) şeklinde görüş belirttikleri saptanmıştır. Öğretmenlerin “**Oluşturma**” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Yazılı, sözlü ürün” (2), “Kompozisyon ve şiir oluşturma” (1) ve “Metin oluşturma” (1) şeklinde görüş belirttikleri saptanmıştır. “**Dil Becerileri**” kategorisi ve buna bağlı olarak “Dinleme, yazma, konuşma, görsel okuma” (2) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. Türkçe dersi için yaratıcılık temasında öğretmenlerin çoğu “**İletişim**” kategorisi üzerinde yoğunlaşmıştır. Aşağıda görüşme yapılan öğretmenlerin Türkçe dersi için yaratıcılığa yönelik görüşlerini ifade eden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“*Türkçe dersi için yaratıcılık, bireyin kendini ifade edebildiği özgün eserler ortaya koyması ve kendine özgü öğrenme yöntemleri keşfetmesini sağlama sürecidir.*” (ÖĞ1)

“Metin tamamlama, drama, metin yazma, konuşmametnihazırlama ve sunma vb. Etkinlikler yaratıcılıktanbeslenir. Bu etkinlikler yaratıcılık becerisini geliştirecektir.” (ÖĞ2)

“Türkçe dersinde ortaya konan metinleri tür ve içerik olarak özümseyerek kendi düşünce, çıkarım ve kurgularını kendi cümleleriyle ifade edebilmesidir.” (ÖĞ3)

“Türkçe dersi öğrencinin hayata hazırlıktaki en önemli becerileri (okuma, yazma, konuşma, dinleme)geliştirmektedir.” (ÖĞ4)

“Bana göre yaratıcılık kavramı düşündüğünü özgür olarak ifade edebilme ve yazma becerileri kapsamında yaratıcı metinler ortaya koyabilmektir.” (ÖĞ11)

“Türkçe dersinde yazma ve konuşma etkinliklerinde yaratıcılık gerekmektedir.” (ÖĞ12)

“Kompozisyon, şiir yazma, hazırlıksız konuşma gibi etkinlikler yaratıcılık gerektirir.” (ÖĞ14)

“Dilin zenginliklerini kullanarak yazılı ve sözlü ürünler ortaya çıkarmaktır.” (ÖĞ16)

“Dört temel dil becerisiyle ilgili yeni ve özgün bir ürün, düşünce ortaya koyabilme.” (ÖĞ17)

Özgün Fikir ve Farklı Bakış Açısı Temasına Yönelik Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Özgün fikir ve farklı bakış açısı teması ile ilgili olarak öğretmen görüşleri analiz edildiğinde 3 farklı kategori ve bu kategorilere bağlı olarak 7 farklı kod ortaya çıktığı görülmektedir. Bu tema, kategori ve kodlara ilişkin bulgular tablo 3.’de gösterilmiştir.

Tablo 3.Özgün Fikir ve Farklı Bakış Açısı Teması

Kategori	Kod	Öğretmenler	N
Hayır	Tekrarlanan etkinlikler	ÖĞ2, ÖĞ17, ÖĞ3, ÖĞ10, ÖĞ8	5
	Bilgi ölçen etkinlikler	ÖĞ7, ÖĞ8, ÖĞ15, ÖĞ2	4
	Dil bilgisi etkinlikleri	ÖĞ6	1
Evet	Yeni Metin Oluşturma	ÖĞ14, ÖĞ16, ÖĞ6	3
	Yazma ve Konuşma Etkinlikleri	ÖĞ11, ÖĞ13	2
	Bütün Etkinlikler	ÖĞ9	1
Kısmen	Düşünmeye Yönlendirme	ÖĞ1, ÖĞ17	2
	Konuşma, Yazma	ÖĞ16, ÖĞ9	2
	Okuma, Anlama	ÖĞ13	1
Toplam			21

Tablo 3.’te görüldüğü üzere, özgün fikirler ve farklı bakış açısı teması ile ilgili olarak öğretmenlerin “**Hayır**” kategorisi ve buna bağlı olarak “Tekrarlanan etkinlikler” (5), “Bilgi ölçen etkinlikler” (4) ve “Dil bilgisi etkinlikleri” (1) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür.

“**Evet**” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Yazma ve konuşma” (2), “Yeni metin oluşturma” (3) ve “Bütün etkinlikler” (1) şeklinde görüş belirttikleri saptanmıştır. Öğretmenlerin “**Kısmen**” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Okuma, anlama” (1), “Düşünmeye yönlendirme” (2) ve “Konuşma yazma” (2) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. Özgün fikir ve farklı bakış açısı temasında öğretmenlerin çoğu “**Hayır**” kategorisine ve bu kategoride de tekrarlanan etkinlikler kodu üzerinde yoğunlaşmıştır. Aşağıda görüşme yapılan öğretmenlerin özgün fikir ve farklı bakış açısı temasına yönelik görüşlerini ifade eden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Görsel yorumlama etkinlikleri öğrencinin farklı bakış açıları kazanmasını destekliyor.” (ÖĞ1)

“Ders kitaplarındaki etkinlikler öğrencilerin özgün fikirler üretmesine ve yaratıcılığını geliştirmesine çok az olanak sağlıyor. Belli soru kalıpları üzerinde durulmuş, etkinliklerde tekrara düşülmüştür.” (ÖĞ2)

“Hayır, etkinlikler öğrenciyi bir doğrultuda konuşmaya ve bir düşünceyi benimsetmeye yöneliktir. Ayrıca etkinlikler sürekli kendini tekrar etmektedir.” (ÖĞ3)

“Kısmen sağladığını düşünüyorum. Etkinlikler daha çok öğrencinin okuduğunu anlaması üzerine kurgulanmıştır. Yaratıcılığını destekleyen etkinlikler bir fikir sunarak öğrencinin tartışmasını isteyen etkinlikler yarım bırakılarak tamamlanması beklenen konuşma ve yazma etkinlikleridir.” (ÖĞ6)

“Bazı etkinlikler bilgi temelli sorulardan oluştuğu için hayır sağlamıyor fakat bazı etkinlikler ise öğrenci cevabı olup onların tamamlamasını beklediği için kısmen sağlıyor.” (ÖĞ7)

“...Ders kitaplarındaki etkinliklerin çoğu okuduğunu anlama, yorumlama ve bilgi düzeylerini ölçmeye yönelik. Belli soru kalıpları var, etkinlikler birbirinin tekrarı niteliğinde.” (ÖĞ8)

“Yazma ve konuşma etkinlikleri öğrencilere bu konuda katkı sağlarken, okuma ve dinleme becerilerine bağlı etkinliklerin katkısı sınırlıdır...” (ÖĞ11)

“Kısmen sağlıyor. Yazma ve konuşma etkinliklerinde öğrenci yaratıcılığını kullanır. Fakat okuma-anlama, dil bilgisi gibi etkinliklerde öğrencileri ezbere yönlendiriyor.” (ÖĞ13)

“Kısmen sağlıyor. Bazı etkinliklerde bir konu verilip o konuyla ilgili kompozisyon yazılması isteniyor. Diğer etkinlikleri yaratıcı bulmuyorum...” (ÖĞ14)

“Ders kitabı etkinlikleri daha çok bilgi ve konuşma düzeyinde öğrenmelere olanak sağlamaktadır. Üst bilişsel öğrenme ortamına yeteri kadar yer vermeyen tekdüze bir materyal olmaktan ileri gidemiyor.” (ÖĞ15)

“Okunan metinlere dönük etkinlikler metinden hareketle öğrenciye yeni fikirler üretmesine olanak sağlamaktadır...” (ÖĞ16)

“Kısmi olarak yaratıcılıklarına katkı sağlıyor. Çünkü Öğrenciyi düşünmeye sevk etmeyen, belli başlı beceriler üzerine yoğunlaşmış etkinlikler mevcut.” (ÖĞ17)

Yaratıcılık Açısından Güçlü ve Zayıf Etkinlikler Temasına Yönelik Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Yaratıcılık açısından güçlü ve zayıf etkinlikler teması ile ilgili öğretmenlerin görüşleri analiz edildiğinde iki farklı kategori ve buna bağlı on farklı kod ortaya çıktığı görülmektedir. Bu tema, kod ve kategorilere ilişkin bulgular tablo 4.’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Yaratıcılık Açısından Güçlü ve Zayıf Etkinlikler Teması

Kategori	Kod	Öğretmenler	N
Yaratıcılık Açısından Zayıf	Okuduğunu anlama	ÖĞ2, ÖĞ6, ÖĞ7, ÖĞ11, ÖĞ13, ÖĞ16	6
	Bilgi ölçme	ÖĞ2, ÖĞ7, ÖĞ10, ÖĞ13, ÖĞ14	5
	Tekrarlanan etkinlikler	ÖĞ2, ÖĞ4,	2
	Dil bilgisi	ÖĞ2, ÖĞ11, ÖĞ16	3
	Kelime çalışması	ÖĞ6 1	
Yaratıcılık Açısından Güçlü	Yazma etkinlikleri	ÖĞ2, ÖĞ5, ÖĞ9, ÖĞ11, ÖĞ15	5
	Hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma	ÖĞ9, ÖĞ11, ÖĞ14, ÖĞ15	4
	Metin tamamlama	ÖĞ7, ÖĞ13, ÖĞ14, ÖĞ16	4
	Farklı bakış açıları	ÖĞ6	1
	Görsel yorumlama	ÖĞ2	1
Toplam			32

Tablo 4.’te görüldüğü üzere, yaratıcılık açısından güçlü ve zayıf etkinlikler teması ile ilgili olarak öğretmenlerin “**Yaratıcılık açısından zayıf**” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Okuduğunu anlama etkinlikleri” (6), “Bilgi ölçen etkinlikler” (5), “Tekrarlanan etkinlikler” (2), “Dil bilgisi etkinlikleri” (3) ve “Kelime çalışması” (1) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. Öğretmenlerin “**Yaratıcılık açısından güçlü**” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Yazma etkinlikleri” (5), “Hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma” (4), “Metin tamamlama” (4) “Görsel yorumlama” (1) ve “Farklı bakış açıları” (1), ve şeklinde görüş belirttikleri gözlemlenmiştir. Yaratıcılık açısında güçlü ve zayıf etkinlikler temasında öğretmenlerin çoğu “**Yaratıcılık açısından zayıf**” kategorisine ve bu kategoride de

“okuduğunu anlama” kodu üzerine yoğunlaşmıştır. Aşağıda görüşme yapılan öğretmenlerin görüşlerini ifade eden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“...Cümle yazma etkinliklerinin olmasını başarılı buluyorum.” (ÖĞ5)

“...Öğrencilerde farklı bakış açıları geliştirerek yaratıcılığı geliştirmeyi başarıyor. Yaratıcılık bakımında zayıf yönleri: Okuduğunu anlama ve kelime çalışmaları etkinlikleri.” (ÖĞ6)

“...Okuduğunu anlama ve direkt bilgi sorusu etkinlikleri zayıf grubuna dâhil edilebilir.” (ÖĞ7)

“...Bir metni kendi kelimeleriyle yeniden yazma metne yönelik farklı başlık bulma bir konu verilip konuyla ilgili konuşma yapılması yaratıcılığa katkı sağladığını düşünüyorum.” (ÖĞ9)

“...Zayıf yanları ise her metinden sonraki metne dayalı sorular bilişsel basamağın ilk evresi olan ezbere dayalı sorulardır.” (ÖĞ10)

“...Yaratıcı yazma ve yaratıcı konuşma etkinlikleri öğrencileri geliştirmektedir. Metni anlama soruları, ana fikir çalışmaları ve dil bilgisi etkinlikleri yaratıcılık için yeterli değildir.” (ÖĞ11)

“Yazma ve dinleme etkinlikleri öğrencinin yaratıcılığını geliştiren etkinliklerdir. Fakat tema, konu, ana fikir gibi etkinlikler çok fazla yaratıcı görülüyor.” (ÖĞ12)

“Zayıf Yönleri: Tekdüzelik, üst öğrenme basamaklarına yer vermemek, kavram haritaları... Güçlü Yönler: Konuşma, yazma becerileriyle yaratıcı yazma imkânı sunması...” (ÖĞ15)

“Etkinliklerin yaratıcılık açısından güçlü yanları: yarım bırakılmış bir metnin tamamlanması, yeni bir metin oluşturma ve konuya ilişkin hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma yapma. Zayıf yönleri ise bilgi gerektiren dil bilgisi soruları ve metni anlamaya dönük sorular...” (ÖĞ16)

Yaratıcılık Açısından Etkili Metin Türleri ve Etkinlikleri Temasına Yönelik Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Yaratıcılık açısından etkili metin türleri ve etkinlikleri teması ile ilgili öğretmenlerin görüşleri analiz edildiğinde dört farklı kategori ve buna bağlı on iki farklı kod ortaya çıktığı görülmektedir. Buna ilişkin bulgular tablo 5.’te gösterilmiştir.

Tablo 5.Yaratıcılık Açısından Etkili Metin Türleri ve Etkinlikleri Teması

Kategori	Kod	Öğretmenler	N
-----------------	------------	--------------------	----------

Anlatmaya Dayalı Metinler	Masal	ÖĞ4, ÖĞ5, ÖĞ6, ÖĞ7, ÖĞ9, ÖĞ1, ÖĞ12, ÖĞ13, ÖĞ14, ÖĞ16	10
	Fabl	ÖĞ2, ÖĞ6, ÖĞ7, ÖĞ9, ÖĞ11, ÖĞ12, ÖĞ13, ÖĞ14, ÖĞ16	9
	Destan	ÖĞ2, ÖĞ10	2
	Efsane	ÖĞ13, ÖĞ15	2
Göstermeye Dayalı Metinler	Karagöz	ÖĞ2,	1
	Ortaoyunu	ÖĞ2,	1
	Meddah	ÖĞ2,	1
	Tiyatro	ÖĞ17	1
Öğretici Metinler	Deneme	ÖĞ1, ÖĞ16	2
	Fıkra	ÖĞ1	1
	Eleştiri	ÖĞ1	1
Coşkuya Dayalı Metinler	Şiir	ÖĞ6, ÖĞ7, ÖĞ17	3
Toplam			35

Tablo 5.'te görüldüğü üzere, yaratıcılık açısından etkili metin türleri ve etkinlikleri teması ile ilgili olarak öğretmenlerin “**Anlatmaya Dayalı Metinler**” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Masal” (10), “Fabl” (9), “Destan” (2), “Efsane” (2) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. “**Göstermeye Dayalı Metinler**” Kategorisinde ortaya çıkan “Karagöz” (1), “Meddah” (1), “Ortaoyunu” (1) ve “Tiyatro” (1) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. Öğretmenlerin “**Öğretici Metinler**” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Deneme” (2), “Fıkra” (1), “Eleştiri” (1) şeklinde görüş belirtmişler. “**Coşkuya Dayalı Metinler**” Kategorisinde ortaya çıkan “Şiir” (3) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. Yaratıcılık açısında etkili metin türleri ve etkinlikler temasında öğretmenlerin çoğu “**Anlatmaya Dayalı Metin Türleri**” kategorisi üzerinde yoğunlaşmıştır ve bu kategoride de “Masal” kodu üzerine yoğunlaşmıştır. Aşağıda görüşme yapılan bütün öğretmenlerin yaratıcılık açısında etkili metin türleri ve etkinlikler temasına yönelik görüşlerini ifade eden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“...Çocukların farklı bakış açıları kazanmaları açısından masal, deneme, fıkra, eleştiri yazılarından yararlanabileceğini düşünüyorum.” (ÖĞ1)

“Göstermeye dayalı metinlerin (Karagöz, meddah, ortaoyunu, komedi vb.) yaratıcılığı destekler. Destan, fabl gibi metinler de hayal gücünü geliştirebilecek metinlerdir.” (ÖĞ2)

“Kişisel görüşüm yaratıcılık hayal gücüyle bağlantılı bir konu; bu sebepten masallar hayal gücünü beslemek açısından oldukça önemlidir...” (ÖĞ4)

“Masal, fabl, destan, şiir gibi olaya dayalı metin türleri daha etkilidir. Buna kısa hikâyeleri de dâhil edebiliriz...” (ÖĞ7)

“Yaratıcılığı geliştirmesi açısından masal ve fabl türündeki metinleri ve bu metinlere yönelik etkinlikleri daha yaratıcı buluyorum...” (ÖĞ9)

“Dinleme metinleri veya metnin bir kısmı boş bırakılarak siz tamamlayın tarzı metinler yaratıcılığı geliştirmektedir. Fabl, destan ve hikâyeler yaratıcılığı destekler...” (ÖĞ10)

“...Öğrenciler fabl ve masallara ilgi duymaktadır. Bu metinleri yazarken hayal güçlerinin sınırlarını zorlayabilir, yaratıcı olabilirler...” (ÖĞ11)

“Masal ve fabl öğrencinin yaratıcılığını en çok geliştiren metin türleri, bu metin türlerinde hareketle yeni masal ve fabl yazdırarak öğrenciyi yaratıcı düzeye sevk ederiz.” (ÖĞ12)

“Masal, fabl, efsane gibi olağanüstü unsurların olduğu metinler daha etkilidir. Metnin devamını hayal güçlerine göre tamamladıklarında veya yeni bir metin yazmak.” (ÖĞ13)

“Fabl, masal, hikâye türündeki metinler öğrencilerin yaratıcı düşünmesini etkiler.” (ÖĞ14)

“...Düşünce kabiliyetlerinin, hayal dünyasıyla iş birliği yaptığı; masal, fabl, efsane vb. metinler yaratıcılığı destekler niteliktedir.” (ÖĞ15)

“Yaratıcılığı geliştirmesi açısından masal, fabl, hikâye ve deneme türündeki metinlerin etkili olduğunu düşünüyorum...” (ÖĞ16)

“Şiir, hikâye ve tiyatro olduğunu düşünüyorum...” (ÖĞ17)

Temel Dil Becerisi Etkinlikleri ve Yaratıcılık Temasına Yönelik Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Yaratıcılık açısından etkili metin türleri ve etkinlikleri teması ile ilgili olarak öğretmen görüşleri analiz edildiğinde 3 farklı kategori ve bu kategorilere bağlı 9 farklı kod ortaya çıktığı görülmektedir. Bu kod ve kategorilere ilişkin bulgular tablo 6.'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Temel Dil Becerileri ve Yaratıcılık Teması

Kategori	Kod	Öğretmenler	N
	Yazma	ÖĞ2, ÖĞ7, ÖĞ8, ÖĞ16, ÖĞ17	5
	Konuşma	ÖĞ6, ÖĞ12, ÖĞ13, ÖĞ16, ÖĞ17	5
	Görsel Okuma	ÖĞ1, ÖĞ13, ÖĞ17	3
Evet	Dinleme	ÖĞ1	1
Kısmen	Dinleme	ÖĞ7, ÖĞ9, ÖĞ14	3
	Konuşma	ÖĞ3	1
	Okuma	ÖĞ7	1
Hayır	Okuma	ÖĞ13	1
Toplam			20

Tablo 6.'da görüldüğü üzere, temel dil becerileri ve yaratıcılık teması ile ilgili olarak öğretmenlerin “Evet” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Yazma” (5), “Konuşma” (5), “Görsel okuma” (3) ve “Dinleme” (1) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. Öğretmenlerin “Kısmen” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Dinleme” (3), “Konuşma” (1), “Okuma” (1) şeklinde görüş belirtmişler. “Hayır” Kategorisinde ortaya çıkan “Okuma” (1) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. Temel dil becerileri ve yaratıcılık temasında öğretmenlerin çoğu “Evet” kategorisi üzerinde yoğunlaşmıştır ve bu kategoride de “Yazma” kodu üzerine yoğunlaşmıştır. Aşağıda görüşme yapılan öğretmenlerin temel dil becerileri ve yaratıcılık temasına yönelik görüşlerini ifade eden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Evet, görsel okuma ve dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikleri yaratıcı buluyorum.” (ÖĞ1)

“...Ders kitaplarındaki şiir yazma, hikâye yazma, bilgilendirici metin yazma, konuşma metni hazırlama ve sunma, metne başlık belirleme, metin tamamlama, görselden hareketle paragraf yazma gibi etkinlikleri yaratıcı buluyorum...”(ÖĞ2)

“...Konuşma etkinlikleri diğerlerine göre biraz daha yaratıcılığı ortaya çıkaracak nitelikte. Yazma etkinlikleri de maalesef yaratıcılığa yönelik değil bir fikri savunmaya yönelik.” (ÖĞ3)

“Temel dil becerilerini geliştirmesi açısından yaratıcı bulduğum etkinlikler daha çok konuşma ile ilgilidir...” (ÖĞ6)

“...Dikkat edersek yaratıcı etkinlikler genelde yazma becerisi üzerine yoğunlaşmıştır. Anlamı bilinmeyen kelime, metne yönelik soru kalıpları tekrar etmektedir.” (ÖĞ8)

“Temel dil becerilerinden dinlemeye yönelik etkinlikler kısmen yaratıcı...” (ÖĞ9)

“...Öğrenciye etkinliklerde bir tema vererek bu konuda konuşması istenmektedir. Bu da öğrencilerin dil becerilerini gelişimini sağlar...” (ÖĞ12)

“Konuşma, görsel okuma ve görsel sunuya yönelik etkinlikler yaratıcılık açısından başarılı bulmamla birlikte yeterli düzeyde yer verilmediğini düşünüyorum...” (ÖĞ13)

“Dinlemeye yönelik etkinlikleri yaratıcı bulmuyorum. Etkinlikler birbirinin devamı niteliğinde ve yaratıcılığa yönelik değil...” (ÖĞ14)

“Temel dil becerilerine yönelik etkinliklere baktığımızda yazma ve konuşma becerisine yönelik yaratıcı etkinlikler görüyorum...” (ÖĞ16)

“Konuşma, yazma ve görsel okuma etkinlikleri daha yaratıcı diyebilirim...” (ÖĞ17)

Yaratıcılığı Engelleyen Etmenler Temasına Yönelik Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Yaratıcılığı engelleyen etmenler teması ile ilgili olarak öğretmen görüşleri analiz edildiğinde iki farklı kategori ve bu kategorilere bağlı olarak da beş kod ortaya çıktığı görülmektedir. Bu tema, kategori ve kodlara ilişkin bulgular tablo 7.'de gösterilmiştir.

Tablo 7.Yaratıcılığı Engelleyen Etmenler Teması

Kategori	Kod	Öğretmenler	N
<i>Aynı Tarz Soru</i>	Tekrar	ÖĞ1,ÖĞ2,ÖĞ3,ÖĞ5,ÖĞ8,ÖĞ9,ÖĞ10,ÖĞ14,ÖĞ17	9
	Benzerlik	ÖĞ6,ÖĞ8,ÖĞ11	3
	Ezber	ÖĞ7,ÖĞ17	2
	Döngü	ÖĞ2	1
<i>Etkinlik Süresi</i>	Uzun	ÖĞ11,ÖĞ12,ÖĞ16	3
Toplam			18

Tablo 7.'de görüldüğü üzere, yaratıcı düşünme engelleri teması ile ilgili olarak öğretmenlerin “**Aynı Tarz Soru**” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Tekrar” (9), “Benzerlik” (3), “Ezber” (2), “Döngü” (1) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. Öğretmenlerin “**Etkinlik Süresi**” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Uzun” (3) şeklinde görüş belirtmişler. Yaratıcı düşünme engelleri temasında öğretmenlerin çoğu “**Aynı Tarz Sorular**” kategorisi üzerinde yoğunlaşmıştır ve bu kategoride de “Tekrar” kodu üzerine yoğunlaşmıştır. Aşağıda görüşme yapılan öğretmenlerin temel dil becerileri ve yaratıcılık temasına yönelik görüşlerini ifade eden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Her metin sonrası etkinliklerin hemen hemen aynı olması, Örneğin hep aynı yönetemlerle yazı yazma etkinliği verilmiş...”(ÖĞ1)

“Ders kitaplarında yaratıcı düşüncenin engellenmesinde etkinliklerin sürekli aynı döngü içinde tekrar etmesi ve metinden hareketle cevaplanan sorular ve dilbilgisine yönelik sorular.”(ÖĞ2)

“Etkinliklerin kendini sürekli yinelemesi, metinlerin güncel olmaması, ulaşılabilecek sonuçların kısır olması (tek doğru sonucun olması).” (ÖĞ3)

“Etkinliklerin sık sık tekrara düşmesi...” (ÖĞ5)

“Etkinlikteki soruları belli kalıplara sokarak ve istenilen doğrultuda düşünmelerini yönlendiriyor...” (ÖĞ6)

“Yaratıcılığı engelleyen etkenler arasında ders kitabındaki etkinliklerde ezbere dayalı ya da okuduğunu anlamaya dayalı soruları çok sık tekrarlanmasını söyleyebiliriz...” (ÖĞ7)

“Ders kitabı etkinlikleri kendini tekrar eden (kelime etkinliği, soru-cevap) etkinliği ve okuduğunu anlamaya yönelik sorular yaratıcılığı engellediğini düşünüyorum.” (ÖĞ9)

“Etkinliklerin birbirini tekrarlaması örneğin bir etkinlikte sunulan sorunun ifadeleri değiştirilerek tekrar sorulması, farklı farklı metinlerde aynı tarz sorular vardır...” (ÖĞ10)

“Alışılmış ve belli bir kalıba bağlı olmaları, görsellerin yetersiz olması, metinlerin öğrencilerin ilgisini çekmemesi, ders kitaplarının tasarımı, etkinliklerin uzun olması.” (ÖĞ11)

“Etkinliklerin uzun ve sıkıcı olması çocuğu olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca etkinliklerin bütün metin sunum etkinliklerinde standart olması öğrenciyi sıkmaktadır...” (ÖĞ12)

“Metin etkinliklerinde kendini tekrar eden sorular öğrencilerin yaratıcılığını engellediğini düşünüyorum...” (ÖĞ14)

“Yaratıcılığı engelleyen nedenler etkinliklerin uzun olması... şeklinde sıralayabiliriz.” (ÖĞ16)

“Etkinliklerin kısa ve tekrara düşen cevapları istemesi... Öğrenciyi yorum yapmaya değil de daha çok ezbere yönelten cevaplara yönlendirmesi de öğrenciyi olumsuz etkiler.” (ÖĞ17)

Yaratıcı Etkinlik Oluşturma Temasına Yönelik Öğretmen Görüşlerinde Elde Edilen Bulgular

Yaratıcı etkinlik oluşturma teması ile ilgili öğretmenlerin görüşleri analiz edildiğinde dört farklı kategori ve buna bağlı on iki kod ortaya çıktığı görülmektedir. Buna ilişkin bulgular tablo 8.'de gösterilmiştir.

Tablo 8.Yaratıcı Etkinlik Oluşturma Teması

Kategori	Kod	Öğretmenler	N
Özgün Etkinlik	Yeni Metin	ÖĞ4,ÖĞ6,ÖĞ10,ÖĞ12,ÖĞ16	5
	Etkinlik Oluşturma	ÖĞ9,ÖĞ12,ÖĞ14,ÖĞ17	4
	Görsel Materyal	ÖĞ3	1
Yöntem ve Teknik	Beyin Fırtınası	ÖĞ5,ÖĞ7,ÖĞ10,ÖĞ17	4
	Gösterim	ÖĞ4	1
	İstasyon Tekniği	ÖĞ1	1
	Altı Şapka	ÖĞ4	1
Grup Etkinliği	Oyun	ÖĞ2,ÖĞ3,ÖĞ8	3
	Etkileşim	ÖĞ3	1
	Konuşma	ÖĞ13	1
Eğitim Teknolojileri	Akıllı Tahta	ÖĞ4	1
	Bilgisayar	ÖĞ4	1
Toplam			24

Tablo 8.'de görüldüğü üzere, yaratıcı etkinlik oluşturma teması ile ilgili olarak öğretmenlerin “**Özgün Etkinlik**” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Yeni metin” (5), “Etkinlik oluşturma” (4), “Görsel materyal” (1), şeklinde görüş belirtmişler. “**Yöntem ve Teknik**” kategorisi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Beyin Fırtınası” (4), “İstasyon tekniği” (1), “Gösterim” (1) ve “Altı şapka” (1) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. “**Grup Etkinliği**” Kategorisinde ortaya çıkan “Oyun” (3), “Etkileşim” (2), “Konuşma” (1) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. “**Eğitim Teknolojileri**” Kategorisindeve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Akıllı tahta” (1), “Bilgisayar” (1) şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. Yaratıcı etkinlik oluşturma temasında öğretmenlerin çoğu “**Özgün Etkinlik**” kategorisi üzerinde yoğunlaşmıştır ve bu kategoride de “Yeni metin” kodu üzerine yoğunlaşmıştır. Aşağıda görüşme yapılan öğretmenlerin yaratıcı etkinlik oluşturma temasına yönelik görüşlerini ifade eden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“...Oyun tasarımı, çevresinde sorun olarak gördüğü bir duruma yönelik çözüm oluşturma ve bunu deneme, kendine özgü poster, diyagram gibi görseller oluşturma gibi.” (ÖĞ3)

“Benim bu konudaki önerim günümüz imkânlarını (Akıllı tahta, bilgisayar, materyal vb.) daha verimli kullanarak yaratıcılık daha etkin kullanılabilir... Çocukların özgün ürünler ortaya koyması (hikâye, masal, deneme vb.) sağlanabilir. Beyin fırtınası, altı şapka, metin tamamlama vb. Teknikler ders kitaplarında daha fazla yer alabilir.” (ÖĞ4)

“Okuma metinlerindeki hikâye unsurlarını ve kahramanlarını kendilerinin yeniden yorumlamasını isteyerek problemleri çözdürmeye yönelik çalışma yaptırırdım.” (ÖĞ6)

“Dilbilgisi konularının sezdirilip kavratılması devamında şu etkinlik yapılabilir. Örneğin: sıfatlar hakkında bireysel olarak ya da ikili gruplar halinde oyun tasarlayınız. Oyun hakkında tanıtıcı bilgi veren afişler oluşturunuz. Hazırladığınız oyunu sınıfta paylaşınız...”(ÖĞ8)

“Bazı etkinlik bölümlerini boş bırakırdım. Etkinlik alanı tamamen öğrenciye ait olduğu için kendini daha rahat hissedip yaratıcı olacaklarını düşünüyorum.” (ÖĞ9)

“...Örneğin şiir verilip devamını getirme istenebilir. Metinle alakalı üç anahtar kelime verilip onlar canlandırılabilir ve bu üç anahtar kelimeyle olay, düşünce yazısı yazılabilir.” (ÖĞ10)

“Metinlerde soruları her zaman öğrenciden isteyebiliriz. Yazma etkinliklerinde öğrencinin metni tamamlama etkinliklerine bolca yer verilebilir...” (ÖĞ12)

“Ana fikri verilen bir konu üzerinde en az üç kişiden oluşan grupların konuşma metnini oluşturması. (Her birey bağımsız fakat sırayla oluşturacak).” (ÖĞ13)

“Etkinlikleri öğrencilerin oluşturmasını isteyebiliriz. Yarım bırakılmış bir metni arkadaşının empati duygusuyla tamamlayabilir. Görsellerle ilgili şiir yazdırılabilir.” (ÖĞ14)

“Öğrencinin özgün fikirler üretilip kendi cevaplarını oluşturacak şekilde düzenlerdim...”Örneğin metinde anlatılanlarla kendi yaşantılarını sentezleyerek yeni bir metin oluşturma...” (ÖĞ16)

“Her öğrenciyi düşünmeye ve ortaya kendine has özgün bir ürün ortaya koymaya yönlendirecek bir etkinlik dizisi oluşturmak isterdim...” (ÖĞ17)

Tartışma ve Sonuç

Yaratıcılığın tanımı için görüşüne başvurulmuş öğretmenler yaratıcılığı, hayal gücünü kullanarak özgün ve yeni ürün üretme olarak tanımlamışlardır. Bozkurt Altan ve Tan (2021) yapmış olduğu tasarım temelli öğrenmeyi kullanarak etkinlikler oluşturulmuş ve geliştirilen etkinlikler uygulanarak öğrencilerin yaratıcılık kavramlarına yönelik algılayışları analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda akıcılık alt boyutunda frekans değeri diğer esneklik, özgünlük ayrıntılandırma boyutunda elde edilen frekanslardan yüksek çıkmıştır. En düşük frekansı ise özgünlükte gösterdikleri görülmüştür. Araştırmada öğrencilerin çok sayıda fikir üretmektense işlevsel fikir üretmeleri ve bu anlamda yoğunlaşmaları gerektiğini ifade edilmiştir. Öğretmenlere uygulanan bu çalışmanın sonuçları ile daha önceden Bozkurt Altan ve Tan (2021) tarafından yapılmış çalışmanın sonuçlarından hareketle yaratıcılık yeni ürünler üretme olarak değerlendirilebilir. Ayrıca “özgünlük” kavramına her iki çalışmada ön plana çıkmaktadır.

Öğretmenler çoğunlukla “iletişim” görüşü üzerine yoğunlaşarak Türkçe dersi için yaratıcılığın ne ifade ettiği konusunda iletişim becerisi görüşünü belirtmişlerdir. Temizkan (2014) ise yaptığı çalışmada öğrencilere yaratıcı düşünmenin kazandırılması açısından Türkçe ders kitaplarının çok yetersiz olduğunu göstermektedir. Çalışmada benzer bir durum yaratıcı düşünmenin alt becerileri açısından da söz konusudur. Buna göre alt becerilerden “olaylara farklı bakış açısıyla bakabilme” ile “hayal gücünü kullanma” maddelerine düşük bir oranda yer verilmiş, diğer alt başlıklar olan “yeni, farklı bilgiler ve ürünler ortaya koyma; sorunlara kendine özgü çözümler bulabilme, konu veya durumla ilgili çok sayıda düşünce üretme; bir kavramı kendime göre tanımlayıp yorumlama” alt başlıklarına ise hiç yer verilmemiştir.

Yapılan çalışmaların sonucundan hareketle Türkçe ders kitaplarının yaratıcılık açısından yeterli olabilmesi için yaratıcılığı destekleyen metinlere ve genel olarak iletişim becerisi olarak ele alınan ve etkili kullanılması yaratıcılık gerektiren dinleme, konuşma, okuma, yazma gibi temel dil becerilerine daha yoğun yer verilebilir.

Öğretmenlerle yapılan görüşmelere göre etkinlikler sürekli kendini tekrar eden, bilgi ölçen ve dilbilgisiyle ilgili olduğu belirtilerek Türkçe ders kitabı etkinlikleri yeterli düzeyde yaratıcı bulunmamıştır. Erdoğan (2014) yapmış olduğu çalışmada, çalışma kitaplarında yaratıcı düşünme becerisine yönelik etkinliklere yeterince yer verildiği belirtilmiştir. Sonuçlardan hareketle bu çalışmada etkinlikler tüm öğrenme alanlarına yönelik yeterli oranda yaratıcı bulunmazken Erdoğan çalışmasında etkinlikleri yaratıcılık açısından yeterli olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur. Dolayısıyla bu çalışmanın sonuçları ile daha önce Erdoğan tarafından yapılan çalışma sonuçları birbirinden farklı sonuçlar ve farklı anlamlar çıkmaktadır. Bu bağlamda etkinliklerin yaratıcılığı biraz da göreceli değerlendirildiği söylenebilir.

Öğretmenler çoğunlukla etkinlikleri yaratıcılık açısından zayıf bulmuştur. Özellikle yazma çalışmaları öğretmenler tarafında yaratıcılığı geliştirdiği belirtilmiştir. Alan yazında yapılan benzer bir çalışma şöyledir: Beydemir (2010) Türkçe dersinde 5. Sınıflar üzerine yaratıcı yazma çalışmasıyla ilgili yaptığı çalışmada ilköğretim öğrencilerinin genel olarak yazmaya karşı olumsuz bir tutum içerisinde olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin yazmaya yönelik tutumlarının yaratıcı yazma çalışmaları yapılarak olumlu yönde değiştiği de belirtilmiştir. Dolayısıyla yaratıcı yazma çalışmalarının yapılması öğrencilerin yazmaya karşı tutumlarının da olumlu yönde değiştiğini göstermektedir. Bu çalışmada ve daha önce Beydemir tarafından yapılan çalışmada yazma etkinliklerinin yaratıcılığının değerlendirildiği görülmektedir. Sonuçlardan hareketle hem yaratıcılığın geliştirilebilir olması hem de çeşitli çalışma ve etkinlikler yapılarak yaratıcılığın olumlu anlamda destekleneceği söylenebilir.

Yaratıcılık açısından etkili metin türleri ve etkinlikler temasında öğretmenlerin çoğu anlatmaya dayalı metin türlerinden “Masal” türünü öğrencilerin yaratıcılığı üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Alan yazında benzer bir çalışmada anlatmaya dayalı metin türlerinden hikâye okumanın yaratıcılığı olumlu etkilediği belirtilmiş ve benzer bir sonuca ulaşıldığı görülmüştür. Palamut (2008) Hikâye okumanın ilköğretim öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi adlı çalışmada İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin, hikâye okuma uygulaması yapılan deney grubu ile herhangi bir uygulama yapılmayan kontrol grubundaki öğrenciler arasında deney grubundaki öğrencilerin lehine

olumlu katkı sunduğu belirtilmiştir. Sonuçlardan hareketle çalışmalarda hikâye ve masal türleri gibi anlatmaya dayalı türlerin yaratıcılığa olumlu anlamda katkı sunduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin yaratıcılığının geliştirilmesi amacıyla hikâye, masal gibi türlerin dinleme metinlerinde sıklıkla kullanılması yaratıcılığa olumlu anlamda katkı sunabilir.

Temel dil becerilerini geliştirmesi açısından etkinliklerin yaratıcılığı ile ilgili öğretmenlerin çoğu etkinlikleri çoğunlukla yaratıcı bulmamıştır. Yaratıcılığı geliştirdiğini düşündükleri etkinlikleri çoğunlukla “Yazma” etkinliği olarak belirtmişlerdir. Alan yazın incelendiğinde yaratıcılık ve yazma ile ilgili yapılan benzer bir çalışma aşağıda sunulmuştur. Türkyılmaz ve Arı (2021) Yaratıcı yazma etkinliklerinin ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin öykü yazma becerilerine etkisi adlı çalışmada öğretim materyalleriyle yaratıcı yazma etkinliklerine daha yoğun olarak verilmesi öğrencilerin yazma becerilerinin gelişmesinde olumlu katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Farklı metin türlerinde çalışmaların yapılması yaratıcı yazmaya katkı sunması bakımında daha etkili ve verimli bir öğretim süreci sunabileceğini belirtmiştir. Bu çalışmada tüm dil becerileri ile yaratıcılık değerlendirilirken Türkyılmaz ve Arı tarafında yapılan çalışmada ise sadece yazma etkinliği üzerinde durulmuştur. Sonuçlarından hareketle yazma etkinlikleri yaratıcı olduğu söylenebilir. Yaratıcılığın geliştirilmesi için sadece yazma becerisini kullanmak yeterli olmayabilir, yazma becerisi ile diğer dil becerilerine yönelik etkinliklerin birlikte kullanılması yaratıcılık açısından daha nitelikli sonuçlar ortaya çıkarabilir.

Yaratıcılık engelleri ile ilgili olarak öğretmenler tarafından aynı tarz sorular sorulduğunu, etkinliklerin kendini sürekli tekrar ederek benzer ve ezbere dayalı çalışmalar olduğunu ve bu döngünün aşılamadığı belirtilmiştir. Etkinlik süresinin gerekenden uzun ve sıkıcı olduğu belirtilmiş fakat okuma ve dinleme etkinlikleri de yaratıcılık önünde bir engel olarak görülmemiştir. Alan yazın incelendiğinde doğrudan etkinliklerle ilgili yaratıcı düşünceyi engelleyen etmelere değinilmemiş fakat benzer bir çalışmada yaratıcı yazma sürecini olumsuz etkileyen etmenlere değinilmiştir. Demirel (2022) Türkçe öğretmeni adaylarının gözüyle yaratıcı yazma süreçlerini olumsuz etkileyen etmenler ve çözüm önerileri isimli çalışmasında Türkçe öğretmeni adaylarının tecrübelerinden yola çıkarak yaratıcı yazma süreçlerini olumsuz etkileyen etmeleri ve bu etmenleri ortadan kaldırmak için çözüm önerileri geliştirmek amaçlanmıştır. Yaratıcı yazma sürecini olumsuz etkileyen önemli etmenlerden birinin de öğretmenler tarafından öğrencilerin ilgi ve isteklerinin göz önüne alınmamasıdır. Sonuçlardan hareketle aynı tarz sorular yaratıcılığı olumsuz etkilediği söylenebilir.

Öğrencilerin yazma süreçlerini desteklemek için onların ilgi ve istekleri göz önünde bulundurularak yazma çalışmaları yapılması yaratıcı yazma önündeki engellerin bir kısmını ortadan kaldırabilir.

Yaratıcı etkinlik oluşturma konusunda öğretmenlerin çoğu tarafından “Özgün etkinlik” oluşturma gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Alan yazında yaratıcı etkinlik oluşturmaya ilgili çalışmaya rastlanmamasına rağmen mevcut etkinlikleri yaratıcılık açısından değerlendiren çalışmalar bulunmaktadır. Oryaşın (2021) etkinlikleri üst bilişsel düşünme açısından değerlendirdiği çalışmasında yaratma basamağı düzeyindeki etkinliklerin çok az sayıda olduğu özellikle vurgulanmıştır. Yaratıcılık anadili edinimi ve eğitimi süreçlerinde yer verilmesi gereken bir beceridir. Öğrencilerin kendilerini rahatlıkla ifade edebilecekleri ve bireysel farklılıklarını ortaya koyabilecekleri etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerekmektedir. Sonuçlarından hareketle etkinliklerin bir kısmı öğrenciler tarafından oluşturulması yaratıcılığı olumlu anlamda destekleyebilir. Ayrıca Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler öğrencilerin sadece dil becerilerine değil üst bilişsel becerilerine de katkı sunması etkinliklerin yaratıcılık bakımından daha nitelikli olmasını sağlayabilir. Bir metnin tüm etkinliklerini oluşturmak zaman kaybına neden olabileceği için bir veya birkaç etkinliğin öğrenciler tarafından oluşturulması zaman yönetimi açısından daha uygun olduğu söylenebilir.

Öneriler

Öğretmenler, sadece ders kitabı etkinlikleriyle yetinmemeli gerektiğinde kendileri de yaratıcılığı destekleyengörsel etkinlikler, yeni metin oluşturma, resim yaptırma ve grup etkinliği gerektiren özellikle “drama, tartışma, münazara” gibi sınıf içi etkinlik yapatırabilir.

Okuduğunu anlamaya yönelik sorular bulunmalı fakat bu tür sorulara gereğinden fazla yer vermek yerine etkinlikler çeşitlendirilebilir. Sıklıkla tekrara düşen benzer etkinliklere yer vermek öğrencilerin ilgisini dağıttığı düşünüldüğünden öğrencilerin ilgisini çekecek ve onların iş birliği yaparak yeni ürünler oluşturabileceği etkinliklere yer verilebilir. Ders kitabı etkinliklerinde sadece yazma öğrenme alanına yönelik etkinliklerle yetinmeyerek temel dil becerilerinin tümüne yönelik yaratıcı etkinlikler oluşturulabilir. Mevcut ders kitabı etkinliklerinin yaratıcılığı geliştirmesi açısından güçlü ve zayıf yönleri tespit edilerek etkinlikler oluşturulabilir. Ders kitabı etkinliklerinde drama, canlandırma, tiyatro gibi iş birliği ve yaratıcılık gerektiren etkinliklere yer verilebilir. Etkinlikler oluşturulurken öğrenci ve öğretmenlerin de ders esnasında kendi etkinliklerini oluşturmalarına olanak sunulabilir.

Kaynakça

Bal, B. (2014). Türkçe dersi öğretim programlarında yaratıcı düşünme. *Journal of Turkish Studies*, 9(9), 247-258. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7173>

Beydemir, A. (2010). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe dersinde yaratıcı yazma yaklaşımının yazmaya yönelik tutumlara, yaratıcı yazma ve yazma erişimine etkisi* (Yayın No. 286641) [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Bozkurt Altan, E. & Tan, S. (2021). Stem eğitiminde tasarım temelli öğrenmede yaratıcılık kavramları. *International Journal of Technology and Design Education*, 31(3), 503-529.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, E., Karadeniz, Ö. E. & Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.

Çerçi, A. (2016). 6. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabının etkinliği oluşturan unsurlar bakımından değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 1984-1998.

Çevik, A. & Güneş, F. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 272-286. <https://doi.org/10.16916/aded.288848>

Demirel, A. (2022). Türkçe öğretmeni adaylarının gözüyle yaratıcı yazma süreçlerini olumsuz etkileyen etmenler ve çözüm önerileri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 11(2), 813-829.

Dilekçi, A. & Karatay, H. (2022). Türkçe dersi kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisine göre incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 11(2), 830-846.

Epçaçan, C. & Erzen, M. (2008). İlköğretim Türkçe dersi öğretim programının değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 182-202.

Erdoğan, N. G. (2021). İlkokul Türkçe çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin yaratıcı düşünme becerileri açısından incelenmesi (Yayın No. 673401) [Master's thesis, Kocaeli Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Erdoğan, T. (2014). İlkokul 1-4. sınıflar Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisi açısından incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 25-58.

Güneş, F. (2017). Türkçe öğretiminde etkinlik yaklaşımı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(1), 48-64. <https://doi.org/10.16916/aded.286415>

Kara, Ş. & Şençiçek, S. (2015). Yaratıcı çocuk yetiştirmede problemler ve çözüm önerileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 90-97.

Karataş, S. (2008). Bilişim Teknolojileri Öğretimi ve Yaratıcılık. Bilişim teknolojileri öğretiminde sosyo-psikolojik değişkenler. (D. Deryakulu, Ed.). Maya Akademi Yayın Dağıtım.

Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.

Mutlu, H. H., Süğümlü, Ü. & Cinpolat, E. (2019). Türkçe dersi öğretim programı (2018) temelinde hazırlanan ortaokul Türkçe dersi kitaplarının öğretmen görüşleriyle değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(224), 101-121.

Oryaşın, U. (2021). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin yenilenen Bloom Sınıflandırması'na göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(3), 820-832. <https://doi.org/10.16916/aded.888116>

Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve öğretme* (7. Baskı.). Pegem Akademi.

Palamut, İ. (2008). *Hikâye Okumanın İlköğretim Öğrencilerinin Yaratıcılık Düzeylerine ve Akademik Başarılarına Etkisi* (Yayın No. 220346) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Saldana, J. (2019). *Nitel Araştırmacılar İçin Kodlama El Kitabı*. (A. T. Akcan ve S. Şad, Çev.). Pegem Akademi.

Sarikaya, B. (2019). Ortaokul türkçe ders kitaplarındaki (5, 6, 7 ve 8. sınıf) etkinliklerin değerlendirilmesi. *Journal of Turkish Research Institute*, (64), 581-586. <https://doi.org/10.14222/Turkiyat4047>

Temizkan, M. (2010). Türkçe öğretiminde yaratıcı yazma becerilerinin geliştirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 621-643.

Temizkan, M. (2014). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının Türkçe dersi öğretim programındaki temel beceriler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(1), 49-72. <https://doi.org/10.16916/aded.99872>

Torrance, E. P. (1967). The minnesota studies of creative behavior: National and international extensions. *Journal of Creative Behavior*, 1(2), 137-154.
<https://doi.org/10.1002/J.2162-6057.1967.TB00021.X>

Türkyılmaz, M. B. & Arı, B. (2021). Yaratıcı yazma etkinliklerinin ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin öykü yazma becerilerine etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(4), 1151-1168.
<https://doi.org/10.16916/aded.944302>

Ülper, H. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler. Hakan Ülper (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümlenmeleri içinde* (3. bs.,ss. 55-80). Pegem Akademi Yayıncılık.
<http://dx.doi.org/10.14527/9786053640738.04>

Ünveren, D. (2020). Türkçe öğretiminde hayal gücü ve yaratıcılık eğitimi. *OPUS International Journal of SocietyResearches*, 15(21), 378-404.
<https://doi.org/10.26466/opus.656984>

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı.). Seçkin Yayıncılık.